

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Be-reshit

Premsla, Yitshak Itzak ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 568 [1807 oder 1808]

תורטפה רדס

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10084

ההפטרות

מספר בראשית

ושבת ראש חדש ומחר חדש ושתי שבתות דחנוכה

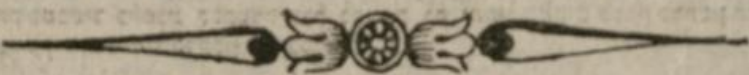
עס

פירש"י, ובאור ותרגום אשכנזי

ולרכ החועלח נרפסו גם כן

דיני ההפטרות מכל השנה מלוקטים מן הפוסקים

המפורסמים, כמו שנרפסו בספר באר יצחק

נרפס

אפענבאך

בק"ק

יעא

שנת ת"ק"ס"ח לפ"ק

קודם ההפטרות יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים
טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת: ברוך אתה יי
הבוחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו ובנביאי
האמת וצדק:

ואחר קריאתה יברך ברכות האל:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם צור כל העולמים
צדיק בכל הדורות האל הנאמן האומר ועושה מדבר
ומקיים. כי כל דבריו אמת וצדק:

נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריה ודבר אחד
מדבריה אחר לא ישוב ריקם. כי אל מלך נאמן אתה.
ברוך אתה יי האל הנאמן בכל דבריו:

רחם על ציון כי היא בית חיינו ולעלובת נפש הושע
במהרה בימינו. ברוך אתה יי משמח ציון בבניה:

שמוחנו יי אלהינו באלהינו הנביא עבדך ובמלכות בית
דוד משיחך. במהרה יבא ויגל לבנו. על כסאו לא ישב
זר ולא ינחלו עור אחרים את כבודו. כי בשם קדשך
נשבעת לו שלא יכרה גרו לעולם ועד. ברוך אתה יי
מגן דוד: ע"כ בסוף וכן ניום כסוד למנחה

בשנת אימרים ג"כ על התורה

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת
הזה. שנהגת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה לכבוד
ולתפארת. על הכל יי אלהינו אנו מזדים לך ומברכים
אותך ותברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד. ברוך
אתה יי מקדש השבת:

על

חובות קודם יום טוב. חובות קודם יום טוב. חובות קודם יום טוב.

שונים
ודוקא
שנים לביא
לכל ח' י'
ביום חמשה
י' ולחתי
טענה ואם
מנין מאת
מסך סוף
יד במרמז
כן:
אחד קריאת
קדוים יספור
לח' יספור
כדין לחנו
רות כלת
מטורין הא
ינה והטור
מטורין כל
אכל נקת
בכוח סודות
דוחין סמנים
מטרת חז'
מטרת דוחין
כלות נביא
בוסגין כן
ינים והטור
כמו חרות
יום הספול

לשלוש רגלים

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים

מק"ק סומרים

(ועל יום טוב מקרא קדש)

בשבת

ועל יום השבת הזה :

בפסח

ועל יום חג המצות הזה :

בשבעות

ועל יום חג השבועות הזה :

בסוכת

ועל יום חג הסוכות הזה :

בשמיני עשרת

ועל יום השמיני עשרת החג הזה :

שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה לששון ולשמחה
לקבוד ולתפארת על הכל יי אלהינו אנו מודים לך
ומברכים אותך יתברך שמה בפי כל חי תמיד לעולם ועד :
ברוך אתה יי מקדש השבת וישראל והומנים :

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה
ועל יום הזכרון הזה (ועל יום טוב מקרא קדש הזה) שנתת לנו
יי אלהינו לקדושה ולמנוחה לקבוד ולתפארת על הכל יי
אלהינו אנו מודים לך ומברכים אותך יתברך שמה בפי
כל חי תמיד לעולם ועד : ודברך מלבנו אמת וקים לעד .
ברוך אתה יי מלך על כל הארץ מקדש השבת וישראל
וייום הזכרון :

ליום כבוד

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה ועל
יום הקפורים הזה (ועל יום סליחת העון ועל יום מקרא קדש הזה) שנתת
לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה לקבוד ולתפארת (למחילה
ולסליחה ולכפרה ולמהול בוא את כל עונותינו) על הכל יי אלהינו
אנו מודים לך ומברכים אותך יתברך שמה בפי כל חי תמיד
לעולם ועד . ודברך מלבנו אמת וקים לעד . ברוך אתה יי מלך
מוחל וסולח לעונותינו ולעונות עמו ישראל ומעביר אשמותינו
בכל שנה ושנה מלך על כל הארץ מקדש השבת וישראל ויום
הקפורים : נשלמו סדר הברכות בעזר אלקי הסערכות .

הפטרת בראשית

תרגום אשכנזי שפב

ישעיה מ"ב ה' עד כ"א

א כה אמר האל ו יהוה
 בורא השמים ונוטיהם
 רקע הארץ וצאצאיה נהין
 נשמה לעם עליה ורוח
 להלכים בה: (ב) אני יהוה
 קראתיך בצדק ואחזק בידך
 ואצרך ואחנה לברית עם
 לאור גוים: (ג) לפקה עינים
 עורות להוציא ממסגר אסיר
 מבית כלא ישבי חשך: (ד) אני
 יהוה הוא שמי וכבודי לאחר
 לא יאתן ותהלתי לפסילים:
 (ה) הראשנות הנה בבאו
 וחדשות אני מניד בטרם
 תצמחנה אשמיע אתכם:
 שירו

(א) זא שפריכט דער אללמעכטניגע ,
 עוויגע! ער, דער דען היממעל שוף
 אונד אויודעהנטע, דיא ערדע אויז
 ברויטעטע אונד איהר פפלאנצען-רייך ;
 ער, דער זעעלע גיכט דעם זיא בע-
 וואהנערן פאלקע, גייזט איינגעהויכט
 דעם ערדען-וואללער: (ב) איך — דער
 עוויגע! — ריף דיר גענאדען-פאלל,
 ערגריף דייע האנד, אונד בעוואהרע
 דיר. ויז איין פאלקז-כונד שטיפטער,
 איין ליכט דען נאציאנען! (ג) אפגע דיא
 פערבלינדטען אויגען, בעפרייז, אויז
 קערקער דיא געפעסעלטען, אויז גע-
 פאנגניס, דיא אים רונקעל האררען.
 (ד) איך — דער עוויגע! — דיאס אויז
 מיין נאמע — טהיילע דיא מאיעססטע
 גיכט מיט פרעמדען וועזען, מיינען רוהם
 גיכט מיט גאטצען-בילדערן. (ה) איך-
 געטראפפען אויז דאז פארהער פער-
 קינדריגטע, נון זאגע איך נייע טהאטען
 אן. נאך עהע זיא אויפקייטען, מאכע
 איך זיא קונד. זינגט

רשי

(א) כה אמר האל ה' בעל הדין ובעל הרחמים: בורא השמים * תחלה כמין פקיע של
 שתי וחס"כ כטה אותם כדאי' במסכת חגיגה: ואלאכיה * ובורא את היוצאים
 מונה: כותן כשמה * כמות חיים: לעם עליה * לכולם כסוה: ורוח * קדושה: להולכים
 צה * לזאת הלכיס לפניו: (ב) קראתיך * ליסעיה הוא אומר: ואצרך * כשיצרתך זאת היתה
 חששתי שחסכ את עמי לברית וליהאיר להם: לאור גוי' * כל שנט קרוי גוי לעצמו כענין שאל'
 גוי וקהל גוים: (ג) לפקה עינים עורות * שאיך רואין את גבורתי לתת לב לשוב אלי: להוציא
 ממוסגר אסיר * וע"י שיתפקחו עיניה' ינאו אסירי' ממוסגר * דבר אחר לבשרם על גלות העתידה
 לבא עליהם כסופן לבאת מונה: (ד) הוא שמי * הוא מפורש בלשון חזכות וכחו עלי להראות
 שאדון אני לפיכך כבודי לאחר לא אתן שיהו עובדים ליל מושלים בעמי עולמית ויאמרו יד
 אלהיהם רמה: (ה) הראשנות * שהנעטתי לאברהם על גלות מכרים וגם את הגוי וגו': הנה
 צאו * שערתי הנעטתי * ועתה סדשות אני יעיד לעמי להנטיק על גלות שכייה: (ו) תהלש
 מקנה

באור

(ב) אני ה' קראתיך וגו', מאמר השם ב"ה אל הנביא: (ה) הראשונות וגו', מאמר הנביא
 כל

(ו) שירו ליהוה שיר חדש
 תהלתו מקצה הארץ יורדי
 הים ומלאו אים וישביהם:
 (ז) ישאו מדבר וערו חצרים
 הושב קדר ירנו ישיבי סלע
 מראש הרים יצווחו: (ח) ישמו
 ליהוה כבוד ותהלתו באים
 יגידו: (ט) יהוה בגבור יצא
 באיש מלחמות יעיר קנאה
 ירע אף יצריך על איביו
 יתגבר: (י) החשיתי מעולם
 אחריש ארתאפק ביולדה
 אפעה אשם ואשאף יחד:
 (יא) אחרים הרים וגבעות וכל
 עשבם אוביש ושמתי נהרות
 לאים ואגמים אוביש:
 והולכתי

(ו) זינגט איהם לאב פאן דער ערדען ענדען,
 זינגט איהם לאב פאן דער ערדען ענדען.
 איהר, דיא איהר דאז מעער בעשיפט,
 איהר דיא דאז מעער איהר פיללט,
 פערנע אינועלן אונד בעוואהנער!
 (ז) וויזטע אונד הירטען שטארט פראה-
 לאקט, מיט דארפערן ווא קאדערענר
 וויילען. פאלו בעוואהנער יוכצט! פאן
 בערגע גיפפעל האלל, עו ווידער!
 (ח) פערברייטעט אללע גאטטעו מאי-
 אטטעט, מאכט זיינען רוהם אויף פער-
 נען קיזטען קונד! (ט) על שרייטעט דא-
 הער, דער עוויגע! וויא איין העלר,
 וויא קריג-גענאם פאן ראך ענטפלאטט,
 ער יוכצט, ער בריללט שרעקליך, איוט
 זיינען פיינדען מאכטיג איבערלעגען:
 (י) „איך שוויג לאנגע צייט — זאלל
 „איך אימסער שוויינען? אימסער אן
 „מיד האלטען? נור וויא איינע גע-
 „כאחרין ווינועלן? ניין! איך פער-
 „וויזטע, בערשטאדערע אללעו!
 (יא) „פערוויזטע בערג, אונד היגעל,
 „איהר גראז פערדאררט. וואנדרלע-
 „שטרעהמע אין דיררעו לאנג, איך
 „מבראקנע זעען אויז, דאן

רשי

עקב' הארץ על כרח' כשיראו את גבורתי ונפלאותי לישראל יודו כל האמות כי אלהים אני: ויח
 הים יורדי הים בספינות: ומלאו אים וישביהם: (ז) ישאו מדבר וערו חצרים: וישמו
 אחד ואחד כדו בית והולכים מבית לבית בספינה כגון עיר ויני זיח: (ח) ישאו מדבר וערו חצרים: וישמו
 מנרים תאנ קדר מדבר קדר שהם דרים עתה באהל יהיו ערים ותנרים קבועים: וישבי סלע
 הממים יסיו כן תי: מראש הרים יצווחו מרים טודיהון יריעון קלהון: (י) החשיתי מעולם
 זה ימים רבים החשתי על חורבן ביתי תמיד אחרים ואתאפק לשון הוזה עד עתה הניקתני חזון
 וזעתי כיולד אפעה: אשם אתנהל: ואשאף ואתאז' להשמי' הכל יחד כל אויבי: (יא) אחרים
 הרים וגבעות אהרוג מלכים ושלטונים: וכל עשנס כל הנגלים עליהם: אוביש, לשון יוש
 הוא

כאור

אל העם: (ו) יורדי הים, ישירו לה' וגם מלאו יסיר לה', וכן אים וישביהם: (ז) ישאו
 מדבר וערו, קול רנה: מראש הרים יצווחו, יושבי הרים, ויהי' כפל ענין של יושבי סלע,
 או שהוא משל אחד, שתייה קול הנזקה מראש ההרים טלדת עי' רנת יושבי סלע, וכדומתו
 גל'ס: (ט) באיש מלחמות, אשר יעיר קנאה ואשר ירע אף יכריח: (י) החשיתי וגו',
 מאמר

(יב) והולכת עוריים בדרך לא ידעו בנהיבות לא ידעו אדריכם אשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור אלה הדברים עשיתם ולא עובתים: (יג) נסגו אהור יבשו בשת הבטחים בפסל האמרים למסכה אתם אלהינו: יד החרשים שמעו והעורים הביטו לראות: (טו) מי עור כי אס-עבדי וחרש כמלאכי אשלה מי עור כמשלם ועור כעבד יהוה: (טז) ראית רבות ולא תשמר פקח אזנים ולא ישמע: (יז) יהוה חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

(יב) ,, דאן לייטע איד בלינדע אויף און- בעקאנדע פפארע, לאס זיא וועגע וואנדעלן, דיא זיא ניא געקאנט פֿינד- טערניס ווירד איהנען ליכט, קרומסער וועג צו גראדער באהן, יא דיזע טהא- טען פֿאללציהע איד, איד דער זיא ניא פֿערלאסט. (יג) דאן ווייכען צורוק מיט שאאם בערעקט, דיא גאטצען פֿער- טרויעטען, דיא צו געגאסנען בילדערן שפראכען: איהר זייד אונרע גאט- טער! (יד) דיא טויבען הארען ען, בלינדע שויען אונר זעהען. (טו) אבער אד! ווער איזט בלינדער אלו מיין קנעכט? טויבער אלו דער, דעם איד באטען וענדע? ווער בלינדער אלו דער פֿאללקאממען, אלו דער דינער דעם עוויגען זיך נענט? (טז) יא, רוא זאהענט פֿיל - אכטענט ען ניכט, דיא אהרען געאפֿנעט - מערקוט רוא ניכט אויף. (יז) דאך איזט דער עוויגע דיר גנעדריג, זינער גיטע וויללען, דער לעהרע וויללען, דאס זיא גראס אונר העררליך ווערדי: פֿראהלאקקע

בקנת קולות מוכימין עוד חויה פסוקים, ממנאס בסוף סדר הפטרות:

רש"י

ראוח קרי

הוא לעבין דבר לס כנון עשב ונהרות: (יב) והולכת. ישראל שהיו עורים עד הנה מהביט אלי בדרך הטוב אשר לח ידעו להטק בה: עשיתים אעשס כן לאון נבואה לדבר על העתיד כאלו עשוי: (יד) החרשים והעורים על ישראל הוא אומר: (טו) מי עור בכס אין ח' כי אם עבדי הוא העור שנכולכם וחרש שנכס הרי הוא כמלאכי אשר אני זולת להנבא נבואות: מי עור כמשולם מי שהי' עור בכס כבר קבל יסוריו והרי הוא כמשולם כל תגמוליו וינא נקי: (טז) ראות רבות ראיות הרבה לפניכם ואינכם שומרים להביט במעשי ולשוב אלי: פקוח אזנים. אני עבוק לפקוח אזניכם ע"י נביאי ולא ישמע איש מכם את דברי ולסון הוה הוא: (יז) ה' חפץ להראותכ' ולפקוח אזניכ' למען נדקו ולכך הוא מגדיל ומאריך לכם תורה: רני

באור

מאמר השם ע"פ הנביא: (יב) ולא עובתים. העורים אזכר ואלו שגס טעם עשיתים עשיתו להם, כמו היקדך דברי: (טו) עבדי, זה ישראל המכונה בשם עם ה' וסגלתו: כמלאכי אשלה, כלומר כוה אשר מלאכי אשלה לו: כמשלם, מלאן שלימות, כלומר כוה אשר ראוי להיות שלם עם ה' אלהיו, כאשר יקרא שמו עבד ה': (יז) ה' חפץ עו', לפי דעת מתקן הפטרה זה מאמר הנביא לנחם את ישראל, כלומר שכל זה אזכר בפסוקים הקודמים, הכה ה' חפץ בעש למען נדקו, כלומר שובו, ולמען תורתו אשר חפץ להגדילה ולהאדירה:

(א) פֶּרְאָה־לֹא־קָקַע , אוֹנֶפְרוֹכְטִבְאָרַע !
 דִּיא דוּא נִיא גִבְאָה־רַעֵן : כְּרִיד אִין
 יוֹכַע־לִירְעַר אוּזוֹ אוּנְד יוֹכַצַע , דִּיא דוּא
 מוֹטְטֶע־רוּוֶעֶהֶעֵן נִיא גַעֲפֵ־הֶלֶט ! דִּיא
 קִינְרַעַר דַּעַר פֶּעֶר־לֶאֱסַנְעֵן אִיכְרִטְרַע־פֶּעֵן
 אִיִּינוֹט דַּעַר פֶּעֶר־מַעֲהֶלֶטֶן קִינְרַעַר ,
 שְׁפִרִיכְט דַּעַר עוּוִיגַע . (ב) עֶרוּוִיטְרַע
 דִּיִּינְעוּ צַעֲלִטְעוּ רוּים , שְׁפִאָנְנַע וִיא אוּזוֹ ,
 דִּיִּינְעַר וּזְאָה־נוּג טַעֲפִיכַע , אֹוֹנְטֶע־
 לֶאֱסַע נִיכְטוֹ , פֶּעֶר־לֶאֱנַגְרַע דִּיא וִיִּלְעַ ,
 בַּעֲפִעוּטִיגַע דִּיא פֶּלְלַע־קַקַע . (ג) דַּעַן דוּא
 בַּעֲרִיטְטוּס דִּיד אוּזוֹ צוּר רַעֲכְטֶעֵן אוּנְד
 צוּר לִינְקַעַן ; דִּיִּינַע נֶאֱכָקְאִטְטֶעֵן עֶרְכַּעַן
 גֶּאֱצִיָּאָנְעֵן , כַּעֲפֶאֱלַקְעֶרֶן אָדַע שְׁטֶאָרְטַע .
 (ד) וִיִּיא נִיכְט בֶּאָנְגַע ; דוּא ווִירוּט נִיכְט
 צוֹ שְׂאָנְדַּעַן . וִיִּיא נִיכְט כַּעֲשַׁעֲמַט ; דוּא
 זְאָל־לוֹט נִיטְמַעַר עֶרֶאָטְרַהֶעֵן . דַּעַן
 יוּנְגֶפְרִיִּילִיכְעֵן שְׁטֶאָנְדוֹ שְׂאָאִם וִיִּיא פֶּעֶר־
 גַּעֲסַעַן . דַּעַן ווִיטוּעֵן שְׁטֶאָנְדַּעַן שְׁמֶאָךְ
 וועֶרְדַּע נִיא גַעֲרֶאָכְט . (ה) עַר , דִּיִּין
 שַׁעֲפַעַר אִיזַט דִּיִּין גַּעֲמֶאֱהֶל , עוּוִיגַעַר
 צִבְאֹוח וִיִּין נֶאֱמַע ! יִשְׂרָאֵלִי הִיִּילִיגוּטְטַעַר
 דִּיִּין רַעֲכַעַר , אֶלְלֶעַר לֶאָנְדַּעַר גֶּאָטְט
 גַּעֲנֶאָנְגַט . וִיִּיא

(א) רְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה
 פִּצְחֵי רִנָּה וְצִחְלֵי
 לֹא־חֲלָה בִּירְבִיִּים בְּנֵי־
 שׁוּמְמָה מִבְּנֵי בְּעוּלָה אָמַר
 יְהוָה : (ב) הֲרַחֲבוּ מְקוֹם
 אֶהְלֵךְ וִירִיעוֹת מִשְׁכְּנוֹתֵי יְשׁוּ
 אֶל־תַּחֲשִׁכֵי הָאָרֶץ כִּי מִתְרִיף
 וַיִּתְרַתֵּף חֹקִי : (ג) כִּי־יִמְן
 וְשִׁמְאוֹל תִּפְרָצִי וּוְרַעַף גּוֹיִם
 יִירָשׁ וְעָרִים נִשְׁמֹזוֹת יוֹשִׁיבוּ :
 (ד) אֶרֶץ־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִכּוֹשֵׁי
 וְאֶל־תִּכְלְמוּ כִּי־לֹא תַחֲפִיזוּ
 כִּי בִשְׂרַת עֲלוּמֵךְ הַשְׁכַּחְתִּי
 וְחֲרַפְתִּי אֶמְנוֹתֵיךְ לֹא תוֹכְרִי
 עוֹד : (ה) כִּי בַעֲבִיד עֲשִׂיךְ יְהוָה
 עֲבָאוֹת שְׁמוֹ וּגְאֹלְךְ קְדוֹשׁ
 יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא :
 כִּי

רש"י

(א) רְנִי עֲקָרָה יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר הִתַּח כָּל־יִלְדָה : לֹא חָלָה לִשְׁן לִידָה הוּא שֶׁיִּלְדָה עַל יְדֵי
 חֵיל וְחַבְלִים יוֹלְדָת : מִבְּנֵי בְּעוּלָה בַּת־חַדוּס : (ב) יִטְרֵי לְמַרְחֹק : מִיתְרִיף הִס
 חֲבִלִים דְּקִיס הַתְּלוּים בְּשׁוּלֵי אֶהֱלִים וְקִצְרֵי בִיתֵדוֹ שְׁקוּדִין קְבִילֵי שְׁבַע (שְׁעוּוִילֵי עַד הַעֲלִמְרוֹת
 בְּאֵלֵי שְׁעִיטָה) וְתוֹקַעִין בְּאֶרֶץ : (ג) תִּפְרָצִי תַגְבְּרִי : (ד) עֲלוּמֵךְ כַּעֲרִיד : (ו) כִּי תַחֲשִׁי
 כַּשְׂתִּמְחֵשׁ

באור

(א) מִבְּנֵי בְּעוּלָה , כְּלוּמַר כִּלְשָׁה אִישׁוּכַת עִם בְּעַלָּה וְכֵנִיחַ , וְהַשְׂפִּיחַ הַלְלַמְנָה וְהַשְׂפִּיחַ שֶׁהִיא
 שׁוּמְמָה וְהַשְׂפִּיחַ עַל יְרוּשָׁלַם שֶׁהִיא כִּלְלַמְנָה (מִרְדִּ"ק) : (ב) הֲרַחֲבוּ מְקוֹם , ד"מ שְׁתַּרְחִיב מִשְׁכְּנֵי
 שְׁתִּיבֵי דֵי הַבְּנִים שְׂתִלְד : (ד) כִּי בּוֹשַׁח עֲלוּמֵךְ , טַרְס עֲנַכְרָה לַעַם כְּנַלָּה , וַיִּמְעִי מְנוּחַתָּם
 בְּמַכְרִים : וְלֹא־יִתְּ אֶלְמְנוֹתֵיךְ , קִצְרֵי שְׁעָלוֹ וְגַם : (ו) כִּי תַחֲשִׁי , כַּשְׂתִּמְחֵשׁ , כַּעֲשִׂים
 שְׂכַעַם

(ו) כִּי־כִאֲשֶׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבָה
 רוח קרנה יהודה ואשת
 בעורים כי תמאס אמר
 אלהיך: (ז) ברגע קטן עובתיך
 וברחמים גדולים אקבצך:
 (ח) בשצף קצף הסתרתני פני
 רגע מן ובהסדר עולם
 רחמתיך אמר גאלך יהוה:
 (ט) ביימי גח זאת לי אשר
 נשבעתי מעבר מינת עוד
 על הארץ בן נשבעתי מקצף
 עליך ומנערךך: (י) כי
 יהירים ימוש והנבעות
 המומינה וחסדי מאתך לא

ימוש

רשי

(ו) ויזא פערלאסנער, טיף גקראנקטער
 פרויא, רופט דער עוויגע דיר צו; ויזא
 צו יוגענדליכעם עהעגענאס, פער-
 אכטעט אינוט, שפריכט דין גאט צו
 דיר: (ז) איינען קליינען אייגענווינק
 פערליס איד דיד; ערבארמונגפאלל
 געהטע איד דיד ווידער אויף. (ח) אין
 קורצעם גרים פערהיללטע איינע ווילע
 איד מיין אנטליץ דיר, אבער איינער
 עוויגקייט דויער וועהרט מיינע גענארע,
 שפריכט דין רעטטער, דער עוויגע.
 (ט) ויזא צו גח'ן צייטען, זא גיא דינע
 רעטטונג. שווארד ראמאלו איד: ניא
 זאלל פלוט ווידער דיא ערדע איבער-
 שטרעמען; זא שוועהרע איד איצט, ניא
 ווידער דיר צו צירנען, דיד צו שעלטען.
 (י) געבירגע מאגען ווייכען, היגעל זיך
 אויפלאזען: מיינע הולד גוייכט פאן דיר
 גיא

כשתמאס פעמיים שכועם עליה מעט: (ח) בשצף קצף מנחם פתר חרי אף ודוכא אמר במעט
 קצף כמו ברגע קטן עזובתך וכן תירגם יונתן: ובחסד עולם שיתקיים עד עולם: (ט) כי מי
 נח זאת לי שבועה בידי והולך ומפרש דבר כאשר נשבעתי מעבור מי נח וגו': (י) כי ההרים
 ימושו אף הם תכלה זכות אבות ואמהות חסדי מאתך לא ימוש: לעה

באור

כטוע' עלי' מעט * וזהו שאומ' הנעל לאש' הזאת, ברגע קטן וגו': (ז) ברגע יפיה' אמר הראש' כי
 ו'ל יא מפרש שפירוש עלשן רוגע הים וגלו והעד וברחמי' ע"כ, ולפי' יתורגם הכתוב בל"א
 (אין קורנ'ס אונווילכן פרשטיס איד דיד, אונד מיט גראסר ליבי כעהמי איד דין ווידר אויף) כי
 יא רחמים שהיא לטן אהבה כידוע: (ח) בשצף קצף, מנחם פתר חרי אף, ודוכא אמר
 במעט קצף כמו ברגע קטן, וכן תרגום יונתן בשעה זעירא חלקית אפי שכנתי זמן זעירא מיך
 (רש"י), וכן פי' הרוק'ס והראש' ע'ן אולם בשעה זעירא הוא תרגום ברגע קטן ולא תרגום
 בשצף קצף, גם איד יתכן כפילת מלת זעירא בתרגום הכ"ל, ובאשת טסס התרגום שלפנינו
 מוזכר הוא, כי לא מצינו בו תרגום הכתוב ברגע קטן וגו' מכל וכל, כראה כאלו בתערגוב
 תרגום אל"ב הכתובים לתדא, תחלתו מפסוק הראשון ופסוק הכ"ל אעגס היותר גדל'ס
 בפי' הכתוב הוא שטעם שצף כנדי'ק הוא כעגס שטף כמילת, להיותם אופיעת מתחלפות,
 כידוע לבעלי המבטא, ואמר שהקצף לא בא כי אם בשטיפה מהירית, ופאשר בא בן ילך, אבל הפסוק
 שא בא במידת הרחמים והאהבה התקוע בלבו הוא יתקיים לעולם, והי' תרגום בשצף קצף בל"א
 (איש אויסנרוך דעם כארנב): (ט) כי מי נח, יא מחלוקת בספרים במלה הזאת, ברוח
 הספרים הם שתי מלות, ויש ספרים שהיא מלה אחת כמו כישו נדת דותה, וכן תרגום יונתן
 כיומי

יְמוֹשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוֹט
אָמַר מִרְחֹמַי יְהוָה :

ניח , מיין פֿרודענו-כונד ווירד ניח
אויפֿגעלאָזט . זאָ שפּריכט דער
אַללערבאַרמער , דער עוויגע !

הפטרת לך לך

(א) וואָרום זאָגזט דוא , יעקב! שפּריכט
דוא , ישראל! דעם עוויגען איוס מיין
וועג פֿערבאַרגען , מיינעם גאָטט ענט-
גערט מיין רעכט ? (ב) ערקעננע עז
דאָך , ווען דוא עז ניח געהאַרט , דאָס
דער וועלטען הערר , דער עוויגע , דער
ערדען גראַנצען שאַפֿפֿער , ניח ער-
שלאַפֿט , ניח ערמידעט , אונד דאָז ווינע
ווייוהייט אונערפֿאַרשליך איוס . (ג) ער
פֿערלייטעט אַכער דען ערשלאַפֿטען
קראַפֿט , גיכט דעם אָהנסאַכטיגען נייע
שטערקע . (ד) קנאַכען ערשלאַפֿטען
אונד ערמידען , וינגלינגע שטרױכעלן
אונד פֿאַללען : (ה) אַכער דיא
אויף גאָטט פֿערטרויען ערנייען איהרע
קראַפֿט : גלייך דעם אַדלער געווינגען
זיא נייע שווינגען . זיא לויפֿען , ערמידען
גיכט ; זיא געהען , ערשלאַפֿטען גיכט .
(ו) האַרעכט אויף , אינוועל-בעוואָהנער!
פֿאַלקער מיט

הפטרת לך לך

(א) יִשְׁעִי מ' כֹּז עַד מ' א' ט' ז'
לְמָה תֹּאמַר תֹּאמֵר יַעֲקֹב
וּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל
נִסְתַּרְהָ רִבְכָּי מִיְהוָה וּמֵאֱלֹהֵי
מִשְׁפָּטֵי יַעֲקֹב : (ב) הֲלֹא
יָדַעְתָּ אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ
אֱלֹהֵי עוֹלָם יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת
הָאָרֶץ לֹא יִעָוֵל אֵל יִגַּע אֵין
חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ : (ג) נָתַן לִיעֹף
כַּח וְלֵאֵין אֹזְנִים עֲצֻמָּה יִרְבֶּה :
(ד) וַיַּעֲפוּ נְעָרִים וַיַּגְעוּ וּבַחֲזוֹרִים
בְּשׂוֹל יִבְשְׁלוּ : (ה) וְקוֹי יְהוָה
יִחְלִיפוּ כַח יַעֲלוּ אֲבֵר בְּנַשְׂרִים
יִרְצוּ וְלֹא יִגְעוּ יִלְכוּ וְלֹא יַעֲפוּ
(ו) הֲחָרִישׁוּ אֱלֹהִים וְלֹא אֲמִים יִחְלִיפוּ כַח יִגְשׂוּ אֲזוּ יִדְבְּרוּ יַחְדוּ

למשפט רשי

(א) למה תאמר יעקב ותדבר בגלות : כסתרה דרכי מיוי העלים מנגד עיניו כל מה
שעבדוהו והמשיג עליו אותם שלא ידעוהו ומאלהי משפט יעבור העביר מלכיו
משפט הגמול הטוב שהיה לו לשלם לאבותיו ולכו : (ב) בורא קצות הארץ ואין חקר לתבונתו
ומי ישיג לו כח כזה וחכמה כזו הוא יודע את המחשבות למה הוא מאחר טובתכם אף כדי לבלות
את הפצע ולהתם את החטאת על ידי היסורין : (ג) נתן ליעף כח וסושו להחליף כח
לעייפתכם : (ד) ויעטו נערים גבורת ארביכס המטערים מן הזנות תיעף : ובחזורים כאל
יכשלו אותם שהם עכשיו גבורי וחזקים יכשלו ואתם קווי ה' תחליפו כח חדש וחזק : (ה) אנרי
כנף : (ו) החרישו אלי לשמוע דברי : איים אומות : יחליפו כח יתקשטו ויתחזקו ככל
גבורתם חולי יעמדו בדין בכח : יגשו הלם ואז משיגו ידברו : למשפט נקדשה להזכירם על
פניהם

באור

כיומי ג' מ"ח הענין אחד (מרד"ק) : (ו) החרישו אלי איום , הנה במקומים הראשונים
אמר

הפטרת לך לך

תרגום אשכנזי שפה

למשפט נקרבה: (ו) מי העיר
ממזרח צדק יקראהו לרגלו
יתן לפניו גוים ומלכים ירד
ותן בעפר חרבו בקש גהף
קשתו: (ח) ירדפם יעבור שלום
ארח ברגליו לא יבא: (ט) מי
פעל ועשה קרא הדורות
מראש אני יהוה ראשון ואת
אחרנים אני יהוה: (י) ראו
איים ויראו קצות הארץ
יחדו קרבנו ואתיון: (יא) איש
את רעהו יעזרו ולא יהיו יאמרו

חוק

מיט שטארקע געריזמעט! לאסט זיא זיך
נאהרען אונד רעדען; אללעזאסטט פאר
געריכט פערזאממעלט. (ו) ווער וועקט
פאן טארגען, איהן, דעם הייל יעדען
שריטט ענטגעגען קאסט? ווער גיבט
נאציאנען פאר איהם הין, אונטערווירפט
איהם קאניגע? ווער גיבט זיא זיינעם
שווערדט, וויא שטייב, זיינעם באגען,
וויא שטאפפעלן הין? (ח) ער פער-
פאלגט, זיכערוואנדלנדען שרייטען,
בעטרוט ניא בעטרעטנע פפאדע.
(ט) ווער טהאט, פאללפיהרטע רים?—
דער קאסטענדע געשלעכטער הער-
פארופט! איך, דער עוויגע! פאן אן-
בעגין אונד ביז דער צייטען ענדע דער-
זעלבע! (י) אינועלבעוואהנער זעהען
אונד פירכטען, דיא פערנוטען נאציאנען
ערציטטערן, נאהרען זיך, זינד דא,
(יא) יעדער ווילל דעם נאכזטען העלפען.
רופט דעם ברודער: זיא

רש"י

פניהם: (ו) מי העיר ממזרח. אותו שדך יקראהו לרגלו מי העיר את אנרהם להביאו מארס
שהוא ממזרח וכדק שהיה עושה היא היתה לקראת רגלו בכל אשר הלך: יתן לפניו גוים. מי
שהעירו ממקומו להסיעו הוא נתן לפניו ארבעה מלכים וחילותיה: ירד. ירדה: יתן כעמר
חרבו. רמה כעפרא קטילין קדם חרביה נתן את חרבו עושה חללים רבים כעפר ואת קשתו נתן
מזנה הרגים ונופלים כקש כדף: (ח) ירדפם יעבר שלים. הלך כל מעברותיו בשלום לא נכשל
ברודפו אותם: אורח ברגליו לא יבא דרך אשר לא בא זה קודם לכן ברגליו. לא יבא לא היה
רגיל לבא: (ט) מי פעל ועשה. לו את זאת מי שהיא קורא הדורות מראש. לחדם הראשון הוא
עשה לאנרהם גם את זאת: אני ה' ראשון. להפליא פלא ולעזור: ואת אחרונים אני הוא. אף
עמכם בני אחרונים אהיה ולעזור אתכם: (י) ראו איים. עובדי ע"א הגבורות שאעשה ויראו:
קרבנו ואתיון. זה אצל זה כאספים להלחם כשיראו הגולה: (יא) איש את רעהו וגומר. יאמרו

חוק

באור

אמר שהכל בידי ה', ועתה בא לאמת אותו בשופת משה שקרה לדורות הראשונים ואמר מי העיר
וגו', הכוונה כפי דעתם ז"ל על אנרהם שכבש מלכים עמומים ממנו על אשר בחר ה' בו בעבור
נדקתו: (ו) מי העיר ממזרח, זה האיש אשר נדק קרה לרגלו, כלומר שהנליות בכל אשר
הלך, וזו נתן לפניו גו' ומלכים ירד, ויתנס כעפר לפני חרבו, וכקש כדף לפני קשתו עד אשר
ברדפם עבר בשלום אע"פ שהלך באורח אשר לא בא עוד ברגליו? מי פעל ועשה כל זאת? הלא
הוא הקורא הדורות מראש אני ה' וגו'. כן הוא שיער המקראות. וכבר אמר הרד"ק ל' יקראהו
יתן ירד ירדפם יעבור יבוא כלם עתיד במקום עבר הם ורבים כשהם ע"כ: (י) ראו איים
וגו' ואע"פ כ' איש את רעהו יעזרו לעשות הפסילים ולא נתנו אל לבם לא דעת ולא תבונה איך היה
זה הדבר באנרהם, אם לא שהאל אשר דבק בו הוא עזרהו, ולא די שלא אמרו זה לא שהחזיקו
עד

זויה געטראָזט! (יב) בילדערשניטצער
 ערמונטערט דען גאלדשמידט, האַמט
 מער גלאַטטער דען אַמבאָן שמידט.
 געלונגען איזט דיא לעטונג, זאגט ער,
 בעפעזטיגט מיט נאָגעלן. נון איזט'ו און
 פֿערגאָנגליך. (יג) ניכט זאָ דוא, ישראל,
 טיין קנעכט! יעקב טיין אווערקאָהר.
 גער! נאָכקאָממע זאכרהמ'ו, טייגען
 ליבלינגן! (יד) איך בינו דער דרך לייטעט
 פֿאָן דער ערדע ענדען, דער פֿאָן איהרען
 גראָנצען דיר צוריק, צו דעם איד
 שפראַך: דוא ביזט טיין קנעכט; איד
 וואָהלע דרך, פֿערווערפע דרך ניא.
 (טו) זויה ניכט באַנגע, איד

חוק: (יב) ויחוק חרש את צרת
 מחליק פטיש את הולם פעם
 אמר לדבק טוב הוא ויחוקהו
 במסמרים לא ימוט: (יג) ואמה
 ישראל עבדי יעקב אשר
 בחרתי ורע אברהם אהבי:
 (יד) אשר החוקתי מקצות
 הארץ ומאציליה קראתי
 ואמר לה עבדי אמה בחרתי
 ולא מאסתיה: (טו) אלה תירא

כי

רשי

חוק למלחמה אולי יעמדו להם אהיהם: איש את רעהו יעורו זה עוזר את זה בצרכות בדרך אהבה
 זה עוזר את זה במתנות ויתן לו מעשר מכל: (יב) ויחוק חרש: טוסך הפסל: את טורף
 הערקעו בזהב: מחליק פטיש כשהוא מכה בנחת להחליק את המלחמה: את הולם
 פעם הוא העתחיל בה כשהיא עשת ומכה בכל כחו: אמר לדבק טוב הוא על אוחן שהו
 מחזרים אחר קרקע טובה לדבק בה עשיות ברזל דבק אולדו דא בלע'ו (סודע'ר לעטונג).
 (וכן שעות כ"ה י"ס מ"א ז' כ"ד): ויחוקהו לבלם במסמרים: לא ימוט: כי אם יחוקו זה את זה:
 ויחוק חרש זה גם שהיה נפס לעצת תבניות ובהיותם לתיבה: את טורף זה אברהם שהיו
 צורף את הנרות לקרבן א הכנינה: את הולם פעם זה אברהם שהלם כל העלמים האלה פעם
 אחת: אמר לדבק טוב הוא טוב לדבק באלוהו של זה: ויחוקהו גם לאברהם להיות דבק
 בהקדוש ברוך הוא ולא ימוט: (יג) ואמה ישראל עבדי. ועלי יש לעזור לך סוף העקרא א תירא
 כי אתך אני כך נראה לי חיבור הענין לפי פשוטו ומדרש אגדה בכראית רבה דורש כל הענין
 בעלכי דבק ואברהם ראו איים אותה מלחמה ויראו גם נתיירא מאברהם פן יאשר לו העמדת
 ראשית אלו בעולם ואברהם נתיירא משם לפי שהרג את בני עולם שהם משם: איים בשם שאני
 היס עסויימן בעולם כך אברהם ואם היו עסויימן בעולם: ואתה ישראל עבדי אברהם שלא
 היה עורע נדיקים עשיתי לו כל זאת ואתה ישראל עבדי הקטני לי משני אבות: ורע אברהם
 אהבי שלא הכירני מתוך טובתה וליועד אבותי אלא מתוך אהבה: (יד) אשר החוקתי
 לקחתך לחליך כמו ויחוקו בו: מקצות הארץ, משאר האומות: ומאציליה מן הגדולים
 שבהם: קראתיך בשם לחלקי בני בכורי ישראל: ולא מאסתך כעשו שכ' בו ואת עשו שאתי:
 (טו) אלה תשמע אל ימוט לך להיות כעשיו וזו הכלל כל תיבה שתלת ישודה ש"ן כשא
 מדברי

באור

עוד יותר בפס' ליה, ואמר בפחדם וכיראתם נתחוק ונתאמן בעבודת אלהינו כל אחד בפס'ו
 והם יעורונו (עוד ק'): (יב) ויחוק חרש, פדש עביו עשה תחלה הפסל מען ויחוק בדבוחו
 את טורף הכסף והזהב לעשות נטוי הכסף עברה ויכפנו (כ"ל): מחליק פטיש, מענין ואנכי
 איש חלק ופירושו להכות ולרקעות בו את העסין, וטעם פעם הוא הסדן, מה שקורין גלא
 (אעבאם): אמר לדבק וגו', דבר הנביא דרך התול כנגד עובדי האלילים, שיחוקו אהיהם
 במסמרות כדי שלא ימוטו: (יג) ואמה ישראל עבדי, איך כאנו עובדי האלילים, כי אם
 עבדי

בִּי-עֲמֹךָ אֲנִי אֶל-תְּשִׁתֵּעַ כִּי-
 אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אִמְצִיתִיךָ אֶת-
 עֲזֹרָתִיךָ אֶת-תְּמוֹכֹתֶיךָ בְּיָמַי
 עֲדִקִי: (טו) הֵן יִבְשׁוּ וְיִכְלְמוּ
 כָּל הַנְּחָרִים בְּךָ יִהְיוּ כְּאֵין
 וְיֵאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבֶךָ :
 (יז) תִּבְקָשׁם וְלֹא תִמְצָאֵם
 אַנְשֵׁי מִצְחֶךָ יִהְיוּ כְּאֵין וְכֹאפֶס
 אַנְשֵׁי מִלְחֻמָּתֶךָ: (יח) כִּי אֲנִי
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִחֻנֵּק יְמִינֶךָ
 הָאָמַר לָךְ אֶל-תִּירָא אֲנִי
 עֲזֹרָתֶיךָ: (יט) אֶל-תִּירָאִי
 תּוֹלַעַת יַעֲקֹב מִהַי יִשְׂרָאֵל
 אֲנִי עֲזֹרָתֶיךָ נְאֻם יְהוָה וְגֵאלֶךָ
 קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: (כ) הִנֵּה שִׁמְתִיךָ
 לְמוֹדֵג הָרוּחַ הַדָּשׁ בְּעַל
 פִּיפְיוֹת תְּדוּשׁ הָרִים וְתִדְק
 וְנִבְעֹרָתָ בְּמִוץ תְּשִׁים :
 וְסַעְרָה תִּפְיֵץ אֶתְּם וְאַתָּה

איך בין מיט דיר ; פֿערצאָגע ניכט , איך
 בין דיין גאָטט ; איך שטערקע דיר אונד
 העלפֿע דיר , אונטערשטיטצע דיר מיט
 מיינער טרייען רעכטען . (טו) זיהע ! דיא
 דיר צירנטען וויילען מיט שפּאָט אונד
 שאַנדען , דיא מיט דיר האַרדען פֿער-
 געהען , ווערדען פֿערניכטעט . (יז) רוא
 זוכוט זיא , דיא ווידרווערטיגן ! פֿינדעוט
 זיא ניכט ; דיא דיר בעשטריטטען זונד
 דאָהין אונד פֿערגאַנגען . (יח) דען איך ,
 דער עוויגע , דיין גאָטט ! איך פֿאַסע
 דינע רעכטע . דער דיר צוריק : זיא
 ניכט באַנגע ! איך העלפֿע דיר . (יט) זיא
 לאַס דיר ניכט באַנגע זיין , ווירמלען
 יעקב ! אַרמער הויפֿע ישראל ! בין איך
 דאָך דיין העלפֿער . שפּריכט דיין גאָטט
 אונד ראָכער , ישראל הייליגוטער !
 (כ) זיהע ! איך מאַכע דיר צור גייל .
 גשאַרפֿטען פֿילשניידיגען דרעשוואַלצע .
 דוא שטאַמפֿוט בערגע צו שטויב ,
 צערמאַלמוט היגעל וויא שפּרייט .
 (כא) שטרייעוט זיא הין , וועג טראַגט
 זיא דער ווינד . איין ווירבעל פֿערוועהט
 זיא .

(כא) תִּזְרַם וְרוּחַ תְּשִׂאֵם
 תגיל

רש"י

לדבר בלשון מתפעל או תתפעל או יתפעל התי' חולקת זכנסת בין שתי אותיות שרשי התיבה
 כש' ו' שומר חקת עמרי, תשתכרין, תשתפך נפשי: (יט) תולעת ועקב' משפחת יעקב החלשה
 בתולעת שאין לה גבורה חלש בפי' תולעת וירדמינח בלע"ז (ווערמינ'ע געוויירט): מתי
 גראל' מספר ישראל: (כ) למודג חרץ כלי הוא אל עץ וכבד ועשו חריני' בעין כלי כפתי' של
 ברזל שקורין לימח בלע"ז (לימ'א' פיילע וכן ש"א י"ג כ"ח' איוב ט"ו כ"ז) ונורדן על הקשק
 של שכלן ומחטקן עד שנעשו חרץ דק: חדש' כשהו' חדש עד שלא הוסלקו פיות חריני' הוא סותך
 הדבה אבל משנתוסן הוסלקו פיות חריני': בעל פיפיות' הם חידודי חריני': תדוש הרים
 עלכיס ושריס: (כא) תורס' תורה אית' כגמורה לרוח והרוח תשאם מאליהם לגיהנם:

בנשי

באור

עבדי אתה אשר בחרתי בך , לפי שאתה זרע האיש הזה שאהבני ודבק בי: (טו) אל השתע ,
 פי' הכי' קס עלבן שעו מווישפירדשו הרסו , ויהי' נעשו אל תתרסה מענן אל ירשו ידך :
 ואהה

תרנום אשכנזי

דוא אבער פרייענט דיק דיינען גאטטען,
ריחמוס דיק דען הייליגען ישראל'ן.

הפטרת וירא

(א) דוא פרויא איינען דער פראפעטען -
שילער יאממערטע געגן דען אלישע
אונד שפראך: דיין דינער, מיין מאן
אויס געשטארבען. דוא ווייסט, וויא
גאטטעזפירכטיג ער לעכטע; אונד נון
קאמט דער שולד-אינפארדער מיד
מינע צווייא קינדער אלו ווינע שקלאפען
וועג צו פיהרען. (ב) אלישע ערווירערטע
איהר: וואו זאלל איך דיר טהון? דאך
זאגע אן, וואו האט דוא עטווא אים
הווע? אונד זיא אנטווארטעטע: דיינע
מאנד האט ניכט דאז מינרעוטע אים
הווע, אויזגענאממען דען איינע קליינע
גיגע אהל. (ג) אונד ער שפראך:
געהע! בארגע דיר געפאוע אויסער דעם
הווע, פאן אללען דיינען נאכבארן
לעערע געפאוע, זא פיל דוא איהרער
גור בעקאממען קאנט. (ד) קאממע
דאן אונד שלימע דיא

הפטרת לך לך וירא

תגיל ביהוה בקדוש ישראל
תתהלל:

הפטרת וירא

מלכים ב' ד' א' עד ל'

(א) ויאשה אחת מנשי בני
הנביאים צעקה
אלישע לאמר עבדך איש
מת ואתה ידעת כי עבדך היה
ירא את יהוה והנשה בא
לקחת ארזי שני ילדי לו
לעבדים: (ב) ויאמר אליה
אלישע מה אעשה לך הנידי
לי מה יושלכי בבית והאמר
אין לשפחתך כל בבית כי
אם-אסוד שמן: (ג) ויאמר
לכי שאלי לך בלים מן החוץ
א-תמעימי: (ד) ובאת וסגרת
לך קרי שכינד קרי הדלת

רש"י

(א) מנשי בני הנביאים אשת עובדי' היתה, כל בני הנביאים שנקרא תרגומו תלמידי נביאי:
והטעם הוא יורס בן אחאב שהיה מלוכה ברבית מה אן את הנביאים בימי אבו,
מדלש תנחומא, לכך נאמר (לקמן ט' כ"ד) ויך את יהורם בין זרועיו שפשו לטוב רבית:
(ב) אסוד שמן: כדי סיכת שמן והאל"ף בתיב' מן היסוד כמו אל"ף של אחותי באזניכס
(תיב י"ג ו') והאל"ף אכסת סרב (יחזקאל כ"א ב'): (ד) וסגרת הדלת: כבוד הנס
הוא

באור

(כא) ואחה תגיל בה', וי' הערה על ההסך, בראיות בפילת הכנוי:
(א) מנשי בני הנביאים, כל בני הנביאים שבמקרא תרגומו תלמידי נביאי (רש"י):
(ב) מה אעשה לך, כלומר אין לי להושיעך כי אס על דרך נסי, הנידי ליעה יא לך נבית,
והדעה במה שיקול הנס: אסוד שמן, כדי סיכת שמן והאל"ף בתיב' מן היסוד (מרש"י), כ"ל
שהיא נוספת ואינה לשמש ויתכן גם היתה אל"ף של סית', והטעם אין לי כי אס כדי שאסוד

הַדְּלִיתָ בְּעֶרְךָ וּבְעַד-בְּנֵיךָ
וַיִּצְקָה עַל כָּל-הַכְּלִים הָאֵלֶּה
וְהַמְּלֵא תַסִּיעֵי: (ה) וַתִּלְךְ
מֵאֲתוֹ וַתִּסְגֵר הַדְּלִיתָ בְּעֶרְךָ
וּבְעַד בְּנֵיהֶם הֵם מְגִישִׁים אֵלֶיהָ
וַיְהִי מִיִּצְקָתָ: (ו) וַיְהִי
בְּמִלֵּאת הַכְּלִים וַתֹּאמֶר אֶל-
בְּנֵיהֶם הַגִּישָׁה אֵלַי עוֹד כְּלִי
וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵינְי עוֹד כְּלִי
וַיַּעֲמֵד הַשָּׁמֶן: (ז) וַתִּבֹּא וַתִּגְדֹּל
לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לְכִי
מִכְרִי אֶת-הַשָּׁמֶן וְשִׁלְמִי אֶת-
נְשִׂיכִי וְאֶת בְּנֵיכִי תַחֲנִי
בְּנוֹתָר: (ח) וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲבֹר
אֲרִישַׁע אֶל-שׁוֹנֵם וְשֵׁם אִשָּׁה
גְּדוּלָה וַתַּחֲזֹק בּוֹ לֶאֱכֹל-לֶחֶם
וַיְהִי מִדֵּי עָבְרוּ יִסֹּר שְׁמָה
מוֹצֵקָה קְרִי נְשִׂיךְ קְרִי לֹאכֵל

דיא טהירע הינטער דיר אונד ריינען
זאָהנען צו, אונד גיסע (פֿאַן דעם אָהלע)
אין אללע דיוע געפֿאַזע, אונד זאָ וויא
איינז פֿאַלל איזט, לאָסע עז וועג זעטצען.
(ה) זיא גינג פֿאַן איהם וועג, (באָרנטע
זיך גפֿאַזע) אונד שלאָס דיא טהירע צו
הינטער זיך אונד איהרען זאָהנען. דיוע
רייכטען איהר צו, אונד זיא גאָס איין.
(ו) אַלֹ ענדליך דיא גפֿאַזע פֿאַלל
וואַרען, אונד זיא צו איהרעם זאָהנע
זאָנטע, גיב דאָך נאָך איין גפֿאַז הער,
ער אָבער אַנטוואַרטעטע, עז איזט קיינז
טעהר פֿאַרראַטהיג: דאָ האַרטע דאָז
אַהל אויף צו פֿליסען. (ז) זיא גינג דרויף
אונד בעריכטעטע עז דעם גאָטטלִיכען
מאָננע. אונד דיוער שפּראַך צו איהר:
געהע הין פֿערקויפֿע דאָז אָהל, אונד
בעצאָהלע דיא שולדפֿאַררונג. פֿאַן
דעם איבעררעזט ווירזט דוא דיק אונד
דיינע זאָהנע ערהאַלטען קאָננען.
(ח) איינזט רייזטע אלישע דורך שונם,
וואַזערלבוט איינע פֿאַרנעהמע פֿרויִז
וואָהנטע; אונד דיוע נאָטיהנטע איהן
בייא איהר מאַלצייט צו האַלטען. זאָ
אַפֿט ער נון פֿאַן דער צייט אָן דורך דיוע
שטאַרט רייזטע, פֿפֿלעגטע ער דאָ
זעלבוט איינצוקעהרען מאַלצייט

רשי

הוא לבא בהנכע: והמלא תסיעי * מלפניך ותחני כלי אחר במקומו למלאותו: וכלווי השמן לא
תווי ממקומו לפי שהקב"ה עושהו כמעין ואין דרך מעין לוח ממקומו מדרג אגד' שמעתי:
(ח) הם מגישים איהם הכלים: (ז) ויעמוד השמן * מלבא עוד ומ"א בנ"ר הוקיר שער השמן:
(ו) ותבא ותגד וגו' * באת לטול עבה אס לחכור אס להמתין עד שיוקיר עוד אמר לה לכי מכרי
כיום די לכל נשיך ולחיות את ובניך בנותר עד שיחיו המתים: (ח) זאס אשה גדולה * שאובה
וראיתי בפרקי דר"א אמותה של אבישג האכזבית היתה: ויהי מדי עברו * באותה העיר יסור אל
ביתו

באור

צו פעם אחת, והענין אחד: (ו) ויהי כמלאות הכלים, והיא אמרה אל בנה הגישה לי עוד
כלי, והוא השיב לה אין עוד כלי אז פסק השמן, כן הוא שעור הכתוב: (ח) ויהי היום, ויהי
יום אחד (רש"י): גדולה, שאובה: והחזק בו, ותפנר בו, וכן יאמר בל"א על הקריאה
לאכל לחם (כעטרוגן): יסור, לשון הוה, היה סר אס (רש"י), וכבר מובא בע"א הרכבת
(1) א 1 50 הוין

מאלצייט צו האלטען . (ט) ויא אבער
 זאגטע צו איהרעם מאַנע: זיהע , איך
 ווייס דאָס דינען איין הייליגער פּאָן גאַט .
 טען איזט , אונד ער רייזט אַפֿט בייא אונז
 פֿאַראַיבער ; (י) לאַסען וויר איהם איינע
 קליינע וואָהנשטובע צורעכט מאַכען ,
 אונד איהם בעט , טיש , שטוהל אונד
 לייכטער היינין זעטצען , דאָמיט , ווען
 ער ווידער צו אונז קאָממט , ער דאָ
 זעלכזט אַבטרעטען קאָנגע . (יא) אַלז
 ער נון ווידער דאָהין קאָם טראָט ער אין
 דינע שטובע אַב , אונד איבערנאַכטעטע
 דאָזעלכזט . (יב) דאָרויף זאָגטע ער צו
 זיינעם דינער גחוי : רופֿע מיר דיא
 שונאַמיטירין . אונד ער רופֿ זיא , אונד
 זיא קאָם פֿאַר איהן . (יג) דאָ שפּראַך ער
 צו זיינעם דינער : זאָגע איהר . זיהע !
 דוא האַט דיר אונזערטוועגען זאָ פֿיל
 אונרוהע געמאַכט . וואָז קאָנטע מאַן
 וואָהל פֿיר דין טהון ? איזט עטוואַ
 דיינטוועגען מיט דעם קאָניגע צו שפּרע-
 כען ? אָדער מיט דעם פֿעלדערערן ?
 אונד זיא אַנטוואַרטעטע איהן וואָהנע
 פֿירדליך אונטער מיינען מיטכירגערן .
 (יד) ער אַבער זאָגטע (אַלז זיא וועג וואַר
 אַבערמאַל צו זיינעם דינער) . וואָז
 וואָרע

לאַכל-לחם : (ט) וַתֹּאמֶר אֶל-
 אִישׁוּהַהַנְּהַנָּא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ
 אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא עִבְרָעֵלֵינוּ
 תָּמִיד : (י) בַּעֲשָׂה־נָּא עֲלֵיָהּ
 קִיר קִטְפָּה וְנָשִׂים לוֹ שֵׁם מִטְּהָ
 וְשִׁלְחָן וְכִסֵּא וּמְנֹרֶה וְהִיָּה
 בְּבֵאוֹ אֱלֵינוּ יָסוּר שְׂמֹתָ :
 (יא) וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֵא שְׂמֹה וַיִּסַּר
 אֶל-הָעֲלִיָּה וַיִּשְׁכַּב-שְׂמֹה :
 (יב) וַיֹּאמֶר אֶל-גִּיְחֹזִי בְּעָרוֹ קְרָא
 לְשׁוֹנְמִית הַזֹּאת וַיִּקְרָא-לָהּ
 וַתַּעֲמֵד לְפָנָיו : (יג) וַיֹּאמֶר לוֹ
 אֶמְרָנָא אֵלֶיָּה הִנֵּה חֲרָדָתָ
 אֵלֵינוּ אֶת-כָּל-הַחֲרָדָה הַזֹּאת
 מָה לַעֲשׂוֹת לָךְ הַיֵּשׁ לְדַבֵּר-
 לָךְ אֶל-הַמֶּלֶךְ אִו אֶל-שַׂר הַצָּבָא
 וַתֹּאמֶר בְּרוּךְ עַמִּי אֲנִי
 יִשְׁבֶּת : (יד) וַיֹּאמֶר וּמָה לַעֲשׂוֹת

רשי

ציתו לאכול לחם : יסור לשון הוזה היה טרשט : (ט) הנה כל ידעתי שלא ראיתם וכו' על
 שלחטוקרי על מדינו : (יא) ויהי היום ויהי יום אחד : (יג) חרדת אלינו בשבילנו : את
 כל החרדה הזאת לאוס אל לבך את העסק הזה כמו וחרד על דברי (ישעי' ט"ו ב') זיהר על
 הדבר איהא עשו וותתנו אל לבו : מה לעשות לך מה את צרום שנעש' לך שבבילי עסק' כל זה'
 בתוך

באור

הזון הזאת מהוה ועמוד , שתרגונו כל"א (פסועגטע) : (ט) קדוש הוא , העמוד בעל
 הטעמים האתנח בעלת הוא , להיות שער הכתוב הנה ידעתי שאיש לאהיס קדוש הוא , וזהו
 שוכר עלינו תמיד הנה זה ידעת גם אתה : (י) עליה קיר , עליה בניה בקירות אננים לא
 במחנות קנים והונים (ר"ש ז' עלך) : (יג) חרדת אלינו , לשון תנועה והשתדלות על הדבר ,
 וכן ויסדרו וקני העיר לקראתו (ד"ק) : בחור עמי אנוכי יושבת , בתוך קרובי , אין אדם
 מוקיני

לה
 לה
 קרא
 בפתח
 הזה
 ותאמר
 אלהי
 האש
 בעת
 אליש
 היום
 הקצו
 ראש
 שאה
 ויביא
 ברב
 בתוך ע
 לניחוי
 היום ול
 סטי לק
 ט בידך
 לא יכוס
 כעת
 ויקני
 אכתו
 לעובת
 (טו)
 אלישע
 למועד
 לעעד

הפטרת וירא

חרגום אשכנזי שפח

לָהּ וַיֹּאמֶר גִּיחֹזִי אֲבֵל בֶּן אֵיךְ
 לָהּ וַאִישָׁה זָקֵן : (טו) וַיֹּאמֶר
 קָרָא לָהּ וַיִּקְרָא לָהּ וַתַּעֲמֹד
 בַּפֶּתַח : (טז) וַיֹּאמֶר לַמּוֹעֵד
 הַזֶּה בָּעֵת חִיָּה אֲתִי חֲבֵקֶת בֶּן
 וַתֹּאמֶר אֲדֹנָי אִישָׁה אֱלֹהִים
 אֲחֵבֹב בְּשִׁפְחָתְךָ : (יז) וַתִּהְיֶה
 הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן לַמּוֹעֵד הַזֶּה
 בָּעֵת חִיָּה אֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים
 אֵלַיִשָׁע : (יח) וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיְהִי
 הַיּוֹם וַיֵּצֵא אֶל־אָבִיו אֶל־
 הַקְּצֵרִים : (יט) וַיֹּאמֶר אֲבִיו
 רֹאשִׁי וְרֹאשִׁי וַיֹּאמֶר אֲהַנְּעֵר
 שְׂאֵהוּ אֶל־אִמּוֹ : (כ) וַיִּשְׂאֵהוּ
 וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל־אִמּוֹ וַיִּשָּׁב עַל־
 בְּרֵכֶיהָ עַד־הַצְּהָרִים נִימָת :

ווארע דאך פיר זיא צו טהון? אונד גחוי
 ערוודערטע: פיר וואך, זיא האט
 קיינען וואהן, אונד איהר מאן איז אלט.
 (טו) יענער זאגטע: רופע זיא צוריק; ער
 ריף זיא, אונד זיא שטעללע זיך אין
 דיא טהירע. (טז) דא שפראך אלישע:
 איבערו יאהר אים דיזע צייט אום
 פאסעט דוא איינען וואהן. אונד זיא ער
 ווירערטע: ניט דאך, מיין דערער!
 גאטטליכער מאן! מאכע דיינער מאגד
 קיינע טריגליכע האפנונג. (יז) אכער
 דיא פרויא ווארד שוואנגער אונד גע
 באהר איינען וואהן, איבערו יאהר אום
 עכען דיא צייט, דיא אלישע כע שטימט
 האטטע. (יח) דאן קינד וואקז העראן.
 אלו ער גון איינען טאג צו זיינעם פאטער
 דינווינג, צו דען שניטערן.
 (יט) קלאגטע ער זיינעם פאטער: מיין
 קאפף! מיין קאפף! אונד דיזער זאגטע
 צו איינעם דינער, טראגע איהן צו זיינער
 מוטטער. (כ) דער דינער טרוג איהן
 אונד בראכטע איהן צו זיינער מוטטער;
 דא זאס ער אויף איהרעם שאס ביז
 מיטטאג אונד שטארב. דארויף

ותעל

רשי

את קרי

צמד עמי' בתוך קרובי אין אדם שויקני איני נריכה למלך ולא לשר הנבא: (יד) ויאמר אלישע
 לגיחזי: ומה לעשות לה' כנגד הטובה הזאת: (טו) למועד הזה כעת סיה' כמו שאת קיימת כן
 היום ולשלוש כך תהי קיימת למועד הזה וסוכה' בן: אדני' אל תאמר חובקת בן מה לי סוכו חס'
 מוסי לקוברו' מה שאמרה לו כשעת הלל אמרתי לא תשלה אותי: א תראני דבר שיפסוק
 י בידך לבקש רשעים וינתן לי בן אך בבקשה ממך לא תתן לי אלא בן של קיימת: אל תכזב' כמו
 לא יכזבו מימי (ישעי' י"ח' א'): (יז) כעת סיה' כעת הזאת שהיתה בחיים ובשגל' ולכך נקוד
 כעת: (יט) ראשי ראשי הנני חול' בראשי: ויאמר' אביו אל אסד מן הנערים שאהו א' אש':

כהג

באור

שויקני ואיני נריכה למלך או לשר הנבא (רש"י): (יד) אבל בן אין לה, מענין אבל אשמים
 אכזבו, כלומר באמת אש"פ שאמרה שאינה נריכה לשום דבר, מ"ע ראוי לך לעשות דבר מה
 לעשותה, כי בן אין לה ואישה זקן, וימת עהר ותשא ח"כ בלי טוס נואל לכלכל את שיבתה:
 (טו) אל חכוב בשפחהך, שעורו אל תסב לי תועלת ככונה: (יז) אשר דבר אליה
 אלישע, או שעור הכתוב שהולידה למועד הזה אשר דבר לה אלישע שתלד, או השעור שהולידה
 למועד הזה כעת סיה, כלומר לתקופת השנה אחרי אשר דבר אליה אלישע' ובתורה באמר
 למועד אשר רפס' אותו אהיס, והוא ודאי מהשעור הראשון: (יט) ראשי ראשי, דרך
 אכזאבים

(כא) דארויף טרוג זיא איהן הינויף אונד לענטע איהן אויף דאן בעסט דען גאט-ליכען מאַנגו, גינג הינויז, שלאָס איהן איין. (כב) לים איהרען מאַן רופען אונד זאגטע: שיקקע מיר דאָך איינען פֿאַן דען דינערן אונד איינע עזעלין, איך ווילל נור צו דעם מאַן-גאָטטעו הינאיינלען, אונד באַלדי ווידער צוריק זיין: (כג) דיוער פֿראַגטע: וואַרום רייזעזט דו- דען הייטע צו איהם הין, ראָ וועדער ניא- מאַנד נאָך פֿעוטטאַג איזט? אונד זיא אַנטוואַרטעטע, עז איזט אַללעז נוט. (כד) זאָטטעלטע דרויף ריא עזעלין אונד זאָטע צו איהרעם דינער, פֿיהרע זיא אונד געהע איסטער צו, אונד האַלטע מיינטוועגען ניכט אַן, ביז איך עז דיר הייסע. (כה) זיא רייזטע אַלאַז צו דעם גאָטטליכען מאַנגע נאָך דעם בערגע כרמל. אַלו דיוער זיא פֿאַן פֿערנע-ער- בליקטע, זאָטע ער צו זיינעם דינער גיחווי: זיהע! דאָרט איזט יאָ דיה שונאַמיטירין. (כו) לויף איהר דאָך ענטגעגען

(כא) ותעל ותשכבה על-מטת איש האלהים ותסגר בערו ותצא: (כב) ותקרא י-אשה והיאמר שלחה נא לי אחד מן הנערים ואחת האתנות וארוצה עד-איש האלהים ואשובה: (כג) ויאמר מדוע אתי הלכתי אליו היום לא חדש ורא שבת והיאמר שלום: (כד) ותחבש הארון ותאמר אל-נערה נהג ולך י-תעצרי לי לרכב כי אם אמרת ליך: (כה) ותלך ותבא אל-איש האלהים אלההר חברמל ויהי כראות איש האלהים אותה מפגד ויאמר

אל-גיחוי גערו הנה השונמית הלזו: (כו) עתה רוץ נא

אח קרי הלכה קרי לקראתה רש"י

(כד) נהג ולך מהר: אל תעבר לי אל תעכב על ידי את הרכיבה: (כו) ותאמר שלום הו

באור

הכואנים או הנוהים לכטול דבריהם, וכן מעי מעי אוחילה (רד"ק): (כא) וחשכבה על מטת איש האלהים, חשכה שבוכות הכניא יהיה הולד יותר כשאר זס (רלב"ג): (כב) לא חודש ולא שבת, כל המועדים יקראו שנת בעבור השביתה ממלאכה, וכן כתיב ביום הראשון שנתון וביום השני שנתון, וכן אמרו מכאן שתיב אדם לקבל פני רבו צרגל ויהי קס פי לא עבר עדיין חודש ואפילו שבע שאלית אותו: (כד) נהג ולך, י"מ כי היא היתה רוכבת ואמרה לכער שינה הבהמה כלומר שיכחה האתן במתג למהר ללכת, ופירוש אל תעבר לי לרכב, אל תעבור האתן בעבורי ללכת בנחת, אלא אם אומר לך כן ויש מפרשים כי היא היתה הולכת צרגל במור כפסה ואמרה לכער שינה האתן ולא יעבור חותה כדי שתרכב היא עליה אם לא תאמר לו (מרד"ק) והראשון נראה יותר נכון, כי גדלי שהיא היתה ממהרת ללכת: והאמר

לקראתה ואמר לה השלום
 לך השלום לאישך השלום
 לילד ותאמר שלום: (כו) ותבא
 אל-איש האלהים אל-ההר
 ותחזק ברגליו ויש גיחוי
 להרפה ויאמר איש האלהים
 הרפה לך כי-נפשה מרה-לך
 ויהוה העלים ממני ולא הגיד
 לי: (כח) ותאמר השאלתי בן
 מאת אדני הלא אמרתי לא
 תשלה איתי: (כט) ויאמר
 לגיחוי חגר מרחניך וקח
 משענתי בידך ולך כי-תמצא-
 איש לא תברכנו וכי-יברכה
 איש לא תעננו ושמת משענתי
 על-פני הנער: (ל) ותאמר אם
 הנער חי-יהוה וחי-נפשה
 אם-אעונך ויקם וילך
 אהריה

ענטגעגען אונד פראגע זיא: כיוט דוא
 וואהל אויף? איזט דיין מאן וואהל אויף?
 דאן קינד וואהל אויף? זיא אנטווארטע-
 טע [אויף אללעז] וואהל. (כו) דא זיא
 נון אויף דעם בערגע כיוא דעם מאן-
 גאסטעז אנגעלאנגט וואר, אומפאסטע
 זיא ויינע פיסע, אונד גחוי טראט הינצו,
 זיא אכצוהאלטען. אבער דער גאסט-
 ליכע מאן זאגטע: לאסע זיא! רען איהר
 געמיהטאויט ועהר בעטריכט, דער עווי-
 גע אבער האט מיר דיא אורואכע פער-
 האלען אונד ניכט אנגעצייגט. (כח) דיא
 פרויא שפראך: האבע איך רען איינען
 זאהן פאן מיינעם העררן געפארדערט?
 האבע איך ניכט פיל סעהר געזאגט,
 פיהרע מיך ניכט איררע! (כט) דא
 זאגטע ער צו גחוי: גירטע דיך, ניס
 מיינען שטאב אין דיא האנד אונד
 געהע - ווען דיר יעמאנד בעגענט, זא
 גריסע איהן ניכט, אונד ווען דיר יע-
 מאנד גריסט, זא דאנקע איהן ניכט -
 אונד רעגע מיינען שטאב אויף רען
 קנאכען אנגעזיכט. (ל) אבער דיא מיט-
 טער רען קנאכען זאגטע: זא ווארר
 דער עוויגע לעכט, אונד בייא דיינעם
 לעכען! איך ווערדע דיך ניכט פער-
 לאסען. דא מאכטע ער זיך אויף אונד
 פאלגטע

רש"י

זה מקרא קצר שהרי היה לו לכתוב וישאל לה ותאמר שלום: (כח) לא תשלה. לא תשא איתי
 על דבר טעות: (כט) לא תברכנו י לא תשא לשלום וכל זה שלא ידעה דברים וישאלוהו להיכן
 אתה הולך והוא אומר להסיות את המות ואין זה כבוד הגם להתהלל בו מי שגא על ידו והוא לא
 עשה

באור

(כו) ותאמר שלום, הדי זה מקרא קצר, שהרי היה לו לכתוב וישאל לה ותאמר שלום (רש"י):
 (כו) להרפה, בעבור כבודה שלא תשא רגלי הנביא, או לכבוד הנביא שלא תחזק ברגלי
 (ד"ק): (כח) השאלתי בן, היא היתה סגורה שהנביא כבר ידע מיתת בנה ע"י כנאיה,
 לכן לא זכרה מזה עתה, אבל פתחה מיד ושמרה השאלתי בן מאת אדוני: הלא אמרתי,
 אל תכונן בשפתך, וזה לא תשלה איתי, כלומר לא תשנה אותי (מרש"י), כלומר קיימתי שיהי
 לי בן משיב נפשי בזקטתי ועתה תשאלתי כבודה: (כט) חגור סחניך, כדי שתוכל לרוץ יותר,
 כי החנורה תמנע תנועות האברים

פאלגטע איהר . (לא) גחוי וואר איהגען
 אינדעסען פאר אויך גערייזט אונד האט
 טע דען שטאב אויף דאן אנגעוויילט דען
 קנאכען געלעגט ; עז ערפאלגטע אבער
 ווערער לויט , נאך צייכען פאן געפיהל .
 ער קעהרטע אלזא צוריק , ווינעס העררן
 ענטגעגען , אונד בעריכטעטע איהם ,
 דער קנאכע וייה ניכט ערוואלט :
 (לב) אלז אלישע דרויף אינו ציפטער
 טראט , אונד דען קנאכען נאך טאך אויף
 ווינעס בעטטע ליגענד פאנד . (לג) פער .
 שלאס ער דיא טהורע דינער זיך
 ביידען , אונד פלעהטע צום עוויגען ;
 (לד) ווארף זיך דאן איבער דאן קינד הין ,
 אונד לעגטע זיינען סונד אויף דען
 זייניגען , זיינע אויגען אויף דיא זייניגען ,
 זיינע האנדע אויף דיא זייניגען , זאך דאס
 ער זיך גאנץ איבער איהן אוישטרעק-
 טע , ווארדוך דען קינדען קארפער ער-
 ווארטט וואורדע ; (לה) קעהרטע אלז
 דאן אום , גינג אים ציפטער אויף אונד
 אכ , ווארף זיך אבערטאלו הין , אונד
 שטרעקטע זיך אויז איבער דאן קינד ; עז
 גיטע

אחריה : (לא) וגחוי עבר
 לפניהם וישם את המשענת
 על פני הנער ואין קול ואין
 קשב וישב לקראתו ויגדלו
 לאמר לא הקיץ הנער :
 (לב) ויבא אלישע הביתה והנה
 הנער מת משכב על מפתו :
 (לג) ויבא ויסגר הדלת בעד
 שניהם ויתפלל אליהוה :
 (לד) ויעל וישכב על הילד
 וישם פיו על פיו ועיניו על-
 עיניו וכפיו על-כפו ויגהר עליו
 ויחם בשר הילד : (לה) וישב
 וילך בבית אחת הנדה ואחת
 הנדה ויעל ויגהר עליו ויזורר
 הגער כפיו קרי

ר ש י

עשה כן אלל לכל השאלו הוא אומר רכי שלטני להסיות את העם : (לא) ויגהר עליו י"ת ושלח
 עלוהי היל לשון עיפות . ויש דוגמתו בכריית' דהאויזונספרו ומנסס פתר ויגהר פתרון העני'
 כפי עניינ' כשתעל עליו : (לה) ויזורר נתעטש ; וכל

באור

האנדים הפנימיים , ולואת הסנה נ"כ מנעו שלא יבדק איש מהאנשים שימנא בדרכו וגם לא
 יענה למבדקים אותו כדי שלא יעבד בדרך (לכ"ג) : (לא) ואין קשב , לשמע , כי אלז
 היה שומע ולא היה יוכל לענות ה' מתנועע או רומז בעיניו או בידיו , אבל לא היה לו לא זה
 ולא זה (רד"ק) : (לב) ויבא אישע הביתה , כבר מובאר במ"א שהשם בית טיפל לפעמי' גם על
 החדר . וכן הענין כאן שאלישע אל העליה אשר גר שם אדו עברו באונס , והעד והטה הנער
 משכב על מטתו : (לד) ויעל , על המטה , כי כן דרך הלשון כאמרו עלית משכבי אביך :
 וישם פיו וגומר , חפצר שעשה כן להנשים על הנער לחמתו כחוס הטבעי הוולא מפיו ומעיניו ,
 כי רוב המיבים נגשים עם מעט תחטלה מדרך העולם (רד"ק) : ויגהר עליו , ענין פוע
 הגוף כלו עליו (ר"ש ו' ערך) : (לה) אחת הנדה ואחת הנדה , אין העעם שהלך דווקא פעם
 אחת לבד זה ופעם אחת לבד אחר ולא ייתר , כי אם העעם על סדר זה ההלך מנד אחד
 לשכנגדו המכותן זה כנגד זה , הליכה אחת לכאן והליכה אחת לכאן , גם אם יתרטו כהנה
 וכהנה , בלשון אשכנז (אויף אונד אנגעהן) ; ויזורר הנער , ר"ל אנתעטש וכן עשה אלשע
 בסדר

הפטרת וירא היי שרה

הַנֶּעַר עַד-שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּפְקַח
הַנֶּעַר אֶת-עֵינָיו : (לו) וַיִּקְרָא
אֶל-גִּיחֹי וַיֹּאמֶר קְרָא אֶל-
הַשְּׂנֵמִית הַזֹּאת וַיִּקְרָא וַתִּבָּא
אֵלָיו וַיֹּאמֶר שְׂאֵי בְנָהּ :
(לז) וַתִּבָּא וַתִּפֹּל עַל-רַגְלָיו
וַתִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה וַתִּשָּׂא אֶת-
בְּנָהּ וַתִּצָּא :

הפטרת היי שרה

מלכים א' א' - ל"ב

(א) וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא
בַּיָּמִים וַיִּכְסְהוּ
בְּבָנָדִים וְלֹא יָחַם לוֹ :
(ב) וַיֹּאמְרוּ לוֹ עַבְדָּיו יִבְקֹשׁוּ
לְאֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְּתוּלָה
וַעֲמִדָּה לְפָנָי הַמֶּלֶךְ וַתְּהִי-לוֹ
סֹכְנָת וַשְּׂכֵבָה בְּחִיקָה וְחָם
לְאֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ : (ג) וַיִּבְקֹשׁוּ
וַיִּמְצְאוּ אֶת-אֲבִישַׁג הַשְּׂנֵמִית וַיָּבֵאוּ אֶתָּהּ לַמֶּלֶךְ : (ד) וַהֲנַעֲרָה

תרגום אשכנזי שז

ניזטע זיבען מאהל , אונד שלוג ענדליך
דיא אויגען אויף . (לו) דא ריף ער דעם
גחוי אונד זאגטע : רופע מיר דיא
שונאמיטירין . דזער ריף זיא , זיא קאם
צו איהם , אונד ער שפראך , נים דיינען
זאָהן . (לז) דא פיל איהם דיא פרויא צו
פֿיסען , ביקטע זיך צור ערדע , נאם
איהרען זאָהן אויף אונד גינג הינוי .

הפטרת היי שרה

(א) דער קאניג דוד וואר נונמעהר אלס
אונד בעטאגט , אונד מיט זא פיל
געוואנדערן מאן איהם אויך צודעקטע ,
קאנטע ער זיך דעננאך ניכט ערווארמען .
(ב) דא שפראכען זיינע האַעבעדינטען
צו איהם : מאן זאלל טע פֿיר אונזערן
קאניגליכען העררן איין יונגען אינפֿער-
היראטטען מאַדכען אויוווען , דיא דעם
קאניגע אויפֿוואַרטע , איהן פֿלעגע ,
אונד אין זיינען אַרמען רוהע , אום
אונזערן העררן דען קאניגע צו ערוואַרמען .
(ג) מאן זוכטע דארויף אים גאנצען גע-
ביטהע ישראל'ן איין שאַנען מאַדכען
אויז , פֿאָנד דיא אבישג אויו שונם ,
אונד פֿיהרטע זיא פֿאָר דען קאניג .
(ד) דא זיא איבעראויז שאַן

יפה רש"י

יפה רש"י

(א) ולא יחס לא . אמרו רבותינו כל המצוה בנדיים אינו נהנה מהם לסוף לפי שקרע את
כנף המעיל לשחול . ומ"א אמר ר' שמואל בר נחמני כשראה דוד את המלך עומד
בירושלים ומרבו בידו נכטין דמו מיראתו : (ב) בתולה . בתולה מחזמין את בשרה : סוכנת .
מחזמת

באור

במדד הזה להתפלל ולכרוע על הילד להתמודד עליו עד שעה זהו פואו פקח הילד את עיניו
ונשלמה לו התחייה (רלב"ג) :

(א) ולא יחס לו , מחמת התקנה וחולשת גיטו : (ב) סוכנת , מועלת , כלומר שיהי' למלך
מועלת נה , (רד"ק) . ותרגומו כענינו : (ה) רכב ופרשים , ראוי שקדע שמלכי ישראל לא
הותר

שאן וואר: ווארד זיא אויך דעו קאניג
 פאלעגרין, אונד ווארטעטע איהם אויף;
 דער קאניג אבער האט איהר ניא בייא-
 געוואהנט. (ה) אדוניהו זאָהן דער חגיית
 (איינער פֿרויא דוד'ז) בערויהסטע זיך
 אָפֿענטליך: איך ווערדע קאניג ווערדען;
 שאַפטע זיך אויך וואָגען אונד רייטער
 אָן, אונד הילט זיך פֿונפֿציג טראַבאַנטען,
 דיא פֿאַר איהם הערגינגען. (ו) זיין
 פֿאַטער האָט איהן ניא כטריכען מאָגען,
 ניא צו איהם געזאָגט: וואָרום טהאַטעז
 דוא דיס? דאַכייא וואָר ער אויך זעהר
 שאַן פֿאַן פֿערזאָן, אונד פֿאַלגטע אין
 דער געכורט גלייך אויף אכשלוס.
 (ז) ער הילטע נון אָפֿטערע אונטער-
 רעדונגען מיט יואב דען זאָהן צרויה'ז
 אונד מיט דעם פֿרויטער אביתר, דיא
 איהן אין זיינעם אונטערנעהמען אונט
 טערשטיצטען. (ח) דער פֿרויטער צדוק
 אָבער, כניחו זאָהן יהוידע'ז, דער פֿראַ-
 פֿעט נזן, שמעי, רעי אונד דיא איברי-
 גען קריגאָבערן דוד'ז

יפה עד-מאד ותהי למלך
 סכנת ותשרתהו והמלך לא
 ידעה: (ה) ואדניהו בן-חגיית
 מתנשא לאמר אני אמלך
 ויעש לו רכב ופרשים
 וחמשים איש רצים לפניו:
 (ו) ולא-עצבו אביו מימיו
 לאמר מדוע ככה עשית וגם-
 הוא טובה-תאר מאד ואתו
 ילדה אחרי אכשלוס: (ז) ויהי
 דבריו עם יואב בן-צרויה ועם
 אביתר הכהן ויעזרו אחרי
 אדניהו: (ח) וצדוק הכהן
 ובניהו בן-יהוידע ונתן הנביא
 ושמעיה ורעי והגבורים אשר
 לוד

רש"י

מחממת וכן וכו' ענין יסקן כס (קהלת י"ט): (ד) לא ידעה שהצטולה יפה לחיים מן
 הכעול ורבותינו אמרו משו' לא ירבה לו נשים (דברים י"ז) וכבר היו לו י"ח: (ה) מתנשא
 מתפאר: ומשמ' איש בטולי טחול וחקיקי כשות רגלי' (ו) ולא עצבו. לא הכעוסו למדך שהזמנת
 תוכחה מבט מניאו לידי מית': וגם הוא טוב תואר. כחכמים שגא' וכאכשלו' לא היה איש יפה
 (שמואל ב' י"ד) היא גרמה להם שנתנאו ואותו ילדה אתו אחריאכשלוס כלומר גדלתו אחר תרבות
 גדל' אמו של אכשלוס: (ז) עם יואב בן צרויה: לפי שהי' יודע שכלבו של דוד עליו על שהת
 את אבני' ועמאל ואכשלוס וסופי שיטה את בנו השולך תחתיו עליו לפיכך היה רוכה שיתלך זה
 על ידו ויאחזבו: ועם אביתר הכהן שנסתלק מן הכהול' משכחת דוד מירושלים מפני אכשלוס
 שחל בחורים ותומים ולא עלתה לו שגאמר ויעל אביתר (שמואל ב' ט"ז) והיה מבני בני
 של עלי וידע שלא ישמש בימי שלמה שהרי נאמר לעלי והקיימותי לי כהן נאמן והתהלך לפני משקי
 (שמואל א' ב' ל"ה) והיה חסן שיעמוד זה על ידו: (ח) ונתן הנביא שגא' לדוד שלמה יתלך
 כש

באור

הותר להם הרבות סוסים ולזה לא היה הענין הזה דהיינו רכב ופרשים דבר קטן אבל מלכי ישראל
 (מלכ"ג): (ו) עצבו, מלאשן עצב, כלומר לא הקניטוהו אביו בעאיתו דברי בערות, באבנתו
 איתו, ואמרנו סו' ל למדך כל היונע תוכחה מבט מניאו לידי מיתתה: וגם הוא, כלומר הוא חסן
 כלבו שיתלך לפני שאביו אהב איתו במאוד, ובלעדו זאת חסב בעבור טוב תוארו שראוי הוא למלט:
 ואוחז

לדוד
 (ט)
 ומרי
 אצל
 אחיו
 יהודה
 נתן
 הנביא
 לא
 בת-
 הלוי
 בן-
 (יב)
 עצה
 גפשו
 ובא
 אלי
 בשב
 שלם
 כמו
 הוסל
 עפר
 תירגם
 לא קה
 ואוחז
 בתרג

לְדוֹד לֹא הָיוּ עִם-אֲדֹנָיָהּ :
 (ט) וַיּוֹפֵחַ אֲדֹנָיָהּ צֶאֱן וּבִקְרָה
 וּמְרִיא עִם אֲבִן הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר-
 אֶצֶל עֵין רִגְלָהּ וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-
 אָחִיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְכָל-אֲנָשֵׁי
 יְהוּדָה עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ (י) וְאֶת-
 נָתָן הַנְּבִיא וּבְנֵיהוּ וְאֶת-
 הַגִּבּוֹרִים וְאֶת-שְׁלֹמֹה אָחִיו
 לֹא קָרָא : (יא) וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל-
 בַּת-שֶׁבַע אִם-שְׁלֹמֹה לֹא אָמַר
 הַלּוֹא שָׁמַעְתָּ כִּי מֶלֶךְ אֲדֹנָיָהּ
 בֶן-חַגִּית וְאֲדֹנָיָהּ דָּוִד לֹא יָדָע :
 (יב) וְעַתָּה לְכִי אִיעָצֶךָ נָא
 עֲצֵה וּמַלְטֵי אֶת-נַפְשֶׁךָ וְאֶת-
 נַפְשׁ בְּנֶךָ שְׁלֹמֹה : (יג) לְכִי
 וּבֹאִי אֶל-הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתִּי
 אֵלָיו הֲלֹא-אַתָּה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ
 נִשְׁבַּעְתָּ לְאִמְתְּךָ לֵאמֹר כִּי-

דודו הילטען עז ניכט מיט דעם אדוניוהו .
 (ט) איינזט לים-אדוניוהו צו אבן זוחלת ,
 דאז בייא עין רוגל ליגט , פיל שאפע ,
 רינדער אונד געמעזטעטו פיה שלאכ-
 טען , אונד לוד אללע זיינע פרינצליכען
 ברודער , וויא אויך אללע לייטע אויז
 דעם שטאם יהודה דיא אים קאניגליכען
 דינוטען שטאנדען , דאצו איין . (י) נור
 דען פראפעטן נתן , בניהו , דיא איכריגען
 קריגזאכערן , אונד זיינען ברודער שלמה
 לים ער ניכט איינלארען . (יא) דא
 שפראך נתן צו בת שבע , דער מוטטער
 שלמה'ו , האזט הוא'ז עטווא אויך שאן
 געהארט דאס אדוניוהו צור-דעגירונגע
 לאנגט ? דוד , אונזער הערר אבער ווייס
 ניכטו דאפאן . (יב) דארום וויל איך דיר
 איינען ראטה געבען , וואדורך אלליין
 דוא דיין לעבען אונד דאז לעבען ריינעז
 זאהן שלמה'ז ווירזט רעטטען קאננען .
 (יג) געהע הין צום קעניגע אונד זאגע
 איהם : מיון הערר אונד קאניג ! האזט
 דוא ניכט ריינער מאגד מיט פאלגענדען
 ווארטען ציגעשווארען : געוויס דיין זאהן
 שלמה זאלל נאך מיר רעגירען אונד
 מיינען טהראן בעשטייגען . ווארום
 ווירפט

שְׁלֹמֹה בְּנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל כִּסְאִי וּמִדֹּעַ מֶרְךָ

אֲדֹנָיָהּ

רש"י

כש נאמר בדברי הימים (א' כ"ב ט') ושלמה יהיה שמו: (ט) ומריא - שור של פטס: אבן
 הזוחלת. אבן גדולה שהיו הנחורים מנסין בה את כחם להזיז ולגרר' לשון מים זוסלין חוסלי
 עפר (דברים ל"ב כ"ד) ויונתן תרגם אבן סכותה שעומדין עליה וכופים למרחוק: עין רוגל
 תירגם יונתן עין קנרת הוא כובס שמתקן בגדי צמר ברגליו על ידי בעיטה: (י) ואת שלמ'
 לא קרא שידעתי' שהתנב' עליו הנבי' למלך: (יב) ומלטי את כפשי' מן המלכות' לאת'
 מות

כאור

ואוחו ילדה , נחמר אש' ואחרי שאבשלים כבר מת חשב הוא שהיא הקודם: (ט) ומריא ,
 בתרגומו ופטימין: (יב) ומלטי את נפשך , כי חשב שאם ימלך אדוניוהו ימית בת שבע ובנה
 כדי

ווירפט זיך דען נון ארוניהו צום קאניגע
 אויף? (יד) אונד וועהרענר דוא נאך זא
 מיט דעם קאניגע שפריכט, ווערדע
 אויך איך דזינקאסטען, אונד דיינע
 ווארטע בעשטעטיגען. (טו) בח שבע
 גינג אלזכאלר צום קאניגע אינו ציטמער,
 (דער קאניג וואר [וויא שאן געדראכט]
 זעהר אלט אונד אבישג פאן שונם האט
 טע דיא אויפוארטונג ביא איהם).
 (טז) נייגטע זיך אונד ווארף זיך היז פאר
 דען קאניג. דער קאניג פראגטע זיא,
 וואו איזט דין אנליגען? (יז) אונד זיא
 אנטווארטעטע איהם: מוין הערר! דוא
 האוט דיינער מאגד ביים עוויגען דיינעם
 גאטטע צוגעשווארען: געוויס, דין זאָהן
 שלטה זאלל נאך מיר רעגירען, אונד
 אויף מיינען טהראן זיטצען. (יח) אונד
 נון, זיהע! ווירפט זיך ארוניהו צום
 קאניגע אויף; וויא וואהל דוא, מוין
 קאניגליכער הערר! עז ניכט ווייסט.
 (יט) הייטע לאסט ער רינדער, שאפע
 אונד געמאזטעטו פיה אין מענגע שלאכט.
 טען, וואָצו ער אללע קאניגליכע פרינ
 צען, זאמט דעם פרוסטער אביתר אונד
 דען פעלדרהערן יואב איינלאדען
 לאסטען, נור דיינען דינער שלטה ניכט.
 (כ) אויף דין אינדען, א הערר אונד
 קאניג! זינד דיא אויגען דען גאנצען
 פאלקו געריכטעט איהנען אנצוצייגען,
 ווער דען טהראן מיינען קאניגליכען
 העררן: נאך איהם בעשטיגען זאלל.
 (כא) ווען
 נון
 להם מי ישב על כסא אדני המלך אחריו: (כא) ויהיה

אֲדֹנָיָהוּ: (יד) והִפְרָה עֹדֶךָ
 מִדְּבַרְתָּ שֵׁם עֲסֵי־הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי
 אָבוֹא אַחֲרָיִךָ וּמְלֹאתִי אֶת־
 דְּבָרֶיךָ: (טו) וַתָּבֵא בַת־שֶׁבַע
 אֶל־הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ
 וְקָן מֵאֹד וַאֲבִישָׁג הַשְּׂוֹמְרֹת
 מִשְׁרַת אֶת־הַמֶּלֶךְ: (טז) וַתִּקַּד
 בַּרְת־שֶׁבַע וַתִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ
 וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִדְּבָרֶךָ:
 (יז) וַתֹּאמֶר לוֹ אֲדֹנָי אֲתָהּ
 נִשְׁבַּעְתָּ בַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵאמֹתָ:
 כִּי־שְׁלֹמֹה בְנִי יִמְלֹךְ אַחֲרָי
 וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי:
 (יח) וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנָיָה מֶלֶךְ
 וְעַתָּה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדַעְתָּ:
 (יט) וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וְצֹאֵן
 לָרֶב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ
 וּלְאֲבֵיתָר הַכֹּהֵן וּלְיָאָב שֶׁר
 הַצֶּבֶא וּלְשְׁלֹמֹה עֲבָדָה לֵא
 קְרָא: (כ) וְאֲתָהּ אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ
 עֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד
 הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: (כא) וְיִהְיֶה

ר ש י

כשכב

מות המל' שיר' כנך למלו' כמה שהכתיבו הקב"ה: (כא) חטאים חסדים ומנועים יין הגדולה

באור

כדי שלא יהי' לו ערשור במלכות (מדר"ק): (יז) ומלאתי את דבריך, כתרונות ואקיים ית
 פתגמיכי: (יח) ועתה ארוני, כמסר עליו כמסור' שהוא בעי' ולהלן מסוק כ' ואתה אדוני
 המלך כמסר שהוא באל"ף, והמתרגם הכפדי תרגם להסך: (כ) עיני כל ישראל, כמו אש
 עיני

כשָׁבַב אֲדֹנָי־הַמֶּלֶךְ עִם־
 אֲבֹתָיו וְהִיִּיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה
 חֲטָאִים: (כב) וְהִנֵּה עֹדְנָה
 מִדְּבַרְתָּ עִם־הַמֶּלֶךְ וְנָתַן
 הַנְּבִיא בָּא: (כג) וַיִּגִּדּוּ לַמֶּלֶךְ
 לֵאמֹר הִנֵּה נָתַן הַנְּבִיא וַיִּבֹא
 לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ
 עַל־אִפְיוֹ אֲרֻצָּה: (כד) וַיֹּאמֶר
 נָתַן אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אֶתְּהָ אֲמַרְתָּ
 אֲדֹנָיְהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יִשָּׁב
 עַל־כִּסְאִי: (כה) כִּי יֵרֶד הַיּוֹם
 וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־זָאֵן לָרֶב
 וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי
 הַצָּבָא וּלְאַכְיָתָר הַכֹּהֵן וְהַנָּסִים
 אֲכֹלִים וְשֹׁתִים לִפְנֵיו וַיֹּאמְרוּ
 יְהִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנָיְהוּ: (כו) וְלִי
 אֲנִי־עֹבֵדְךָ וְלִצְדֵק הַכֹּהֵן
 וְלִבְנֵיהוּ בְּיְהוּדָע וּלְשְׁלֹמֹה
 עֹבֵדְךָ לֹא קָרָא: (כז) אִם
 מֵאֵת אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ נְהִיָּה הַדָּבָר
 הַזֶּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־עֹבֵדְךָ

גון אכער מיין קאניג (אָהנע עמואָן בע־
 שטיטמט צו האַכען) בייא ווינען פֿאַטערן
 רוהעט : זאָ ווערדע איד אונד מיין זאָהן
 שלמה געוויס געמוסהאנדעלט ווערדען .
 (כב) אַלזוֹ זיא נאָך זאָ מיט דעם קאָניגע
 שפּראַך , קאָס דער פֿראַפֿעט נחן אָן .
 (כג) פֿאַן מעלדעטע איהן דעם קאָניגע
 מיט דען וואַרטען , דער פֿראַפֿעט נחן
 איזט דאָ ! אונד דיזער קאָס אונד וואַרף
 זיך פֿאַר דען קאָניג הין מיט דעם אָן־
 געזיכט צור ערדע . (כד) אונד שפּראַך :
 הערר אונד קאָניג ! האַזט דוא דען אויז־
 שפּרוך געטהאָן , ארוניהוֹ זאָלל נאָך מיר
 רעגירען ; דער זאָלל מיינען טהראָן בע־
 שטייגען ? (כה) דען ער איזט הייטע הין־
 געגאַנגען אונד לויס איינע מענגע שאַפֿע
 אונד רינדער אונד געמעזטעטו פֿייר
 שלאַכטען , וואָצו ער אַללע פּרינצען ,
 אַללע פֿעלדעהערן , זאַמט דעם פּרינצער
 אביהר כיטען לאַסען . דיזע עסען אונד
 טרינקען גון בייא איהם , אונד רופֿען
 לויט : עז לעבע דער קאָניג ארוניהוֹ !
 (כו) גור מיד דיינען קנעכט , דען פּרויז־
 טער צדוק , בניהו זאָהן יהודע'ז אונד
 דיינען דינער שלמה האַט ער ניכט איין־
 לאַדען לאַסען . (כז) זאָללמע דיזען דען
 ווירקליך פֿאַן מיינעם קאָניגליכען העררן
 זאָ פֿעראַרדנעט ווין , אָהנע דאָס דוא
 דיינעם קנעכטע דאָטטעוט וויסען
 לאַסען , ווער

עבדך קרי רש"י

כיון אל השער ולא יחטיא (שופטים כ"ז) : אתה אמרת בתמי' : (כה) כיורד הויסי
 שהעיר היתה גבוה ואכן הוחלת למטה בניא :

באור

עיני אל ההרים (בא) חטאים, יש מכרשים כמשמעו, ורש"י פרשה חסרי' ונמנעים מדבר
 המלכה, כמו קולע אל השערה ולא יחטיא . ושער המקרא אס ישכב אדוני המלך ובלי הודיע
 לנביא מקודם מי ימלך נהי' אני ובני חטאים, כי בודאי ימלך אדוניוהו : (כח) קראו לי לבת
 שבע, כאשר נראה מהמקרא הלכה בת שבע לדרכה כאשר בא נתן הנביא אל המלך, והכתיב
 החסיר כי סמך על המטין : (לא) לעולם, כדרך לשון בני אדם :

משא

מי ישב על כסא אדני המלך
 אחריו: (כח) ויען המלך דוד
 ויאמר קראו לי לברת שבע
 ותבא לפני המלך ותעמד
 לפני המלך: (כט) וישבע
 המלך ויאמר חי יהוה אשר-
 פדהו את נפשי מכל צרה:
 (ל) כי בא אשר נשבעתי לך
 ביהוה אלהי ישראל לאמר כי-
 שלמה בנך ימלך אחרי והוא
 ישב על כסאי תחתיו כי בן
 אעשה היום הנה: (לא) ותקד
 בת שבע אפים ארץ ותשתחו
 למלך ותאמר יחי אדני המלך
 דוד לעלם:

הפטרת תולדות

מלאכי א' עד ב' ו'

(א) משא דבר יהוה אלי
 ישראל

מלאכי: (ב) אהבתי אתכם אמר יהוה ואמרתם במה

אהבתנו רש"י

(א) משא דבר ה' פורפורט בלעז (פ"ר פארטע"ר צו טראגן) דבר הנאום למלאכי
 לשאת אותי אל בני ישראל: ביד מלאכי כבר היה מסור בידו זה ימי רבים וכתב
 דרא רבותיכו בכריית דמכילתא שכל הנביאי עמדו על הר סיני ושם נוסדו להם הנבואות וכן
 (ישעי' מ"ח) אומר מעת היותה עם אני ועתה ה' אלהים שלמתי: (ב) ואהב את יעקב למת
 לו את חרן חמדה בני נבואות גויס (ירמיה ג') חרן שנבין כל נביות הגויס נה: (ג) אה
 עז

באור

(א) משא דבר ה', פורפורט בלעז (ג'ל ראפארט), דבר הנוסר למלאכי לשאת אותי

ווער מיינעם קאניגליכען העררן אויף
 זיינעם טהראנע פאלגען זאלל?
 (כח) אונד דער קאניג דוד פינג אן אונד
 שפראך: רופט מיר דוא בח שבע, דיזע
 קאם אונד טראט פאר דען קאניג הין.
 (כט) דא שוואר דער קאניג אונד
 שפראך: זא וואר דער עוויגע לעכט,
 דער מיד אויז זא פילען נאטהען ער-
 רעטטעט האט. (ל) זא געוויס ווערדע
 איך נאך הייסע דאז פאללפיהרען, וואז
 איך דיר ביים עוויגען, דען גאטס ישראל
 אונטער פאלגענרען ווארטען צו גע-
 שוואהרען האבע: יא! דוין זאָהן שלמה
 זאלל נאך מיר רעגירן, אונד אן מיינער
 שטאטט אויף מיינעם טהראנע זיטצען.
 (לא) כח שבע נייגטע דרויף איהר אן-
 געוויכט צור ערדע. ווארף זיך פאר דען
 קאניג הין אונד שפראך: א דאס מיין
 הערר, דער קאניג דוד, נאך לאנגע
 לעבע.

הפטרת תולדות

(א) פארטראג דעו ווארט גאטטעו אן
 ישראל דורך מלאכי. (ב) איך
 ליכטע אייך, שפריכט דער עוויגע.
 פראגט איהר: וואדורך צייגטעוט דוא
 דיזע

אֶהְבֶּתְנִי הַרְוֵאֲנִי עֲשׂוּ
 לְיַעֲקֹב נְאֻם יְהוָה וְאֶהְבֶּתְנִי
 יַעֲקֹב: (ג) וְאֶת־עֲשׂוֹ שְׂנֵאתִי
 וְאֲשִׁים אֶת־הָרִיו שְׂמֵמָה וְאֶת־
 נַחֲלָתוֹ לְתַנּוֹת מְדַבֵּר: (ד) כִּי־
 תֹאמַר אֱדוֹם רִשְׁשָׁנוּ וְנִשְׁוֹב
 וְנִכְנַה חַרְבוֹת כֹּה אָמַר יְהוָה
 צְבָאוֹת הַמָּוֶה יִכְנוּ וְאֲנִי
 אֶהְרֹם וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל
 רִשְׁעָה וְהָעַם אֲשֶׁר־זָעַם יְהוָה
 עַד־עוֹלָם: (ה) וְעֵינֵיכֶם
 תִּרְאִינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ יִגְדַל
 יְהוָה מֵעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל:
 (ו) בֶּן יִכְבַּד אָב וְעַבְדֹּ אֲדֹנָיו
 וְאִם־אָב אָנִי אֵיךְ כְּבוֹדִי וְאִם־
 אֲדוֹנִים אָנִי אֵיךְ מוֹרָאִי אָמְרוּ
 יְהוָה צְבָאוֹת לָכֶם הַכְּהֻנִּים
 בּוֹנֵי שָׁמַי וְאִמְרָתֶם בְּמַה בְּזִינוּ

את

רש"י

עשו שנאתי לדוכאול ארן מפני יעקב אחיו וכוונתו שבעולם מי שיש לו שני בנים לבכור הוא
 בורר לו מנה יפה: ואשים הריו שממה אינן דומין להרי ישראל: לתנות מדבר מעון תנים:
 (ד) כי תאמר אדום רשענו וואם אמר אדום מתחילתינו רשים היינו אבל מעתה שהעשרכו
 מביזת ירושלם: כשוכ וככנה חרבות שלנו כה אמר ה' וגו': (ה) יגדל ה' מעל לגבול ישראל
 יראה גדולתו מעל לגבולו להודיע כי אכחטו עמו וי'ת יסגא יקרא דה' ואפי' תחו' ארעא
 דישראל: (ו) בן ייש עליו לכבד אב וכן עבד אדוניו ואת קרוין בנים ועבדי' ועתה אס אב אבי
 לכס איה כבודי: אמר ה' נבאות לכס אתם הכהנים הנזים את שמי: ואמרתם במה בזינו
 כלומר

באור

בני ישראל (רש"י), בל"א (פארטראג) או (אויפטראג): (ג) לתנות מדבר' למען תנים,
 אקום תאניה ויללה: (ה) מעל לגבול ישראל, פלומר אשק, הוא שוכן מעל לגבול ישראל
 ועיניו נופות לש'

דיוע ליבע? איזט עשו ניכט יעקב' לייב
 ליכער ברודער ערווידערט דער עוויגע,
 יעקב ליבע איך. (ג) אונד האססע דען
 עשו; איך פֿערוויזטע ווינע בערגע, פֿער=
 וואַנדעלטע ויין רייך אין שייסליכע וויזט=
 נייען. (ד) אדום מאַג אינווענדען: ווען
 גלייך וויר געזונקען זינד, ווערדען וויר
 דעננאך אונז ערהאַלען אונד דיא טריט=
 מער ווידער אויפבויען; אַלליין, דער
 עוויגע צכאות שפּריכט: לאַס זיא איס=
 מער כויען, איך רייסע דאַרנידער;
 עוויגליך נענטט מאַן עו: געכיהט דעז
 לאַזטערז, פֿאַלק פֿאַם העררן אין עוויג=
 קייט פֿערווינשט. (ה) אייערע אויגען
 זאַללען דעז צייגען ויין, איהר אַללע=
 זאַסט ווערדעט רופֿען: האַכגלאַכט זיא
 דער עוויגע, דער ישרא'ל גראַנצן שיצט!
 * * *

(ו) דער זאַרן עהרט ווינען פֿאַטער,
 זיינען העררן דער קנעכט; בין איך
 פֿאַטער, וואַ איזט דיא עהרע? בין איך
 הערר, וואַ דער געהאַרזאַם? שפּריכט
 דער עוויגע צכאור, צו אייך, איהר
 פּרויסער? דיא איהר מיינען נאַמען ענט=
 ווייהעט, אונד פֿראַגט נאָך: וואַדורך
 ענטווייהען

ענטווייהען וויר דיינען נאמען? (ו) בע-
 זורעלטו בראך לעגט איהר אויף מיינען
 אלטאר, אונד פראגט נאך, אינדעם
 איהר'ו צייגט וויא גלויבגילטיג אייך דען
 עוויגען טיש זייא, דורך וואו האבען וויר
 דיך רהעראב געוועזט? (ח) ווען איהר
 בלינדען פיה צום אפפער ברינגט, איזט
 דיס ניכט אונרעכט? לאהמען אונד זיכו
 פיה דאָרבריינגט, איזט דיס קיין איבעל?
 ברינגע דאָך זאָ וואו דיינעם פֿירוטען,
 זיהע אָב ער דיר גנעדריג זיין, אָב ער דיך
 גוט אויפֿנעהמען ווירד? שפּריכט דער
 עוויגע צכאות. (ט) נון פֿלעהט דען
 העררן, דאָס ער אונזער זיך ערבארטע!
 איהר האָבט מיך זאָ בעהאָנדערלט,
 שפּריכט דער עוויגע צכאות, אונד
 האָללט וואָרדלגעפֿאללען פֿינרען?
 (י) וואָרע דאָך איינער אונטער אייך דער
 דיא פֿפֿארטען פֿערשלאָסע, דאָס מין
 אלטאר ניכט פֿערגעבנו בערלייכטעט
 ווירדע, איך האָבע קיין געפֿאללען אָן
 אייך, שפּריכט דער עוויגע צכאות, טאָג
 קיין

את שמך: (ו) מגישים על-
 מזבחי לחם מנאל ואמרתם
 במה גאלגנוך באמרכם שלחן
 יהוה נבזה הוא: (ח) וכי
 תגישון עור לזבח אין רע וכי
 תגישו פסח וחלה אין רע
 הקריבנו נא לפחתך הירצה
 או הישא פניך אמר יהוה
 צבאות: (ט) ועתה חלוננו
 פניאל ויחננו מידכם היתה
 זאת הישא מקם פנים אמר
 יהוה צבאות: (י) מי גם-בכם
 ויסגר דלתים ולא-תאירו
 מזבחי חנם אין חפץ בכם
 אמר יהוה צבאות ומנחה
 לא

רש"י

כלומר ידעתי שתאמרו לי בזה בוינו הרי הבזיון: (ו) מגישים על מזבחי וגו' יאמרתם כלומר
 ואם תאמרו בזה גאלגך את לחם מזבחי אני משיב לכם כי בואת גאלתם אותי באמרכם שלחן
 ה' נבזה הוא בתיים היו לחלוק איש באסיו במנחו' ובקדשים ואומר מאחר שהיא אסור לנו לחלוק
 מנחה כנגד מנחה חנה כנגד זבח טורח ושמל הוא לחלוק כל מנחה ומנחה בשביל כוית אי כסול
 המגיע לכל אחד ואחד: (ח) אין רע' וכי אין דבר זה רע: (ט) ועתה חלו כל פני' ועתה
 אתם הכהנים העשו' הרעה הזאת איך יעלה בלבבכם להיות שלטון ישראל לבקש עליה' דמיוס
 הרי מידכם היתה זאת הרעה: הישא את פניכם' לשמוע תפלה מפיהם ולסוף את שלטיכם:
 (י) מי גם ככם ויסגור דלתים' הלאי ויקם איש טוב ככם איסנו' דלתי מקדשי לבלתי הבוא שם
 קרבן מתועבה הזה: ולא תאירו את מזבחי סנס' באישי שאינו מתרצה בהם שהרי אין לי חסן
 ככם

באור

עמיד להגין עליו: (ו) באמרכם, ידוע שיש אמירה בראייה ע"י הענין הנעשה, ושעור הכתוב
 כזה, אתם מגישים על מזבחי לחם מנאל, ובוה תאמרו כלומר תגלו מחשבותיכם לאמור שלחן
 ה' נבזה הוא, ובלותו הזמן עשנו הנה אתם אומרים נפה בזה גאלגך, הלא בלב ולב תדברו:
 (ט) ועתה חלו וגו', מאמר הנביא בשם העם אל הסהנים דרך התול, כלומר איך תעלה
 נפשכם לחלו' בעדט אל ה', הלא הוא ישיב לכם מידכם היתה זאת לי, כלומר זה הגאול שזכר,
 ואיך

לְאֶרְצָה מִיַּדְכֶם: (יא) כִּי
 מִמּוֹרַח־שָׁמֶשׁ וְעַד־מְבוֹאוֹ
 גְּדוֹל שָׁמַי בְּגוֹיִם וּבְכָל־מְקוֹם
 מִקְטָר מִנֶּשֶׁךְ לְשָׁמַי וּמִנְחָה
 טְהוֹרָה כִּי־גְדוֹל שָׁמַי בְּגוֹיִם
 אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: (יב) וְאַתֶּם
 מְחַלְלִים אֹתוֹ בְּאִמְרֵיכֶם שְׁלַח
 יְהוָה מִגָּאֹל הוּא וְנִיבֹ נְבוּזָה
 אֶכְלוּ: (יג) וְאַמַּרְתֶּם הִנֵּה
 מִתְּלָאָה וְהִפַּחְתֶּם אֹתוֹ אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת וְהִבַּאתֶם גְּזוֹל
 וְאֶת־הַפֶּסֶחַ וְאֶת־הַחֹלֶלֶה
 וְהִבַּאתֶם אֶת־הַטְּנַחַת־הָאָרֶץ
 אֹתָהּ מִיַּדְכֶם אָמַר יְהוָה:
 וְאִרְוֹר

רש"י

קיון אפפער היוו אייערן רהאנדען!
 (יא) דען האלגעפריזען איזט מיין נאמע
 אונטער דען נאציאנען פאן וואננען-אויף
 גאנג כיו צום אונטערגאנג, אללענט-
 האלבען ווירד מיינעם נאמען געאפפערט
 אונד גערייכערט, אונד מיט אנדאכט
 געאפפערט, דען מיין נאמע איזט גראם
 אונטער דען רהידען, שפריכט דער
 עוויגע צכאוה. (יב) איהר אכער ענט-
 ווייהעט איהן, דורך אייער רעדען איזט
 דעו העררן טיש בעוודעלט, דורך אייער
 ווארט זיין אפפער העראכ געווירדיגט.
 (יג) דען איהר זאנט היר איזט דיא
 לאסט; ראפט אויף וואו איהר בעקאמט,
 שפריכט דער עוויגע צכאוה, ברינגט
 דא הער געשלעפט גערויכטען, לאהמען
 אונד זיכו פיר, אונד רייכט עו צום
 אפפער דאר, אונד דים זאלטע איד
 מיט וואהלגעפאלען אויז אייערן האנג-
 דען געהמען? שפריכט דער עוויגע:
 פלוך

כנס ודבותינו דרשו בת"כ אדם אומר לחבירו הגף לי את הדלת הוא חין טובע עלי' שכר הדלק
 לי את הכר הזה חין שאל עליה שכר ואתם מי כנס שסגר דלתי חנס ולא הארתם מונחי חנס ק"ו
 שלא עשיתם חנס דברים שדרכן לעשותן בשכר לפיכך חין לי ססן כנס: (יא) גדול שמי בגוים
 אומר רבותינו דקרו ליה אלהא דאלהיא אפי' מי שיש לו ע"א מכובדים ומוזות ידע (יש) שהוא
 על כולם ובכל מקום מתנדבים לשמי ודבותינו פירשו אלו תלמידי חכמים העוסקים בהלכות
 עבודה בכל מקום וכן כל תפלת ישראל שמתפללין בכל מקום הרי הן לי כמנחה טהורה וכן ת"י
 וכל עידן דאתון עבדין רעותי אנא מקבל כלותכון ושמי רבא מתקדש על ידיכון וכלותכון כקרנן
 וכאי קדמי וכן פירש היקרא ולמה אתם מתפללין שמי והלא גדול הוא בגוי' ואני אהבתי וסבתי
 עליכם שכל"מ שאתם מתפללין לפני ואף בגולה מוקטר ומשגש הוא לשמו: ומנחה טהורה היא
 לי כי על ידיכם שמי נורא בגוים ואתם מתללים אותי ואת שמי: (יב) וניבו נבזה אכלו ניבו
 של מונח השגור בשפתותיכם והו תמיד נבזה אכלו אתם אומרים עליו כלומר כבר הובאתם עליו
 דנה וזיב זה החוקתם למונחי: אכלו מאכלו: (יג) ואמרת' הנה מתלחה בהמה כחושא
 ואנו עניים ואין יכולת להשיג למנחת בדריס וכן ת"י הא דאייית' מליאותנא: והפחתם אותי
 ואת מי' א' תיבית של תיקון סופרים הפחתם אותי אותי נכתב לא שכינה הכתוב וכתבו אותו
 והפחתם והדחתם לשון נפח כפ

באור

ואיך אשא נכס פנים: (י) דלחים, דלתי העזרה: ולא תאירו, לא תתנו אור: (יב) ואחם
 מחללים, וי', העזרה על ההפך, בגוים גדול שמי, אבל אתם הכהנים מחללים אותו, כן
 באמרכם, כלומר בהדבור שאתם אומרים, הנה שלחן ה' מגואל על ידו, וע"י ניבו של הכהן
 המקריב

(יד) פֶּלֶךְ דַּעַם גִּיּוּצָה אֶל־וַעַד דַּעַר אִין
 וַיִּנְעַר הָעֵדָרָדַע אִינְעֵן גַּעֲזוֹנְרַעֲנָן וַיִּדְרַעַר
 הָאָט, אִיין גַּעֲלִיכְרַע טַהוּט, אֹונְר אִינְעֵן
 פֶּעֶרֶשְׁטִימֵמַעֲלֵטֵן דַּעַם הָעֵרְרֹן אָפְפֶּעֶרֶט;
 אִיךְ בִּין אִיין מַאֲלִטִיגַעַר קָאָנִיג שְׁפִרִיכְט
 דַּעַר עֹוִיגַע צַבֹּאוֹת, גַּעֲהֶר־פִּירֶכְטֵעַט
 אִיזֵט מִיין נָאָמַע אֹונטַעַר דַּעַן נָאָצִיאָנַעֲנָן.
 (טו) אִיךְ, אִיהֶר פֶּרִיוֹטַעַר וַוֹאָר דִּיוַע
 פֶּפֶל־יִכְט אֹוִיפֶּנְטֶר־אָנַעֲנָן. (טו) אִיהֶר
 אָבַעַר גַּעֲהֶאָרְכְט נִיכְט, אֹונְר אָכְטֵעַט
 נִיכְט דֶּרוּיף מִיִּנְעֵן נָאָמַעֲנָן גַּעֲכִיהֶר־לִיךְ
 צוֹ עַהֲרַעֲנָן, שְׁפִרִיכְט דַּעַר עֹוִיגַע צַבֹּאוֹת;
 זָאָ וַוִּילֵל אִיךְ דַּעַן פֶּלֶךְ אִיכְעַר אִיךְ
 שִׁיקְקַעֲנָן, אִייעֶרֶן וַעֲנַעֲנָן אִין פֶּלֶךְ פֶּעֶר־
 וַוֹאָנְדַּעֲלֹן. יֶאָ דַּעַר פֶּלֶךְ אִיזֵט אֹוִיז־
 גַּעֲשְׁפֶר־אָכְעֵן, דַּעַן אִיהֶר אָכְטֵעַט מִיִּנְעַע
 עַהֲרַע נִיכְט. (יז) זַעֲהֵט אִיךְ פֶּעֶר־דַּעַרְכַּע
 אִיךְ דִּוֹא אֹוִיזֶאָאָט, פֶּעֶרְכִּרִיטַע אֹוִיז־
 רָאָטַה אֹוִיף אִייעֶרַע פֶּלֹורַעֲנָן, פֶּאָם קָאָטַע
 אִייעֶרַעַר אָפְפֶּעֶר טַהִירַע, דִּאָו

(יד) וְאָרְוֹר נֹוֹכַל וַיִּשׁ בְּעַדְרֵי
 זָכָר וַנְדַרר וּזְבַח מִשְׁהַחַת לְאֹדְנִי
 כִּי מֶלֶךְ גְּדוֹל אָנִי אָמַר יְהוָה
 צְבָאוֹת וְשִׁמִּי נֹוֹרֵא בְּגוֹיִם:
 (טו) וַעֲתָה אֲלֵיכֶם הַמְצוֹה
 הַזֹּאת הַבְּהִינִים: (טו) אִם־לֹא
 תִשְׁמַעוּ וְאִם־לֹא תִשְׁימוּ עַל־
 לֵב לְתֵת כְּבוֹד לְשִׁמִּי אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת וְשַׁלַּחְתִּי בְכֶם
 אֶת־הַמְּאָרָה וְאֶרְוֹתִי אֶת־
 בְּרַכּוֹתֵיכֶם וְגַם אֶרְוֹתֶיהָ כִּי
 אֵינְכֶם שָׁמִים עַל־לֵב: (יז) הִנְנִי
 גֹּעַר לָכֶם אֶת־הַזֶּרַע וְזֹרִיתִי
 פָּרַשׁ עַל־פְּנֵיכֶם פָּרַשׁ חֲנִיכֶם

ונשא

רשי

(איוב י"א) • (אותי • את שולחני): (יד) נוכל • מתנכל במרמה בדברי שקר לפני לאמר אין לי
 טובה מו: ויש בעדרו זכר • חיל ההגון לשולה והוא נודר וזכר • משפת • בעל מוס כמו (ויקרא
 כ"ב) משפתם נהם: (טו) אליכם הכהנים • אני מנה המצוה הזאת שלא תקריבו אלה על
 מזבחי: (טז) וארותי • וקללתי את ברכותיהם מה שגריך לבדך לכס הדגן והתירוש והינהר:
 וגם ארותיה • ובאמת אין לתלות הדבר על תנאי שתליתי באל • לא ישמע כי ידעתי שלא תשמע
 לפיכך אני מעתה ארותיה: (יז) חריתי פרש של בהמות חניכם על פניכם כלומר לא תקבלו
 שכר מאתי כי אם לרעה ולבשת ואנעור לכס את זרע האדה: ונשא אתכם אליו • פרש בהמת
 קרבנותיהם

באור

המקריב נבזה אכלו, כלומר קרבנו, חזו מה שאתם אמרים, הנה מתלאה וגו': (יד) נוכל,
 מלאין בנבליהם אשר נכלו לכס: (טו) המצוה הזאת, לתת כבוד לשמי: (טו) וארותי את
 ברכותיכם, מפרש המאמר הקודם ושלחתי בכס את המזר' דהייט שיהפך את ברכותיה' אשר
 הם מברכים את העם לקללה: וגם ארותיה, ובאמת אין לתלות הדבר על תנאי שתליתי באל
 לא תשמעו, כי ידעתי שלא תשמעו, לפיכך אני מעתה ארותיה (רש"י), ובדרך הזה הוא משת' ^{משת'}
 כל' א: (יז) וזריתי פרש על פניכם, ענינו על כני שדמותיכם, כלומר אתם תראו נש
 שאהפך הברכ' לקלל', כי משכע הפרט והדגן שידשן את האדמ' ותרכה התבוא', ובמת
 קרבנותיכם יהי' להיפך שידרוף את האדמ' ולא יעלה כל עשב כי אם קק ורדרר יבמות, ועו'
 תביטו כי מידי היתה זאת לכס על אשר תללתי את שמי, והונשא אתכ' אליו, כלומר העט
 הזה

הפטרת תולדות

תרגום אשכנזי שצה

וַנִּשְׂא אֶתְכֶם אִיוֹ: (יח) וַיִּדְעֶתֶם
 בִּי שְׁלַחְתִּי אֵלַיְכֶם אֶת־
 הַמְצֹוה הַזֹּאת לִהְיוֹת בְּרִיתִי
 אֶת־לְוִי אֶמַר יְהוָה צְבָאוֹת:
 (יט) בְּרִיתִי הִיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים
 וְהַשְּׁלוֹם וְאֶתְנַס־לוֹ מוֹרָא
 וַיִּירָאֵנִי וּמִפְנֵי שְׁמִי נַחַת הוּא:
 (כ) הוֹרַת אֵמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ
 וְעוֹלָה לֹא־נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו
 בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הִלֵּךְ אֶתִּי
 וּרְבִים הִשִּׁיב מֵעוֹן: (כא) כִּי־
 שִׁפְתָי כֹּהֵן יִשְׁמְרוּ־דַעַת
 וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאךְ
 יְהוָה צְבָאוֹת הוּא:

דאן מאג אייך דען אויפמערקואמער
 מאכען; (יח) דאס איהר איינזעהט,
 דאס איך אייך דיזען געבאט ערטהיילט,
 ווייל איך מיט לוי מיין בינדנים ערריכט
 טעט, שפריכט דער עוויגע צבאות.
 (יט) יא פעזט וואר מיין בונד מיט איהם,
 לעבען אונד גליקועליגקייט גאב איך פֿיר
 עהרפֿורכט איהם, דען ער עהרפֿירכטע
 טע מיך, בייגטע פֿאר מיינעם נאמען
 זיך; (כ) טרייאע לעהרע טרוג ער אין
 זיינעם מונדע, ניה וואר פֿאלש אויף
 זיינען ליפפען; פֿירדליך אונד רעכט
 שאפען וואנדעלטע ער פֿאר מיר, אונד
 בראכטע פֿילע פֿאם זינדען וועג צוריק.
 (כא) איטמער זאללפען זא דען פֿריזטערז
 ווארטע קענטנים אויפֿכעהאלטען, דיא
 לעהרע דיא פֿאן זיינעם מונדע מאן
 פֿארדערט, דא איין אכגעארדנעטר דען
 עוויגען צבאות ער איזט.

יעקב

רש"י

קרבנותיהם יסאו אתכם אליו להיות זוללים ונבזים כמוהו: (יח) להיות בריתי את לוי. שאני
 חסן שתקיימו (אתי) בבטחון שכרתי לשבע לוי: (יט) החיים והשלום. שנאמר לפניך את
 בריתי שלום (במדבר כ"ה) והבטח לו ולזרעו אשריו הרי איהו זרעו נחיים: ואתכם לו. שיקבל
 צמורא וכן עשה ויראני: נחת. לשון חמת נתיירא: (כ) בשלום ובמישור הלך אתי. אהרן
 ואלעזר ופנחס וכן במעשה העגל השיבו כל שבעיהם מעון שני' ויאספו אליו כל בני לוי (שמות
 ל"ג): (כא) כי שפתי כהן. עליהם מוטל לשמור דעת למה שהרי תורה יבקשו מפיהו שכבר
 דבר זה מסוד להם יורו משפטיך ליעקב (דברים ל"ג): כי מלאך. שמואל הקב"ה כמלאכי
 הארת לשרת לפניו וליכנס לפניו במחיתו: ויברח

באור

זה יסא את לבבכם אל הענין שזכרתי לתת כבוד לשמי, וכמו שמוסיף ומבאר וידעתם וגומר:
 (יח) להיות, למ"ד התכלית, למען היות בריתי אתו כאשר היתה בימי קדם: (יט) ואחנם
 לו, החיים והשלום חלק המורא אשר יראני: נחת, לשון השתחוויה: (כא) כי שפתי כהן.
 כי כן יאמר לכל כהן שיאמרו שפתי דעת והתור' אשר יבקש העם מפיהו, כי אם לא יהי' תורת
 אמת בפיהו ועולה ימלא בשפתיו, הנה הוא מחלל שם שמים בפרהסיא, בהיות כי מלאך ה'
 נבואות הוא:

ויעבוד

52 I

נב א

(1)

(א) יעקב פלאה נאך ארס' געפילרע, ישראל מוסטע דיהנען אום איין ווייב, אום איין ווייב הירטע ויין; (ג) דאך לים גאטט איהן אויו עגיפטען דורך פראפעטען פידרען דורך פראפעטען איהן בעוואצען. (ג) אבער אפרים ענט דיוכעטע איהן דורך ביטרען טראצען, דאז זאלל ער נון מיט זיינעם בלוטע ביסען; זיינע שאנדטהאטען ווירד דער הערר אויף איהן צורוק פאללען לאסען. (ד) זאנזט ווען אפרים שפראך בעכטע צאללען, דען גראס וואר ער אין ישראל; ער זינדיגטע דורך בעל, אונג זאנק דאז היז. (ה) אימטער נאך הייפען זיא דער זינדען צאהל, טאצען עהרנע בילדער זיך, גאטצען פאן זילבער נאך

הושע י"ב י"ג עד סוף הספר

(א) ויברת יעקב שרה

ארם ויעבד

ישראל באשה ובאשה שמר:

ובנביא העלה יהוה את-

ישראל ממצרים ונביא

גשמר: (ג) הכעים אפרים

תמרורים ודמיו עליו יטוש

והרפתו ישיב לו אדניו:

(ד) כדבר אפרים רתת נשא

הוא בישראל ויאשם בכעל

וימת: (ה) ועתה יוספו לחטא ויעשו להם מסכה מכספים

בתבונם

רשי

(א) ויברת יעקב שרה ארם ונ' כאלס שאומר נחזור על הראשונת שדכרטו למעלה ושר אל המלאך ועוד זאת עשיתי לך הוצרך לברות שדה ארם ידעתם איך שמרתיו: ובאשה שמר את הכאן: (ב) ונבניא העלה ה' ונ' ועל אלתם מובין את הנביאים ומלעיגין בדבריהם הלא נבניא העלה וגומר: (ג) הכעים אפרים לברוא לבנות את נביאיו ולבגוד ט תמרורים הם לו כי דמיו אשר סך בהתטיו את ישראל להצמד לעבודה זרה והמטטיו את האד' קשה לו ין הכורנו כאשר את למדן מעמון ושוא שרטע את ישראל להצמד לכעל פער ועבטן הכתוב יותר ממזרי ואלדומי שטיבעוס בנהר רצאו נחרב לקראתם: עליו יטוש על יטילם הקב"ה: ומרפתו שחרף את שלמה כעבין שאלמד וירס יד כמלך שהוכיחו ברבים על אשר בנה שלמה את המלוא כדמפורס בחלק: ישיב לו אדוניו הקב"ה שהרו הוא הרע לעשות יותר ממו: (ד) כדבר אפרים רתת כשקינא ירבעם למקום ודבר כנגד שלמה דברים קשי' וברעדה שהרי מלך גדול היה שלמה: נשא הוא בישראל יאשם וכה להנשא להיות מלך ישראל: ויאשם בכעל כיון שעלה לגדולה ויאשם בע"ה: וימת נכרת בית ירבעם וכן בית אחאב וי' כד מליל חד מדכית אפרים רתיתא אקיד להון לעממית מתרברבין הו בישראל וכדו דמטו בטולמן בעותא מתקטלין: (ה) ועתה בית יהוא שראו כל זאת וסיכו לקטא: בתבונם כתבניתם: זכאי

באור

(א) ויעבור ישראל באשה, כל כך היה קטן מתחלה, ואעפ"כ הגדילוהו ה' לחותה במדרג' שנבניא העלהו ממזרים: (ב) ובנביא נשמר, דהך מליצה נגד ובאשה שמר: (ג) תמרורים, יש למרשי לשון מרורים ופירושו כעם תמרורים כלומר כעם רע ומר (ד' ק') ודמיו עליו יטוש, כלומר על הדבר הזה שזכר יטוש אותו דמיו, כלומר יעזוב אותו, מלאך כי לא יטוש ה' את עמו, והענין כדמפורס בל"ה: (ד) כדבר אפרים, מתחלה קודם שחטא אפרים היה שראו על העמים אשר סביבותיו, כי בדברו היה אופן רתת ורעדה האזנע אותו, והיה דם גדול בשבעי ישראל, וכיון שאשם בכעל, מת כלומר נגף לפני אייבו (מהכ"ל): בתבונם

בַּחֲבוּנִים עֲצִיבִים מַעֲשֵׂה
 חֲרָשִׁים כָּלָה לָהֶם לֶחֶם הֵם אֹמְרִים
 זָבְחֵי אָדָם עֲגָלִים יִשְׁקִין :
 (ו) לָכֵן יִהְיֶה כַּעֲנַן בְּקָר וּבְטָל
 מִשְׁבִּים הַלֵּךְ כַּמַּיִץ יִסְעֶר מִגֶּרֶן
 וּכְעֵשֶׂן מֵאֲרֵבָה : (ז) וְאֲנֹכִי
 יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם
 וְאֱלֹהִים זֹלָתִי לֹא תִדַּע וּמוֹשִׁיעַ
 אֵין בְּלִתִּי : (ח) אֲנִי יִדְעֵתִיךָ
 בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ תְּלֵאוּבָה :
 (ט) כַּמְרַעֲיָתָם וַיִּשְׁבְּעוּ שׁוֹבְעוּ
 וַיִּרְם לֶבָם עַל-לֶבֶן שִׁכְחוּנִי :
 (י) וְאֵהִי לָהֶם כַּמֹּדֵשׁ חַל בְּנִמְרָה
 עַל-דֶּרֶךְ אֲשׁוּר : (יא) אִפְגַּשְׁמָם
 קִמַּץ בּוֹק כֹּרֵב

נאך איהרער איינכילדונג בעפארמעט,
 לויטער פייגע קינטלער ארכיט; מיט
 העכט הייזט'ו פאן איהנען: זיא אפפערן
 מענשען אונד קיסען קעלכער: (ו) דא-
 רום זאללען זיא דער מארגען-וואלדקע
 גלייבען, דעם טויא דער אין דער פרוהע
 שאן פערשווינדעט, וזיא שפרייא אויז
 דער טאנגע פערשטיבט, וזיא אויז דער
 לוקע וואללענדער רויך. (ז) וואר זייט
 עגיפטען-לאנדע הער זיך ניכט שאן
 דער עויגע דוין גאטט? דוא זאללעטעם
 אויסער מיר קיינען גאטט ערקענגען,
 דא ניאמאנד הירפט אויסער מיר.
 (פ) אין דער וויזען האכע איך זיך
 פערוארגט, אין יענעם דיררען לאנדע.
 (ט) אלליין וזיא פערלענגטען זיך אויף
 פייזטער ווידע. וואורדען איבערוואטט,
 דעו עטפערטע זיך איתר הערץ, אונד
 זיא פערגאסען מיינ. (י) דארום ווילל
 איך איהנען זיין וזיא יונגער לייא, וזיא
 לוירענדער טיגער אָם ווען; (יא) ווילל
 אַנפאללען

ר ש י

וזבחי אדם עגלים ישקין • כומרי המלך אומרים לישראל מי שזבח בני לע"א כדי הוא להיות נשק
 עגל שהרי דורון חניב הקריב לו כך פירשו רבותינו בסנהדרין ומיושב הוא על לשון המקרא יותר
 מתרגום של יונתן: (ו) וכטל משכים הולך וכטל דמוחי פסיק: כמון יסיער יגורן • כמובא
 דכשבא רוחא מאידרא יסוער אשר סערה תשאנו: (ז) ואנכי ה' אלהיך ולא היה לך למרוד
 בי: (ח) אני ידעתיך • נתתי לב לדעת נרכך וספקתיך: תלאוטי • אין לי דמיון ופתרונו
 לפי עניינו תל שאובין בו כל טובה ואין מואחין: (ט) כמרעיתם • כאשר באו לארץ מרעיתם
 והיו שביעים אז שבעו וירם לבם, וירם במטה (ששת ו') לשון מרים דבר אחר, וירם כאן ויגבה
 הוא עבמו: (י) על דרך אשור • כל אשור שנמקרא דגשזה רפי שאינו שם מקום אלא אחרת
 ואשקוד כש אשורנו ולא

באור

(ה) בחבונם, כמו שהתבוננו בדבר איוה טורה, כלומר כפי מחשבתם ודמיונם, ומלת
 בתבונם על משקל זכר מן תבונה, וכן וזורם לבנות שאול שהוא כש וזורתם (מהכ"ל): מעשה
 חרשים בלה, אמר כן דרך התול, שהאלהים האלה אינם פחותים כי הם כלם מלאכת
 חורש ומשפ מעשי ידי אמן: להם הם אומרים, בני אדם להתל מהם כי הם ממשקים לעגלים
 וזבחים בני אדם, הפך כל אדם, כי האדם ישק לרעהו וזבח העגלים למאכלו (מראב"ע):
 (ז) ואנכי ה' אלהיך, ולא היה לך למרוד בי (רש"י): ואלהים זולתי לא חדע, לא
 היה לך לדעת ולעבוד אלהי אחרים זולתי כי תראו כי אין מושיע בלתי (רד"ק): (ח) תלאובות,
 ארץ ניה ונמא וככה בלשון ישמעאל (ראב"ע וריק"ס): (ט) כמרעיתם וישבעו, כלומר
 חנכס

אנפאללען ויא ווייה וויטהנדער בער ,
 אויפרייסען איהר פערשטאקסעו הערץ ,
 וויא לעאפארד זיא פערצעהרען , וויא
 ווילדען טהיר צערפלושט . (יב) עז וואר
 דיין פערדערב ישראל , דאס אין מיר
 אימטער הילפע דוא פאנדעוט : (יג) ווא
 איזט דיין קאניג דאך , דאס ער דיר אין
 אללען דיינען שטארטען העלפע ? ווא
 דיא ריכטער ? דוא שפראכט יא אייגוט :
 גיב קאניג מיר אונד פירוסין ! (יד) יא
 מיט ווידערוויללען גאב איך דען קאניג
 דיר , אונד מיט צארן נעהמע איך איהן
 ווידער . (טו) דיינע לאזטער , אפרים !
 זינד געזאממעלט , דיינע זינדען אללע
 אויפגעוואהרט . (טז) שאן איבער-
 פאללט איהן דיא אנגוט , איינער גע-
 באהררין גלייך . א דעם אונווייזען וואהן !
 דיא צייט איזט דא ; ער איכערשטעהט
 ציכט דיא געבורטה : (יז) ווערדע איך
 פאן

כָּדָב שָׂכֹל וְאֶקִּירַע סָגוֹר לִבָּם
 וְאֶכְלֵם שֵׁם כָּל־כִּיָּא חֵית הַשָּׂדֶה
 תִּבְקַעֵם : (יב) שׁוֹחֲתֶךָ יִשְׂרָאֵל
 כִּי־בִי בַעֲזוֹרָךָ : (יג) אֱהִי מַלְכְּךָ
 אִפְסוּא וְיִוָּשִׁיעַךָ בְּכָל־עֲרִיקָה
 וְשִׁפְטִיךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ תִּנְהַךְ
 לִי מֶלֶךְ וְשָׂרִים : (יד) אֶתְּךָ
 לֶךְ מֶלֶךְ בְּאַפִּי וְאֶקַּח
 בַּעֲבָרְתִּי : (טו) צָרוּר עֵינַי
 אִפְרַיִם צְפוֹנָה חֲטָאֲתָהּ :
 (טז) חֲבִלֵי יוֹלְדָה יִבְאוּ לוֹ הוֹאֵה
 בֶּן לֹא הָכֵם כִּי־עַתְּ לֹא־יַעֲמֹד
 בְּמוֹשְׁבַר בָּנָיִם : (יז) מִיַּד שְׂאוֹל
 אפרם קמץ בו"ק

רש"י

קדוב : (יא) כדוב שכול כמו שכול כאשר תאמר חנון ורחום כך שכול כלומר כלו לבוש סביו
 ומוכן לשכל אנשים : ואקדע סגור לבס כדרך הדוב אוחז כסורניו בחזה וקודע עד הלב את
 לבס הסגור מלהבין לשון אלי : (יב) שחתך ישראל חבלת עמך ישראל כי בי פשעת מרדת
 בעורך ומקדח קבר הוא זה והעבין בלשון המקרא מושב הוא על הלב כי בי כי בי היה המד
 אשר מרדת ואם תאמר מה איכפת לך בעורך מרדת כשמרדת בי : (יג) אהי מלכך איפא יית
 איה מלכך ואני אומר איני נרדך לעקרו מממשו אהי עמוד מנגד לראות איפה מלכך שאענה
 ענמי רואה מה אחריתך איפה משיעך : (טו) צרוור עין אפרים לא ויתרתי עליו כסון הו' אהי :
 (טז) כיעת צרה באה לו אשר לא יוכל לעמו ולהתקיים : במשבר בניס שהיולדות יושבת
 עליו לילד ובלע"ז קורין למשבר ש"לא (סעללא בראך טעול) במשבר בניס כמשבר העמי
 ללידת בניס : (יז) מיד שאול אפרם אני הוא שהייתי טודם מיד שאול ונאלם ממות אבל עתה
 אהי

באור

אמנם הטובה היא בעצמה היתה ברעתם, כי כאשר שגו כן הריעו לכס על כן שכתוב :
 (יא) סגור לבם, את לבם, הסגור מלהבין לשון אלי (רש"י) : (יב) שחתך ישראל ,
 כלומר זה השחתך ישראל שכל עת מצאתנו מוכן לעורך, וכמו שזכר לעיל, כי בזה חשבת
 שיהיה כן תמיד ולא יאונה לך כל רע : (יד) אחז לך, נתתי לך מלך באפי, כי לא ברטוני
 שאלתם מלך כמו שאמר אותי מאסו מוטק עליהם (מרד"ק) : (טו) כי עת, כלומר בא עת
 הסקידה : לא יעמוד, במסנה זאת כי אם יאבד, וכמו שאמרם כל"א (איברטענהן) ,
 ואמר במשבר בניס בעבור שזכר חבלו וולדה : (יז) מיד שאול אפרם, דרך תמימה, אחר
 שאמר לא יעמוד במשבר בניס הוסיף לאומר למה לא יעמוד, כי האם אטובי אנאלם ממות אחר
 שגאו

אֲפֹדִים מִמּוֹת אֲנָאֵלֶם אֱהִי
 דְּבִרְיָה מוֹת אֱהִי קִטְבָּהּ שְׂאוּל
 נַחֵם יִסְתֵּר מַעֲיָנִי: (יח) כִּי
 הוּא בֵּין אַחִים יִפְרִיא יְבוּא
 קָדִים רוּחַ יְהוָה מִמּוֹדֵבֶר עֲלֶיהָ
 וַיְבוֹשׁ מְקוֹרוֹ וַיַּחֲרַב מַעֲיָנֹהוּא
 יִשְׁסֶה אוֹצֵר כָּל־כְּלֵי הַמִּדְּהָ:
 (יט) תֵּאֱשֶׁם שְׁמֵרוֹן כִּי מִרְתָּה
 בְּאֵלֶיהָ בַּחֲרֵב יִפְלוּ עַל־לֵיהֶם
 יִרְשָׁשׁוּ וְהָרִיתִיו יִבְקָעוּ:
 (כ) שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה
 אֱהִי כִּי כִשְׁלֵת

פֶּאן דער האַללען גרופֿט זיא בעפֿרײען?
 פֶּאָם טאַדע זיא ערלאָזען? [גײן!] וואָ
 זינד דײנע פֿעזטען, טאַד! וואָ דײנע
 זײען אַללע, אָ האַללע! וועג יעדען
 ערבאַרמען פֶּאָן מײנעם אַנגעזײכט.
 (יח) אונד זאַללטע ער אויף וואַסער.
 רײען ווײזען גרײען, זאָ ווירד שרעקליך
 דײסער אַזטױנד, אַױפֿשטײגען פֶּאָן
 דער ווײטע הער, זײנען קוואַלל פֿער.
 טראַקנען, זײנען ברונגען פֿערזײגען,
 אונד זאָ דען שאַץ זײנער לעצטען קאַזט.
 באַרקײטען אײהם רױבען. (יט) זאָ ווירד
 שמרון פֿערהעערט, דײאווייל עו זײנען
 גאַטטען טראַצטע. זיא פֿאַללען דורכֿז
 שווערד, דײא זײגלינגע צערשמעט.
 טערט, דײא שוואַנגערן אױפֿגשליצט.
 (כ) אָ ישראל! קעהרע צורוק צו דײנעם
 גאַטט דעם העררן! דען דוא כײז דורך
 דײנע

רש"י

אֵי דְּבִרְךָ מוֹת אֲשִׁים עֲנַמִּי לְדַבֵּר עֲלֶיךָ דְּבָרֵי מוֹת: אֵי קוֹטֵב עֲלֶיךָ גּוֹרֵת שְׂאוּל: נֹחַם יִסְתֵּר
 מַעֲיָנִי לֹא אֲנַחֵם עַל הַרְעָה הַזֹּאת נֹחַם לִשְׁוֹן כִּיחֹם וְהַמִּסְ מַשׂוֹרֵשׁ הַתִּיבָה כְּמוֹ מִסְ עַל נֹעַם
 שֶׁהָרִי הִטְעַם לְמַעַל וְהַחִי"ת כְּקוֹדֵשׁ וְאֵם הִיב לִשְׁוֹן נַח וְהַמִּסְ מַשׂוֹרֵשׁ רַבִּים הִיב טַעֲמוֹ
 תַּחַת הַחִי"ת וְנִקְוָה קִמֵּן נֹחַם רוּחֹם: (יח) כִּי הוּא בֵּין אַחִים יִפְרִיא ת"י אֵרִי אִיבֹן מִתְקַרְיִין
 בְּכִין וְעוֹבְדִין מִתְקַלְקֵלִין אֲסִיאוֹ אַחִים לִשְׁוֹן דְּבַר רַע כְּמוֹ אֵם עֲשׂוּיָה לְבִרְקָ וְאֵמֶר אֵם אֵל כֹּל
 תּוֹעֲבוֹת יִפְרִיא ל' פִּרְיָה רֵאשׁ וְלַעֲנָה וְאֵמֶר אַחִים לִשְׁוֹן וְתִרְעַנְהָ בְּאֵמוֹ בֵּין אַחִים יִפְרִיא מִפְרִיֹת
 וְנִמְוֹם בְּאֵמוֹ בֵּין אַחִים בֵּין הַגְּדֹל בְּפִלְגֵי מַיִם אֲשֶׁר תִּמִּיד יִפְרִיא וְלִפִּי שְׂדֵימָהוּ לֵאמֹר הוּא אֹמֵר יִבֹּא
 קָדִים וַיְבוֹשׁ מְקוֹרוֹ ד"א כִּי הוּא בֵּין אַחִים יִפְרִיא יִרְעַם הוּא בֵּין שֶׁהַפְרִיא אֲחִימָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל
 יְדוּכַחְלָקוֹ לְשֵׁתִי מִמְּלַכּוֹת יִפְרִיא ל' פִּרְא אֲדָם: יִבֹּא קָדִים מֶלֶךְ תְּקִיף כְּרוֹת קִדְוָמָא מִאֲוֶרַח
 מִדְּבַרֵּא יִבְקָ: הוּא יִסְסָה אֹתוֹ הַמֶּלֶךְ יִסְסָה אוֹיְבוֹתָ כֹּל כְּלֵי מַדְמַת: (יט) תֵּאֱשֶׁם שְׁמֵרוֹן
 מַעַתָּה תִּגְלָה אֲשֶׁמַּתָּה: וְהָרִיתִיו נְשִׁים מַעֲבֹרוֹת שְׂבוּכָה: (כ) שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל שְׂבָרָךְ יְהוּדָה
 כִּן יִקְרָה אֲתָכֶם כְּשִׁמְרוֹן לְכַךְ נִסְמְכוּ הַעֲנִיִּים מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שְׂמַרְדָּה עֲלִיו מְרִיבָה שֶׁלֹּא הַמֶּלֶךְ
 פּוֹלִימְרָכוֹס וְאֹמֵר לְהַחֲרִיב הִיב אֹתוֹ פּוֹלִימְרָכוֹס בְּקִי וּמְיוֹשֵׁב אֹמֵר לְהַסְ עֲלֵי לְכֶם יְמִים וְאֵם לֵאמֹר
 אֵי עוֹשֶׂה לְכֶם כְּדֶרֶךְ שְׂעִיתִי לְמַדִּיכ' פְּלוֹגִית וְלַחֲבֵרוֹתֶיהָ וְלַאֲפִרְכִּיא וְלַחֲבֵרוֹתֶיהָ לְכַךְ נִאֲמֵר
 תֵּאֱשֶׁם

באור

שַׁעוּ כֹל אֵלֶה? לֹא כִי אֵם אֲקִרָא לְשְׂאוּל וְלַמּוֹת לְכַלְתֶּם, אֵי דְּבַר שְׁלֵךְ, מוֹת! אֵי קֹטֵב שְׁלֵךְ
 שְׂאוּל! כִּי כֹל נֹחַם יִסְתֵּר מַעֲיָנִי, שֶׁם מַעֲנִין יִחַד כְּכִמְרוֹ נְקוּמִי דְּלִקְמֵן: (יח) כִּי הוּא בֵּין
 אַחִים יִפְרִיא, כְּלוּמַר וְאֵם הוּא גַם בְּהַנְלַחַה גְּדוּלָה מֵאֵד כֹּל זֶה לֹא יִעִיל: אַחִים, מִלְּשׁוֹן
 וְתִרְעִינָה בְּאֵמוֹ: יִפְרִיא, כְּמוֹ יִפְרָה, וְרַבִּים כֵּן: (יט) תֵּאֱשֶׁם, תִּהְיֶה שְׂמִמָּה: וְהָרִיתִיו
 אֵף שֶׁהַמֶּלֶךְ לִשְׁוֹן נִקְבָה לֹא שַׁעַ לֹמֵר יִבְקָעוּ כְּדֶרֶךְ אֵם תַּעֲרוּ וְאֵם תַּעֲרוּ (רֵאז"ע):
 (כ) עַד ה', כְּמוֹ אֵל ה', וְהַעֲד עֲדִיךְ כֹּל בְּשֵׁה יִבֹּאוּ: (כא) קַחוּ עִמְכֶם דְּבָרִים, אֵינִי
 שְׂאוּל

דיינע זינדע געזונקען . (כא) ברינגט נור
 געבעטע מיט , אונד ווענדעט אייך צום
 העררן ; שפרעכט : ,, דוא ! דער דוא
 אללער זינדען פֿערגיבט , נים אייך
 אונזרע בעסרונג אן , וויר וואַללען
 שטאַט דער פֿאַררען דאַנק דיר אָפּפֿערן .
 (כב) אשור זאלל אונזרע צופֿלזכט ניכט
 פֿעהר זיין , זיינע ראָסע וואַללען וויר
 ניכט בעשטייגען , אייגענע האַנדע .
 ווערק , ניכט מעהר אונזרע גאַטטער
 נענגען . דען נור בייא דיר פֿינדעט דאָן
 פֿערוואַזטע פֿאַלק ערבאַרמען .
 (כג) דאָן [שפּריכט גאַטט] ווערדע איך
 זיא פֿאָן איהר אויזשווייפֿונגען היילען ,
 זיא הולדרייך ליבען , ווען מיין צאָרן בע-
 זאַנפֿטיגט איוט . (כד) וויא טהוויא ווערדע
 איך ישראל זיין , עז ווירד וויא ראָוע
 בליהען , וואורצעל שלאַגען וויא לבנון
 וואַלד . (כה) זיינע שפּראַזלינגע

בעִּזְיוֹנָה : (כא) קחו עִמָּכֶם
 דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱמִרְוּ
 אֱלֹהֵינוּ כִּלְתֵּשֶׁא עֵינֵינוּ וְקַח־טוֹב
 וְנִשְׁלַמְהָ פָּרִים שְׂפָתֵינוּ :
 (כב) אֲשׁוּר וְלֹא יוֹשִׁיעֵנוּ עַל־
 סוּס לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֶאֱמַרְעוּד
 אֱלֹהֵינוּ לְמַעַשֵׂה יָדֵינוּ אֲשֶׁר־
 בָּהּ יִרְחַם יְתוֹם : (כג) אֲרַפֵּא
 מִשׁוֹבְתָם אֲהַבֵּם נִדְּכָה כִּי שָׁב
 אִפִּי מִמִּנּוּ : (כד) אֲהִיָּה כְּטַל
 לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כִּשְׁוֹשָׁנָה וְיִהְיֶה
 שְׂרָשׁוֹ בְּלִבְנוֹן : (כה) יִלְכוּ
 קִמְצַן בּוֹק יוֹנְקוֹתָיו

ר ש י

תאשם שומרון ואומר טובה ישראל עדי ה' אלהיך כדאיתא בספרו בספר' ושם ישראל בשמים : עד
 ה' אלהיך' תכי בשם רבי מליר טובה ישראל בעוד שהיא ה' כבודת הרקמים ואם לאו אלהיך מדת
 הדין עד דלא יתעביד סניגורי' קטיגוריא : כי כשלת' באלוף מכשולי' בעד עוכך : (כא) כל
 תשא עין' כל עונותיו סלח : וקח טוב' ולמדנו דרך טוב ד'א מעט מעשים שבידנו קח צדק
 ושפטנו אחריהם וכן דוד אומר מלפניך משפטי יא עיניך תחזיקה מישרים ד'א וקח טוב וקבל
 הודייה מאתנו שאלמר טוב להודות לה' : ונשלמה פרים' שהיה לנו להקריב לפניך נשלים
 אותם בריבוי שפתינו : (כב) אשור לא יושיענו עוד זאת
 אמרו לפנינו לא נבקש עוד עזרת אדם לא מאשור ולא ממכרים : על סוס לא נרכב' זו היא עזרת
 מכרים שהיו זולתי להם סוסים כמו שאמרו לישיעי' לא כי על סוס ננוס ועל קל נרכב : ולא
 נאמר עוד' למעשה ידינו שהם אלהינו : אשר בך' לבדך תהי תקוותינו המרחם יתומים :
 (כג) ארפא מצונתם' אמר הכניא כך אמר לי רוח הקדש מאחר שאמרו לפני כן ארפא מצונת'
 ואוהבם בגלות רוחי אע"פ שאינן ראויין לאהב' אתגדב לאהבתם כי שם אפי מוננו : (כד) ויך'
 הטל את שרשיו ויכלית' כלבנותן כשרשי חילגי הלבנותן שהם גדולי' : (כה) ילכו יונקותיו יספן
 בנין

באור

שאל מכם לא כסף וזהב ולא עולות , אלא תשובה ודברי רצוי כלבד : כל חשא עון , הסך
 כל עון תשא וכן מקום שם קבר (מד'ק) : וקח טוב , מעט הטוב שבידינו שאנו מתודים
 על חטאינו ומבקשים סליחה עליהם : ונשלמה , תחת פרי קרבנות חטאות ונחמי תודות ,
 ודוי ותודת שפתינו : (כב) על סוס לא נרכב , זוהי עזרת אשור ומכרים שהיו זולתים
 להם סוסים כמו שאמרו לישיעי' לא כי על סוס ננוס ועל קל נרכב (מרש'י) : אשר בך , כל'
 כי נך לבד ירוחם יתום ולא נאחר , יש אשר הרבה הוא במקום כי , וטעם יתום דרך כלל ,
 כל הנריך לעזרה , ובפרט על עם ישראל שמדובר בו עתה : (כג) ארפא משובחתם , ולא
 אתם תעזו כן הוא יענה אתכם ארפא וגו' (רד'ק) : אוהבם גרבה , אוהבם אהבת נדנה
 עלב

וְיִזְכְּרוּ אֲנִי וְיִזְכְּרוּ אֲנִי וְיִזְכְּרוּ אֲנִי
 לְכָל בְּנֵי לְבָנוֹן: (כו) יִשְׁבוּ יִשְׁבוּ
 בְּצִלּוֹ יְהוָה רִגְוֹ וְיִפְרְחוּ בְּנֵפֶן
 זְכָרוֹ כִּי־יִזְכְּרוּ לְבָנוֹן: (כו) אִפְרַיִם
 מִהֲדֹלֵי עוֹד לְעֶצְבִּים אֲנִי עָנִיתִי
 וְאֲשׁוּרֵנוּ אֲנִי כְּבָרוֹשׁ רַעֲנָן
 מִמְּנֵי פְרִיךָ נִמְצָא: (כח) מִי
 חָכֵם וַיְבִן אֱלֹהֵי נְבוֹן וַיִּדְעֵם
 כִּי־יִשְׁרָיִם דְּרָכֵי יְהוָה וְצַדִּיקִים
 יֵלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִכָּשְׁרוּ בָּם:

ועמי

שפראאולינגע ברייטען זיך אויף, פראַכט
 פֿאַלל וויא דער אַהלבוים, וויא לֵבָנוֹן
 דופטענר. (כו) אַללע קאַממען זיא צו
 ריק, דיא עהעדעם אין זיינעם שאַטטען
 לאַגערטען, לעבען אויף וויא גרינעז
 קאַרן, בליהען וויא וויינשטאַק, וויא
 לבנון וויין האַכבעריהמט. (כו) אפֿרים!
 בעדאַרפֿו נעבען מיר דער גאַטצען נאָך?
 איך אַלליין ערהאַרע, בעוואַהרע דיך,
 בין דיר איין שאַטטענרייכער בוים, אונד
 טראַגע פֿריכטע דיר. (כח) ווער ווייזע
 איזט דער מערקט עז וואַהל, ווער פֿער-
 גונפֿט האַט דער זיהעט איין, וויא גע-
 רעכט דעז העררן וועגע זינד. געטראַזט
 וואַנדעלן פֿראַטמע דרויף איינהער, נור
 פֿרעפֿלער פֿינדען אַנשטאַז דאַרט:

מיון

רשי

צנין זכנן ויהי כזית מנחת' דקודשא זוייהון וריהון כריח קטרת צוסמיא : כלבנון * כזית
 מקדשא : (כו) ישובו יושבו בכל ימות שנה כזית יושבו כלל כלבנון שדימה בו ישראל ובית המקדש
 עכשו גלו מעמו ישובו אליו : זכרו כיין לבנון * ודוכתן יבנות סנוברתא דעל חמר עתיק דמיתכסין
 צבית מקדשא שהיו תוקעין בתזמורת על הנסכים כשהלחם אומרים בשיר : (כו) אפרים *
 יאמר זכ לי עוד ללכת אחרי העצבים וישבו מע"א אני אענהו מנחתו : ואשורנו * אראה בעוניו :
 אני כבדוש רענן * אני לו נכסף להיות אוחז ידו בי כבדוש רענן הנכסף לארץ אדום אוחז בענפיו
 בלומר אהיה מכוני לו : מומני פריך כנזא * והלא אני הוא שכל טובתך מאתי באה : (כח) מי
 שקם ויבן אלה * מי שקם בכס ויתנוכן לתת לב לכל אלה וישבו אלי : ופושעים יכשלו בס * בשבילם
 על שלא הלכו בהם כן ת"י :

ועמי

באור

מלב טוב (הכ"ל) : (כו) זכרו, ריחו כמו אזכרתה לה' (הכ"ל), והעקר שהוא מורכב מב'
 הענינים יחד, שיהי' ריחו נודף בכל מקום, כזכרון ושם יין לבנון הכולך למרוק בעבור
 טובו, (ועיין מה שכתב הרמב"ן ע"פ וירח ה' את ריח הניחח) : (כו) מה לי עוד לעצבים,
 כלו', הכו אני גריך לעזרת העצבים אם ארצה להטיב לך, הלא אני לבדי עביתי ואשורנו
 ואין עמי אל נכר, זה טעם כפילת הכנוי אני עביתי : ואשורנו, אשים עיני בי לטובה : אנו
 כבדוש רענן, לך להגניך תחת כל ענפי, וגם אני אשביעך, מפריי שיהיו נמנאים לך די
 וכוונת, ומה שאמר פריך, בלומר הגריכות לך : (כח) מי חכם ויבן אלה, כי ישירים
 דרכי ה', ושהגדיקים ילכו בס וגו', כי בסכלותם יתלו התקלה בס לאמר אין מסדר ומנהיג
 העולם, ולפיכך אינם שבים ויאשרו * אבל לו היו דרכי ה' באופן שהיו כלם מוכרחים ללכת
 בעזר דוקא כאשר חסן כאשר אינו חסן, הנה היתה הנסירה נמנעת, וטוב המעשה בנפש
 משכלת אינו טוב מוסרי, זה העקר כידוע לנעלי הסכמה והמוכר :

(א) מיין פֿאַלק האַנגט אויזשווייפֿונגען
 נאָך; מאַן רופֿט צום האַכטען ויא
 צוריק, ניאמאָנד אויז דער איהן ער-
 העכט. (ב) וואָז זאָלל איך אויז דיר
 מאַכען, אָ אַפֿרים זאָלל איך פֿריוו דיר
 געבען, ישראל! זאָלל איך הינגעבען
 דיר וויא ארמה? איין צכואים אויז דיר
 מאַכען? ניין! מיין הערץ עספערט זיך
 דאָגעגען, אַלל מיין מיטליידען ווירד
 רעגע. (ג) איך פֿאַללפֿיהרע איהן ניכט,
 מיינען גליהנרען צאָרן, ווערדע אפֿרים
 ניטסער פֿערדערבען; דען גאַסט בין
 איך, קיין מענש! אין דיינער מיטטע
 וואָהנט ער, דער הייליגע! קאַמסט מיט
 פֿיינדזעליגקייט ניכט. (ד) ויא ווערדען
 שאָן דעם עוויגען ווידער נאַכזאָללען,
 ווען דען לאָווען גלייך ער זיינע שמים
 ערהעכט; ער רופֿט: אונד

בְּקֶלֶק פֿ'פ דמיון, עוד אחזק קבלת מפתרון
 חזון עובדי' תמצא בסוף סדר הפטרות.

הושע י"א ו' עד י"ב י"ב

(א) וְעַמִּי תְלוּאִים לְמִשׁוּבְתִי
 וְאַל-עַל יִקְרְאוּהוּ
 יְחִיד לֹא יְרוּמִם: (ב) אֵיךְ אֲתַנְּךָ
 אֲפֵרִים אֲמַנְנֶךָ יִשְׂרָאֵל אֵיךְ
 אֲתַנְּךָ! כְּאֲדַמָּה אֲשִׁימֶךָ
 בְּצִבְאִים נִהַפְּךָ עָלַי לְבִי יְחִיד
 נִכְמְרוּ גַחוּמִי: (ג) לֹא אֶעֱשֶׂה
 חֲרוֹן אַפִּי לֹא אָשׁוּב לְשַׁחַת
 אֲפֵרִים כִּי אֲנִי וְלֹא-אִישׁ
 בְּקַרְבְּךָ קְדוֹשׁ וְלֹא אֲבוּא
 בְּעִיר: (ד) אַחֲרַי יְהוֹה יִלְכוּ כְּאֲרִיָּה יִשְׂאָג
 וַיַּחֲרֶדוּ

רש"י

(א) וְעַמִּי תְלוּאִים לְמִשׁוּבְתִי * כשהנביאים מלמדו' אותם לשוב אלי תלואים הם אם לשוב אם
 לא לשוב בקושי ישובו אלי: ואל על יקראוהו יחד לא ירומוס' ואל הדבר אשר עליו
 יקראוהו הנביאים יחד לא ירומוס' עמי ולא יאות. לעשותו וס מפרש ואל על יקראוהו קאים
 פגעי' יפגעים ואל כמו יס לאל ידי ואין זאת שהרי נקוד כפתח ואס היה ואל שס דבר היה נקוד
 בנידוי ויוכתן תירגס כמרעי' קאיא יתערשען עשה על לשון קשה ולי נראה שפירשתיו כהגון: יחד
 לא ירומוס' כמדא לא יהכון בקומה וקופה: (ב) אֵיךְ אֲתַנְּךָ * אונגך * אונגך ניד אויבך כמו אשר ענין
 כריך: נכמרו * נתחמשו ל' ארמי וכן עורט כתנור נכמרו: (ג) לֹא אֶעֱשֶׂה * מדברי העוב
 אשר אחרתי לא מחסתי' ולא געלתי' להיות משחית את ארצי: כי אל אנכי * המקי' דבר טובת'
 ואין מדתי להנחם על הטובה: בקרבך קדוש ולא אבא בעיר * אחרת כבר הכנסתי להשחית
 שכינתי בקרבך בירושלם ולא אשרה אותה עוד על אחרת וס מפרש בעיר לשון שגאה כמו ויק
 ערך: (ד) כְּאֲרִיָּה יִשְׂאָג * עוד ישאג' להס כאריות שיכאושען הגליות וילכו אחריו: ויחרדו נטס
 מים

באור

(א) לְמִשׁוּבְתִי, לשון משונה והי' ד פוספת, ולדעת הרד"ק טעמה כו' ד ושחחתיס בנין
 תפלת, כלומר המשונה והמרד שששים לי: ואל על, אל אל עליון ית' (ראב"ע ורד"ק):
 (ב) גַחוּמִי, ת"י רחמי. (ג) וְלֹא אָשׁוּב בְּעִיר, יס מפרש בעיר לשון שגאה, כמו ויה
 ערך (רש"י): (ד) אַחֲרַי ה' יִלְכוּ, בטוח אני שישובו אלי, כשאקרא להס נקול גדול,
 ועשס כי הו' ישאג, לאמת, כי גדלי יקרא, או פרושו אס הו' ישאג או יחרדו, לשון תנועה
 מהירה

הפמרת וישלה

תרגום אשכנזי שצט

ויחרדו בני מים: (ה) יחרדו
 בצפור ממצרים וכיונה
 מארץ אשור והושכתים על-
 בתיהם נאם יהוה: (ו) סכבני
 בכחש אפרים ובמרמה בית
 ישראל ויהודה עד רד עם אל
 ועם קדושים נאמן: (ז) אפרים
 רעה רוח ורדף קדים כל-
 היום כזב ושד ירבה וברית
 עם אשור יכרתו ושמן
 למצרים יוכל: (ח) וריב ליהוה
 עם יהודה ולפקד על יעקב
 כדרכיו כמעלליו ישוב לו:
 (ט) בבטן עקב את אחיו
 ובאזנו שרה את אלהים:
 (י) וישר אל מלאך ויכל בכה
 ויתחנן לו בית אל ומצאנו
 קמץ בוק ושם

אונד זיא איילען, ווינע קינדער, פאָס
 מעערע דער. (ה) שטירצען, פֿער-
 שייכטען פֿאָגעלן גלייך, פֿאָן עניפטען,
 וויא איררענדע טויבע, אויז דעם לאַנדע
 אשור. הער, אונד איך ועטצע זיא אין
 איהרע וואָהנונג ווידער איין, שפּריכט
 דער עוויגע! (ו) לאַנגוט אומנאָב אפרים
 מיך מיט טרוג, ישראל'ז הויז מיט רענע
 קען נאָך בליב יהודה דעם העררן ער-
 געכען, הילט פֿעזט אָן ווינען הייליגען.
 (ז) נור אפרים הינג לעערען געדאָנקען
 נאָך, האַשטע נאָך ווינד, הייפֿטע מיט
 זעדעם טאָגע טרוג אונד צערריטונג,
 שלוסט כינדנים מיט אשור, אונד פֿער-
 שענקט זיין אָהל נאָך עניפטען הין.
 (ח) אָפּער אויך ווידער יהודה פֿיהרט
 דער עוויגע איצט קלאַגע, ווילל יעקב'ז
 האַנדלונגען אָהנדען, נאָך ווינעם טהון
 איהם פֿערגעלטן. (ט) אָלו אים מוט-
 טערלייבע שאָן ער זיינעם כרודער בייא
 דער פֿערזע הילט, מיט גאָטטליך וועוען
 אַיינזט מאַכטיג קאָטפֿטע. (י) מיט
 ענגעל אום דען פֿאָרצוג שטרוט, אונד
 זיגטע — ער וויינטע אונד פֿלעהטע פֿאָר
 איהם, אין בית אל וואָללט ער איהן
 ווידער פֿינדען, פֿערטרויעט

רש"י

מים ויתכנסו גלותא מוערבא: (ו) סכבני כבר בכחש ובמרמה אפרים ובית ישראל מלכי
 עשרת השבטים וכל העם אבל יהודה עודנו רד עם אל מושל עוד ביראת אלהים רד כמו וירד
 מעקב עוד מלכיהם עם הקב"ה: (ז) רועה רוח ל' ריע מתחבר לדברי רוח לע"א: ושמן
 שלהם למצרים מובילי' לתת שומד למצרים לעזר אותם: (ח) וריב לה' עם יהודה אליהם
 הוא מגיד את דברי ריבו אשר עשו לי אחיהם בית ישראל ולא יתמהו בפקדו על יעקב כדרכיו:
 (ט) בנטן עקב את אחיו כלזה עשיתי לו אחזו בעקבו סימן שהוא יהיה כו גביר: (י) בכה
 המלאך: ויתחנן לו כשאמר לו לא אשלחך כי אם ברכתי והמלאך היה מבקש ממנו הנח לי
 עכשיו

באור

מהירית, כמו ויחרד אחימלך לקראת דוד (א"א כ"א): (ו) עוד רד עם אל, הנכון שהוא
 שטעם והיום רד מאד (סופטים י"ט) לשון הכנעה: (ז) ושמן למצרים יוכל, לתת שומד
 לעזר אותם, ואינם בוטחים על ה': (ט) כבטן עקב את אחיו, כדכתי' וידו אוחזת בעקב
 עמו: (י) בכה ויתחנן לו, אמרו בגמרא לא ידענו מי בכה אס המלאך או יעקב, והראש"ע
 (ו) נג א 1 53 אמר

פערטרויעט דאָרט מיט איהם רעדען —
 (ח) זאָ וואָר גאַטטען בייאשטאַנד דאָ ,
 דען גאַטטען צבאוח, דעסען דענקשפרוך
 איזט : עוויגער . (יב) זאָ קעהרע דען צו
 דיינעם גאַטטע צוריק, איבע גוטע אונד
 גערעצטיגקייט אויז, טרויע אונפֿערריקט
 אַויף איהן . (יג) דער כנעניטר דיאָ
 טרוג-וואַגע אין דער האַנד, זעהנט נאָך
 אונרעכטעם גוטע זיך . (יד) אפֿרים
 אַכער שפרעכע: בין איך רייד אונד
 האַב' פֿערטמאָגען מיר ערוואַרבען, זאָ
 אחט עו טייגען פֿלייסען לאָהן; סאָן
 צייהט קיינען אונרעכטז, קיינער זינדע
 טיך . (טו) דען ועסצע איד דער עוויגע,
 זיין גאַטט ויט עגיפטען לאַנדע הער,
 דין

וְשֵׁם יְדַבֵּר עִמּוֹנוֹ: (יא) וַיְהִי
 אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יְהוָה זָכְרוּ:
 (יב) וְאַתָּה בְּאַלְהֵיךָ תִּשׁוּב חֶסֶד
 וּמִשְׁפָּט שָׁמֵר וְקוֹדֵשׁ אֱלֹהֵיךָ
 תִּמְיֵד: (יג) כִּנְעֵן בִּידוֹ מֵאוֹנֵי
 מִרְמָה לַעֲשֹׂק אֲהָב: (יד) וַיֹּאמֶר
 אֶפְרַיִם אֵךְ עֲשֵׂרְתִי מִצְּאֹתִי
 אֲזֵן לִי כָּל יְגִיעֵי לֹא יִמְצְאוּלִי:
 עֵינַי אֲשַׁר־חֲטָא: (טו) וַיֹּאבְדִי
 יְהוָה אֱלֹהֵיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 ער

ד ש י

עכשו, כי הקב"ה יגלה עליך צבית אל וסס תנאלטו וסס ידבר עמנו וזהו ואכי נסכי לך
 על הברכות שבירכך יצחק ואלו מלאך ארו של עשו היה והיה מערעד על הברכות: (יא) וה'
 אלהי הצבאות ה' זכרו כאלה הייתי מלוא כן אני עתה הולכי עמי בתמישי כועק
 אביכם הייתי טוהג עמכם כאשר נהגתי עמו: (יב) ואתה באלהיך תשוב בהבטתו ובמשעתו
 שהוא מבטיח אתה יכול לסמוך ותשוב אליו רק חסד ומשפט שמור ומבטח אתה לקוות לישע
 תמיד: (יג) כנען בידו מלאונו מרמה אתם כומכים על נציעים שאתם סוחרים וממאים ועל
 עושרי אתם אומרים אך עשרתי ולמה תעבד את הקב"ה: (יד) מצאתי און לי און כח
 ומדרש אגדה היה דורש ר"ש זכ"ל מצאתי און לי מצאתי לי שטר טוב ש"ס לי מלכות על ישראל ולט
 גם אחיו ויפלו וגו' הננו לך לעבדי און לי דיני שטר כמו כותבין עליו אונז וכמו כאלו אחד וכעמי
 אחת בבראשית רבה זה פירושו ואמר אפרים אך עשרתי ומצאתי און לי ירבעם בן נבט שהיה
 מצבט אפרים ומתפלר בעשו ואומר אך עשרתי ומצאתי און לי שטר אחד שכל ישראל עבדים לי
 שאני קנה אותם דכתיב וילכו גם אחיו ויפלו לפניו ויאמרו הננו לך לעבדים ומה שקנה עבד
 קנה רבו וכל מתנעם שלי לפיכך און בני טטא אס אטול כל אשר להם כי הם עבדי מה כתוב
 אחריו: (טו) ואנכי ה' אלהיך מארץ מצרים גדולה הבאה לארץ במצרים מאתי היתה אשר
 הקב"ה הננו לך לעבדים לא שכח את אנכי ה' אלהיך שנת' בי דברו שכח שהעמדת שני עגלי'
 אחד צבית אל וחד בן ולענין פשוטו אל מקר' אתה תומר מצאתי און לי ע"י עושק מלאונו מרמה;
 ואנכי ה' אלהיך מארץ מצרים שס הנחתי בין טטא אל בכור לטפה שאינה של בכור אף אני
 היודע ונסרע ממלאונו מרמה העשויין מבלי הכין ומהעומן עסקותיו במלת כדי לרעות: כל
 יגשי

באור

אמר כמעט שכחה המלאך: (יא) וה' אלהי הצבאות, כלומר וכל זה היה בתשועת ה',
 אשר ה' זכרו, מטעם זה זכרי לדור דור, ולכן אתה באלהיך תשוב: (יד) ויאמר אפרים,
 שעורו הנה כנען וגו', אבל אתה אפרים לא תהיה בן, כי אס תתעסק באופן שתוכל לאמר
 אס עשרתי ומצאתי און לי הנה בא זה ביגיע כפי ולא ימצאו לי אס עין בעסקי, ואס יהיה בן,
 הנה אנכי ה' אשר אני אלהיך מארץ מצרים שד אטייכלך בכיני קדם: עין אשר חטא, כמו
 וקטא

הפטרת וישלח וישב

תרגום אשכנזי ת

דיך אין פראהען צעלטען ווידער איין ,
וויה אין יענען פֿערגנגטען צייטען :
(טו) רעדע ווידרום צו דען פראפעטן ,
היפע גאטטליכע ערשיינונגען , פֿער-
קינדע דורך פראפעטישע בילדער-
שפראכע ווידער . — (זי) ווען גלעד
וינדגטע , אַ דיא אייטע ! מוסטע מאן
דען אויך אין גלגל פֿאררען אפֿערן ?
מוסטען אויך איהרער אלטארע זא פֿילע
אלו שטיינהויפען אויף אַקקערפֿורבען
זיין ? —

הפטרת וישב

(א) זאלל איך ישראל ניכט פֿערגעלטען
דען דרייא אונד פֿיערפֿאָבען פֿרע-
פֿעל ? שפריכט דער עוויגע ! דא

עד אושיבך באהלים כימי
מועד : (טו) ודברתי על-
הנביאים ואנכי חנון הרבתי
וביד הנביאים אדמה :
(זו) אם גלעד און אד-שוא
היו בגלגל שורים ופחו גם
מזבחותם כגלים על תלמי
שדי :

הפטרת וישב

עמוס ב' וי' עד ג' ה'

(א) כה אמר יהוה על-
שלשה פשעי ישראל
ועל

רש"י

יעיני לא ימצאו לי . טוב לך אם אמרת בלבך כל ממוני לא יהא בוספק לכפר על עוני אשר חטאתי
כן תירגס יונתן כבייא אומר להון כל עותרכון לא יתקיים לכין ביום תשלמת חוביכון : לא
ימצאו לא יסקפו כמו ומצא להם ולא יתכן לפרש כל יעיני כל הינעי לבקש עוני לא ימצא ליעון
שא"כ היה ראוי לכתוב כל יגע בלא יו"ד ולינקד בני"ד רי אבל עתה אינו ל' יגע אלא ל' יגיע : עוד
אוישכך באהלי . אכרית מתוכך סוכרי מרמה ואוישכך באהלים אעמיד מתוכך תלמידים עוסקי
בתורה : כימי מועד . כימי מועד הראשון שהי' יעקב איש תם יושב אהלים : (טו) ודברתי על
הנביאים . להוכיח אתכם ולהחזיר אתכם לעוטב : וביד הנביאים אדמה . נראיתי להם בכמה
דומות ד"א אדמה להם דברי ע"י משלים כדי ליישבם על שומעיהם : (זו) אם גלעד און . אם
בא להם שבר ואונס הם גרמו לעצמ' כי אך שוא היו בגלגל שורים זכמו לע"א : גם מזבחותם .
הבנים כגלים שעל תלמי שדי . תלמי שדי היא מענית המסרישה קרוייה תלם :

(א) על מחרס בכסף כדיק' הדיונין היו מוכרים את מי שהיה זכאי בדיון בכסף שחד שהיו
מקבלים מיד בעל דינו : ואביון בעבור כעלים . תרגס יונתן בשני מקומות גדיל
דוחסנון ואומר אני שכך פי' מטין משפט האביון כדי שינטרך למכותן שדהו שהיה לו בין שדות
הדיונים

באור

וחטא , וכן טוב אשר יספה כמו טוב ויפה (רד"ק) : (טו) ודברתי , וכן הרבתי לשון עתיד ,
כטעם אדמה , ופעל הרבתי מהוסף ע"י וי' ואנכי , ורבים כן : אדמה , אדבר בדמיונות
ומשלים ביד הנביאים : (זו) אם גלעד וגו' , הנה גלעד בחלק בני יוסף וגלגל בחלק בני
יהודה כנזכר בספר יהושע (ט"ו ז') , וכבר זכר שאפרים חטא תחלה , ואח"כ הלך יהודה
אחריו , זה שאמר כאן דרך תמיה , אם גם גלעד היה און כי אך שוא היה תמיד , למה גם
בגלגל שורים זכמו לאלילי' , וגם מזבחותם של גלגל למה היו כל כך רבים כגלי אבן על תלמי
שדי ? כגלים , אולי כיון הנביא בזה לשמות הערים , כי גלעד וגלגל שניהם לשון גל הם :
(א) על שלשה פשעי ישראל , דרך תמיה העל אלה לא אפקוד יאמר ה' , וטעם שלשה
וארבעה

דא זיין פערקויפען דען אונשור-דיגען
 אום געלד, דען דירפטיגען אום גרינגע
 שווע; (ב) געלויטען נאך דעם שטויבע
 אויף דעם הויפטע דער ארמען (מיס-
 גאנגען איהנען דען עלענדען אקקער
 דער איהר הויפט בעשטייבט), פער-
 ריקקען דען וועג דער גוטמיטהיגען,
 אונד כוהל ען זאָהן אונד פֿאַטער בייא
 איינער דירנע, מיינען הייליגען נאָמען
 צו ענטווייהען; (ג) שטרעקקען אויף
 פֿערפֿאַנדטען טעפּפֿיכען זיך צו דען
 פֿיסען איהרער אַלטאַרע אויז, אונד
 צעכען אין איהרער גאַצען טעמפעל פֿאַם
 וויינע דער ביזענדען. (ד) זיין, פֿאַר
 דענען איך דען אמורי אויזגעראַטטעט,
 גאַציאָן וויא צערערן האָך, וויא אייכען
 פֿעוט, דעסען פֿרוכט פֿאַם האָהען
 וויפֿעל, דעסען

ועל ארבעה לא אשיבנו על
 מכרם בכסף צדיק ואביון
 בעבור נעלים: (ב) השאפים
 על-עפר-ארץ בראש דלים
 ודרך עניים יטו ואיש ואביו
 ילכו אל-הנערה למען חלל
 את-שם קדשי: (ג) ועל-בגדים
 חבלים יטו אצל כל-מזבח ויין
 ענושים ישרתו בית אלהיהם:
 (ד) ואנכי השמרתי את-
 האמרי מפניהם אשר כנבה
 ארזים נברו וחסן הוא
 באלונים ואשמיר פרו ממעל

ושרשיו

רשי

הדייכין זה עוקף עליו וכו' בדמי קלים כדי לגדור ולנעול כל שדותיו יחד ולא יפסי' בדר
 בינה: (ב) השואפים על עפר ארץ על עפר הארץ שהם חולכי עליה כל שאפס וכל מחשבות
 בראש דלים הוא איך יגזלו אותם ויטלו את שלהם שאיפה גולשי'ר בלעז' (גולו'י בעגיריג זיין)
 ודרך עניים יטו וגומר' החלשים נוטי' מדרכס והולכין דרך עקלתון מפני יראתם כמה דאק
 אמר אביונים מדרך יטו: אל הנערה' האורסה: (ג) ועל בגדים חבלים יטו' ת"י על
 זעות שויין דמסכון מסתרי' זוקפין מלוח על העניים וממסכני' אותם ועושים בגדיה' מזעות
 ומסכין עליה' בהטייה בעת סעודתם: בית אלהיהם' נבית ע"ז שהיתה להם אנל מזבח: יטו
 מלשון מסיבה שכל הסיבת סעודה בהטייה היא שהיא נסמך על שמאלו: ויין ענושי' שנושא
 אותו ממון ושותים בו יין: (ד) ארזים קיי"ש בלעז' (שענע' אייכע): והאשמיר
 פרו ממעל' שרים העליונים: ושרשיו מתחת' שרים התחתני' ד"א הנרעה היתה מסמא עיניה'
 מלמעלה

באור

ארבעה לאו דוקא כדרך הכתוב, לאמור שהרבו לפשוע, אשיבנו, אשוב לו כדרכיו: בעבור
 נעלים, אפי' בדבר מועט כזה: (ב) השאפים, כלומר המתאוים לגזול מן הדלים כחלמ
 המנערה, ואפילו מעט האבק הנגזר בראש מעפר ארנס, והוא דרך נזמח למשל: ודרך
 עניים יטו, שיטו דינס במשפטיהם, ודרך פירושו משפט ועסק האדם (מרד"ק): (ג) ועל
 בגדים חבלים יטו, זוקפין מלוח על העניים וממסכנים אותם ועושים בגדיהם מזעות
 ומסכין עליהן בהטייה בעת סעודתם (רש"י), ופי' יטו יטו עזמס, וההכנה נקראת הע
 לפי שזטה אדם עזמו כשוכן, וכן במשנה יטו ויקראו (רד"ק): ויין ענושים ישרתו
 טעושים אותם ממון ושותים בו יין (רש"י ורד"ק): (ד) ואנכי השמרתי את האמירי
 עפני הסוקות הרעות האלה, והעלתי אתכם, אשר הדגלתי בחוקתי הטובים לרשת
 ארנס

וּשְׂרָשׁוּי מִתַּחַת: (ה) וְאֲנֹכִי
הַעֲלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וְאֶלֶךְ אֶתְכֶם בְּמִדְבָּר
אַרְבָּעִים שָׁנָה לְרַשַׁת אֶת־
אֶרֶץ הָאֱמֹרִי: (ו) וְאֲקִים
מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים וּמִבְּחֹרֵיכֶם
לְנֹזְרִים הָאֵף אֵין־זֹאת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר־הוּא: (ז) וְתִשְׁקֹן
אֶת־הַנְּזֹרִים יֵין וְעַל־הַנְּבִיאִים
צִוִּיתֶם לֵאמֹר לֹא תִנְכְּאוּ:
(ח) הִנֵּה אֲנֹכִי מַעִיק תַּחְתֵּיכֶם
כַּאֲשֶׁר תַּעִיק הָעֵגְלָה הַמְּלֵאָה
לֵה עֶמִיר: (ט) וְאֶבְדַּ מְגֹם
מִקָּל וְחֹזֶק לֹא־יֵאֱמֹן כַּחֲזוֹ
וְגִבּוֹר לֹא־יִמְלֹט נַפְשׁוֹ:
(י) וְתַפֵּשׁ הַקֶּשֶׁת לֹא יַעֲמֹד
וְקַל בְּרִגְלָיו לֹא יִמְלֹט וְרֶכֶב
הַסּוּס לֹא יִמְלֹט נַפְשׁוֹ:
קמץ בו"ק ואמיץ

דעסען ווארצעלן אויז טיפעם באַדען
איד פֿערטילגט; (ה) פֿיר איד, דיא
אויז מצרים איד געפֿיהרט, אונד אין
דער וויזטען פֿירציג יאהר געלייטעט
האַבע, דאַס איהר ענדליך דיזען לאַנד
דער אַמוריטער אין בעזיץ געהטט;
(ו) האַבע אויז אירען קינדערן פּראַפֿע־
טען אויפֿגעשטעללט, אויז אירען
יינגלינגען גאַטטגעווייהטע. אויז דיאס
עטוואַ ניכט, איהר קינדער ישראל'ז?
שפּריכט דער עוויגע. (ז) אַכער איהר
ליסט וויין טרינקען דיא געווייהטען, אונד
כעפֿאַהלט דען פּראַפֿעטן: פּראַפֿעצייטע
גיכט. (ח) נון זאָ ווילל איד איד דען צו־
זאַממען דראַנגען, וויי־ דער גאַרבען־
בעלאַזטעטע וואַגען דען באַדען אינטער
זיך צוזאַמען דראַנגט: (ט) דאַס דער
פֿליכטיגע ניכט ענטקאַממען, דער
שטאַרקע ווינע קראַפֿט ניכט ברויכט,
אונד דער העלד זיין לעבען ניכט עי־
האַלטען קאַנגע. (י) ניכט בעשטעהען
ווירד דער באַגענשיצע, ניכט ענט
פֿליהען דער שנעללפֿסיגע, ניכט דאָ
לעבען רעטטען דער ראַסכעשטייגער.
אונד

רש"י

מלמעלה ומסרסתן מלמטן: (ו) לנזורים ת"י למלפין שהיו פרושין מדרכי ע"ה ועוסקין בתורה
אין מזירה ככ"מ אלא ל' פרישה: (ז) ותשקו את הנזירים יין שלא יורו אתכם שהשיכור חסר
להורות: האף אין זאת בתמיה כלומר כלום אתם יכולי להכחיש את זאת ותשקו את הנזירי
יין תרגם יוכתן ואטעיתון ית מלכוכון בחומר: לא תכבאו. לעמוס טוה כן אמניה כהן זיכ אל
חזה ברח לך אל ארץ יבודה: (ח) מעיק תרגום של מזיק: תחתיכם את סנייתכם: עיק
העגלה מוכבד משא שעליה: (י) וק

באור

ארנס: (ו) האף אין זאח, בתמיה, כלום אתם יכולים להכחיש את זאת (רש"י):
(ח) הנה וגו' ת"י הא אכא מיתי עליכון עקא ומעיק לכוון באתרכון כמא דעיקא עגלתא יטעינה
צמירא: מעיק, ענין זוקה וזרה וכן מפני עקת רשע' ת' זרה עקתא (רד"ק): (יא) ערום
יגוס

(יא) אונד דער מוטהיגוסע אונטער דען העלדען נאָקט דאָפֿאָן איילען אָן דיזעס טאָגע, שפּריכט דער עוויגע. (יב) האָרט עו, וואָ דער עוויגע פֿערקינדעט איבער אייך איהר קינדער ישראל'ן, דאָז וואָסט-ליכע געשלעכט, דאָז אויז מצרים איך הערוויגעפֿיהרט! (יג) עכען ווייל איך אייך אויז אַללען געשלעכטערן דער ערדע ערועהען האָבע, ווערדע איך אויך אָהנרען איירע לאָזטער אַללע. — (יד) געהען וואָהל איהרער צווייא איינז וועגן צוואַסמען אָהנע זיך פֿאַרהער בע-שטימסט צו האָבען; (טו) כרוילט דער לאָזע, ווען קיין רויב ער האָט? ערהעכט זונגער לייא אויז דער האָלע ויינע שטימ-מע, ווען ער קיינע כייטע ערהאַשטע? (טז) פֿאַללט איין פֿאַגליין בעשטריקט

(יא) וְאִמְיִן לְבוֹ בְּנִבְזָרִים עָרוֹם יָנוֹם בְּיוֹם-הַהוּא נֶאֱמַר יְהוָה: (יב) שְׁמָעוּ אֶת-דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל-כָּל-הַמְּשַׁפְּחָה אֲשֶׁר הָעֲלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: (יג) רַק אֶתְכֶם יָדַעְתִּי מִכָּל מְשַׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה עַל-כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת-כָּל-עֲוֹנֹתֵיכֶם: (יד) הִילַכּוּ שְׁנַיִם יַחַד בְּלֹתֵי אִם-נֹעְדוּ: (טו) הַיִּשְׂאֵג אַרְיָה בַּיַּעַר וּמִרְפָּח אֵן לֹז הַיְהִיִן כַּפִּיר קוֹלוֹ (טז) הַתְּפֹל צְפוּר עַל-פֶּחַ הָאָרֶץ

רשי

(יא) וקל כרגליו לא יוכלט את נפשו: (יא) ערום ינום וגו' * ערשילאי בלא כלי זיין: (יג) רק אתכם ידעתי * אהבתי ואתם פשעת' כי על כן וגו' ורבותינו דרשו לגד אחר במסכת *א: (יד) הילכו שנים יחדיו * שאתם אומרים לבניאים לא תתנבאו כלום הנביאים ומתנבאים ולבם אה"כ ננטוה, כלום דכרו' נעשו' אלא על פי דרכם: בלתי אס טעדו, אה"כ קבעו מעד לבת יחדיו למקום פלוגי: (טו) הישאג אריהביער וטרף אין לו * כאשריה אוחו טרף דרכו לאגז אינו שאג אה"כ לכד וכן אומר ישאג ככפירי ריכה' ויאחו טרף וכן כאשר יהנה הכפיר והאר' גל טרפי: (טז) התפול כפיר על פח הארץ ומקום אין לה * כפת שנפלה עליו אין לה: היעלה זח מן האדמה * מוקו' שהועל אס אה"כ נאפונו העוף כשהוא רוצה לברוח עוקר את המז ומעלהו

כאור

ינם, שיפשוט בגדיו שלא יכבדו עליו וינס קל מהרה (הנ"ל): (יב) על כל המשפחה, הוי כלו נקרא משפחה, וכן ואם משפחת מצרים לא תעלה (הנ"ל): (יג) רק אתכם ידעתי, לפי שידעתי אתכם ובחזרתי נכס מכל עם לפיכך אפקוד עליכם את כל עונותיכם שאם ראיתם וידעת' את כל אונותי ואת אשר הענתי לכם (מהנ"ל): (יד) אם נועדו וגו' עד ועם לא יחדו, כל המצורים האלה הם המשל, ואם תהיה רעה וגו' הוא הנמשל, כלומר כשו שאי אפשר בכל המשלים האלה שוכר שיהיה המסובב בלי הסנה או הסנה בלי המסובב, כן אי אפשר שתהיה רעה בעיר אס ה' לא עשה, והרעה במשלים ליופי העליזה: (טו) הישאג אריה וגו', אמרו שלא ישאג האריה בקול רם כי אס אחרי טרוף טרף ובעת הנקישו, ואס יהיה כן או אינו הנביא ידבר כפי המקובל, כאשר כבר העיר ר' יואל ברי"ל במאמר כא שכלול

הָאָרֶץ וּמִזְקֵשׁ אֵין לָהּ הַיְעֹלָהּ
 פַּח מִן־הָאָרֶץ וְלִכְבֹּד לֹא
 יִלְכָּוֶד : (יז) אִם־יִתְקַע שׁוֹפָר
 בְּעִיר וְעַם לֹא יִחַרְדּוּ אִם־
 תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיְהוּה לֹא
 עֲשֶׂה : (יח) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנָי
 יְהוּה דְבָר כִּי אִם גְּלָה סוּדוֹ
 אֶעֱבֹדוּ הַנְּבִיאִים : (יט) אֲרִיֶּה
 שָׂאֵג מִי לֹא יִרְא אֲדֹנָי יְהוּה
 דְבָר מִי לֹא יִנְבֵּא :

קטץ בלא אסף

זור ערדע , וואָ קיינע פֿאַללע אױט ?
 ערהעכט פֿאַם באַדען זיך דיא שלינגע
 ווען קיין פֿאַנג געשעהן ? (יז) ערשאַללט
 פֿאַזױנען־רוף אין דער שטאָרט , אונד
 דאַ פֿאַלק אױלטע ניכט בעשירצט הער=
 בױא ? עבען זאָ וועניג ענשטעהט יע און=
 גליק אין דער שטאָרט , דאַ ניכט דער
 עױגע געטהאַן . (יח) אױך האָט גאַטט
 דער הערר קיינע זאַע נאָך פֿאַלל=
 פֿיהרט , ער האָבע דען ראַטהשלוס דען
 צופֿאַר וױנען דינערן אַפֿענבאַרט , דען
 פֿראַפֿעטן . (יט) דער לאָווע בריללט ;
 ווער ווילל פֿורכטלאָן בלױבען ? גאַטט
 דער הערר שפּרױכט ; ווער וואָללטע ניכט
 פֿראַפֿעצױען ? — אלו

רש"י

ומעלהו ממקומו מעט וזאתו קעה כבר כלכד : (יז) אם יתקע שופר יטהיפה רואה גיטות
 באים בעיר ותוקע בשופר להזהר את העם אין אלו אלא דברי משל ודמיון : הישאג אריה הוא
 כנכד באכרה א הנביאים מדמיון את רוח הקדש הנא עליהם לשאגת אריה כמו שאמר למטה
 אריה שאג מן לא ירא וכתן זה פירש הדוגמא הביא רוח הקדש בפי הנביאים לדבר דבר מאת
 הקב"ה לרעה אלא אם כן השורענות נגור מלפניו זהו הטרף היתן הקב"ה קולו לדבר קשה
 בלתי אם לכד אתכם בשוקש עון התפל לטור על פת ואין הפח מכשילה כלומר וכי אפשר
 שאתם עוברים עבירו ולא יהיה לכם לשוקש היעלה עכותיכם למעלה ולא ילכדו אתכם אם
 יתקע שופר בעיר כך היה לכם היותכם חרודים אל דברי הנביאים שהם נופים לכם למלט אתכם
 מן הרעה שלא תבא וכשתבא לכם הרעה הלא תדעו כי הקב"ה עשה לכם על שלא נזהרת
 הנביאים : (יח) כי לא יעשה דבר אלא כגלה סודו אותו סוד אל עבדיו הנביאים : (יט) אריה
 שאג מן לא ירא כך הקב"ה דבר אל הנביאים להנבא מילא ינבא :

ויקץ

באור

שנבול תמים יהלך (תהלים כ"ח) : (טז) היעלה פח מן הארמה , ממקום שהוטל שם
 אלא אם כן נאחזו בעוף וכשהוא רוצה לנחוח עוקר את הפח ומעלהו ממקומו מעט וזאתה
 שעה כבר כלכד (רש"י) : (יז) ועם לא יחרדו ענין טענה מהירות היה המנהג בימים ההם
 להחיר את העם ולהקהילם מהר בזמן סכנה פתאומית ע"י תקיעת שופר , כמו שאט עושים
 היום ע"י הנלטל בהמגדלים : (יח) כי לא יעשה וגו' , כלומר ומלכד שלא תהיה רעה
 בעיר אם ה' לא עשה הנה ג"כ לא יעשה ה' שום דבר כי אם גלה מתקלה סודו ופירושו ענתו , אל
 עבדיו הנביאים וכמו שאם אריה שאג מן לא ירא , כך אם הקב"ה מדבר אל הנביאים להנבא ,
 מי לא ינבא , ועתה איך תאמרו ומטו על נביאכם לאמר לא תנבאו , כמו שאכר לעיל , זה
 טעם הקמשך :

ויקץ

מלכים א' ג' ס"ז - כ"ח

(א) ויקץ שלמה והנה חלום ויבא

ירושלם ויעמד לפני ארון ברית יהוה ויעל עלות ויעש שלמים ויעש משתה לכל-

עבדיו: (ב) אז תבאנה שתיים נשים ונזותא המלכה ותעמדנה לפניו: (ג) ותאמר האשה

האחת בי אדני אני והאשה הזאת ישבת בבית אחר ואלד עמה בבית: (ד) ויהי ביום

השלישי ללדתי ותלד גם האשה הזאת ואנחנו יחדו אין יור אתנו בבית וולתי שתיים אנחנו בבית: (ה) וימת

בן האשה הזאת לילה אשר תשכבה עליו: (ו) ותקם בתוך הלילה ותקח את בני מאצלי ואמרה הן ישנה ותשכיבהו

בתיקה ואת בנה המרת השכיבה בתיקי: (ז) ואקם בבקר

(א) אלו שלמה פאן ויינעם טרוימע ער- וואכט וואר, גינג ער ווידער נאך ירושלים, שטעללטע ויך הין פאר דיא בונדולארע דעו עוויגען, אונד בראכטע גאנצע אפפער דאר, אזויך פריידען. אפפער, וואכטיג ער אללען ויינען האפבעדינטען איין גאוסמאל גאב. (ב) אום דיוע צייט קאמען צווייא הורען צום קאניגע, טראמען פאר איהן הין. (ג) אונד איינע דערועלבען שפראך: אום פערצייהונג, הערר! איך אונד דיוע פרויא בעוואהנען איין הווי, אונד אין דיועם הווע קאם איך מיט איינעם קינדע דאנדער. (ד) דרייא טאגע נאך מיינער גירערקונפט ווארד אויך דיוע פרויא ענטכונדען, וויר בעוואהנען אכער דאן הווי גאנץ אלליין, אונד איזט אויסער אזונ קיין פרעטדער דארין. (ה) גון שטארב דער זארהן דיוער פרויא דעו גאכטו (פערטוסהליך דאס זיא איהן ער- דריקטע). (ו) דא שטאנד זיא מיטטען אין דער נאכט אויף, נאם מיר מיין קינד, אלו איך דיינע טאגד נאך שליף, פאן דער זייטע וועג, לענטע עו אין איהרען שאאז, אונד לענטע דאן טארטע קינד דאפיר אין מיינעם שאאז

(ז) וויא איך גון דעו

רשי

(א) ויקץ שלמה והנה חלום י והנה הכין שלמה את שומע עף ומכסף ומבין לשוט, כלג טוב ומבין לשוט: ויעש משתה

באור

(א) ויקץ שלמה, למעלה ספר הכתוב את חלמו כי נראה ה' אליו ושאל אותו מה יתן לו וכקש הולך ממנו לב חכם ובגן שומע לשפט את עשו, ויאמר ה' אליו עשיתי כדברך, ועתה מותרת נתן ה' לך את שהקים את דכדו ומדכתיב כאן ויקן שלמה, ובפרשת עקן כאשר ויקן פרעה תקטו להטטיר הפרעה הזאת לפרשת עקן: (ב) ונזותא, כמשמעו, והעד ולאנסתו ימדו תו': (ה) אשר שכבה עליו, נראה כי משני ששכבה עליו עת, כי לא קדש חולי: לא כי

בַּבֶּקֶר לְהַיְיִק אֶת־בְּנֵי וְהַנְהִי-
 מִתּוֹאֲתָבוֹנָן אֲלֵיו בַּבֶּקֶר וְהַנְהִי
 לְאִדְהִיָּה בְּנֵי אֲשֶׁר יִלְדֵתִי :
 (ח) וְהֵאמֶר הָאִשָּׁה הָאֲחֵרֶת
 לֹא כִי בְּנֵי הַחַי וּבְנֵי הַמֵּת
 וְזֹאת אֲמַרְתְּ לֹא כִי בְּנֵי הַמֵּת
 וּבְנֵי הַחַי וְתִדְבְּרִנְהוּ לִפְנֵי
 הַמֶּלֶךְ : (ט) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ וְזֹאת
 אֲמַרְתְּ וְהַבְּנֵי הַחַי וּבְנֵי הַמֵּת
 וְזֹאת אֲמַרְתְּ לֹא כִי בְּנֵי הַמֵּת
 וּבְנֵי הַחַי : (י) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
 קָחוּ לִי־חֶרֶב וַיָּבִיאוּ הַחֶרֶב
 לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ : (יא) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
 גִּזְרוּ אֶת־הַיֶּלֶד הַחַי לְשָׁנַיִם
 וְתָנוּ אֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת וְאֶת־
 הַחֲצִי לְאֶחָת : (יב) וְהֵאמֶר
 הָאִשָּׁה אֲשֶׁר בָּנָה הַחַי אֶל־
 הַמֶּלֶךְ פִּי־נִכְמְרוּ הַחַמִּיָּה עַל־
 בְּנֵיהָ וְהֵאמֶר וְכִי אֲדַגֵּי תָנוּ
 לָהּ אֶת־הַיֶּלֶד הַחַי וְהַמֵּת לִי־
 תְּמִיתָהוּ וְזֹאת אֲמַרְתְּ גַם־לִי

דעו מארגענו אויפשטאנד מיינעו זאָהן
 צו וויגען , פֿאַנד איד איהן סאַרט ; אַלו
 איד איהן אַבער ביי'ם טאַגול־כַּט גענויער
 בעטראַכטעטע , זוהע דאָ ! זאָ איוט עו
 גאַר ניכט מין זאָהן דעו איד געצינגט
 האַבע . (ח) הירויף שפראַך דאָו אַנדערע
 ווייב : עו איוט ניכט אַל־זאָ , זאָנדערן
 דאָו לעבענדיגע קינד געהאַרט מיר ,
 אונד דיין זאָהן איוט סאַרט . יענע
 אַבער שרוא : ניין ! דיר געהאַרט דאָו
 טאַרע קינד , אונד מיר דאָו לעבענדיגע .
 זאָ שטריטען זיא פֿאַר דעם קאַניגע .
 (ט) דער קאַניג ווידערהאַלטע : דיזע
 שפּריכט , מין זאָהן לעבט אונד ריינער
 איוט סאַרט , אונד דיזע זאַנט , ניין !
 דיין זאָהן איוט סאַרט אונד מיינער
 לעבט . (י) אונד שפראַך : האַלט מיר
 זיין שווערד . אַלו סאַן דאָו שווערד
 פֿאַר דעו קאַניג געבראַכט האַטטע :
 (יא) שפראַך ער : טהוילט דאָו לעבענ־
 דיגע קינד אויפֿצווייא גלייכען טהויע ,
 אונד געבט יערער פֿאַן איהנעו זיינע
 זאַלכע העלפֿטע . (יב) דאָ שרוא נון דיא
 פֿרויא דער דאָו לעבענדיגע קינד ווירק־
 ליד צוגעהאַרטע , אונד דערען צאַרט־
 ליכקייט געגען איהר קינד ענטבראַנטע ,
 צום קאַניגע : איד כיטטע , הערר ! סאַן
 געבע איהר דאָו לעבענדיגע קינד , נור
 טאַרטע

גם

פחה בוק

רשי

עשתה • עשתת לנו שהבין שכלוש אמת : (ו) ואתבוק אליו • נתתי לב להסתכל

באור

בי, לא כן : (ט) ויאמר המלך, הכפיל את דבריו כאלו לא ידע מה לעשות • וחז"ל אמרו
 חכאן שרדך הדין לגנות טענת בעלי דיבין כדי שיראה אם הבין טענותיהם ועליהם ישטע :
 (יב) כי נכמרו, חו שהו' ויאמר מוסגר, חו שטעס כי כמו אשר : ויאמר, הכפיל בעבור
 שהמטיק כדרך הכתוב : גם לי וגו', כי לא מפני שהנתה את הילד במרהבו, כי אם בעבור
 קנאתה בסברתה, ואשר כי (ו) גר א 54 אן

טאָרטע מאָן עז ניכט . יענע אַבער
שפראַך : וועדער טיר נאָך דיר זאָלל עז
געהאַרען ; מאָן טהיילע עז . (יג) דאָ
נאָם דער קאַניג ווידרום דאָ וואָרט ,
אונד שפראַך : געבט יענער דאָ לעבעני-
דיגע קינד , אונד טאָרטעט עז ניכט .
רים איזט זיינע מוטטער . (יד) גאַנץ
ישראל האָרטע דאָ אורטהייל , דאָ
דער קאַניג געפאָללט האַטטע , אונד
ערפירכטטעט איהו , דיז וויל זיז
זאָרען , דאָס ווייזרויט גאַטטעז אין
איהם וואָהנע , רעכט אונד גערעכטיג-
קייט צו איבען .

הפטרת ויגש

(ח) דעז עוויגען וואָרד וואָרד טיר וויא
פאָלגט : (כ) דוא , אָ מענשען-ואָהן !
נים דיר איינען שטאַב , שרייבע

גם־לך לא יהיה גזרו : (יג) ויען
המלך ויאמר תגדלה את
הילוד התי והמת לא תמותהו
היא אמו : (יד) וישמעו כל
ישראל את־המשפט אשר
שפט המלך ויראו מפני
המלך כיראו כִּי־חַבַּמַת אֲהִים
בְּקִרְבוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט :
(טו) ויהי המלך שלמה מלך
על־כל־ישראל :

הפטרת ויגש

יחזקאל לו טו — כ"ח

(א) ויהי דבר־יהוה אלי לאמר : (כ) ואתה בן־יהוש
קח־לך עֵץ אֶחָד

רש"י

בו (יג) היא אמו בת קול הוסיף ואמרה היא אמו : (טו) מלך על כל ישראל . עשראו נכסות
שמחו כולם במלכותו :

(א) ויהי דבר ה' אלי לאמר : (ב) ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וגומר וכתוב עליו ליהוה
ולבני ישראל תכריזו חרבע תיבית הללו כתוב עליו לומר עץ זה ליהודה ולעם
בנימין שגלה עליו וקח עץ אחד וכתוב עליו זה ליוסף עץ אפרים ושאר תשעת שבטים שהיו אשר
ירבעם

באור

אין לואת עוד חלק צד דעתה יותר שלא לטפל בילד : (יד) וישמעו וגו' , נראים נכסות דגם
הר"י אברבנאל , שלמה השיג אשת הדבר קודם הנביא והנסיך האת , מהכרת פני הנס
ואוסן דבריהם ותנועותיהן , וגלה ליושבים לפננו תוכן הענין , וכדי לחמתו להם עשה הנס
והנסיך ההוא עד שהם כלם הסכימו עליו , ועל זה אמר כי ראוי כי חכמת אלהים בקרבנו , וזה
לומר שחכמת אלהים המיוחדת אליו יתברך , והוא לכתוב לבנות ולמקור כליות , היא נקת
שלמה :

(א) ויהי , בהיות פראת ויגש ספור ביאת בני ישראל לנזרים ע"י יוסף וזשם נסתבב שער
נזרים והגאולה ונחלת הארץ אשר נתן האלהים לזרע אברהם , מפשידין בפרשה זו : (ב) קח
לך עץ , בנבואות הנביאים הקדושים השתמשו בשלש חופנים לזמן דבר אל העם את העת
להיות , ח' המעשה לעיני העם כמו אכלת העגלה , וחקיקת הלבנה וקיסת חרב מדה ומש
וכהנה , לזמן יראה העם ושאל על כעסם ואז יודיע להם הנביא דגון ה' . וזה היה חזק
לכשתוש בו להעין קעם

נאך איהרעם פאטערלאנדע צוריק ;
 (ח) מאַכע זיא צו איינער נאציאן אים
 לאנדע אויף דען געבירגען ישראל'ן ;
 איין קאניג זאלל זיא אַללזאמסט בע-
 העררשען, ניא זאללען זיא מעהר צווייא
 פאָלקער אויזמאָען, ניסמער מעהר
 אין צווייא רייכע צערפאללען ; (ט) זאל-
 לען זיך און איהרען גאטצען, גריי-
 אונד פֿרעפֿעלטהאטען ניא מעהר פֿער-
 אונגרייניגען ; איך ווענדע זיא וועג פֿאָן
 אַללען דען אָרטען וואָ זיא געזינדיגט
 האַכען, רייניגע זיא, זיא ווערדען מיר
 איין פֿאָלק, איך איהנען איין גאטט זיין .
 (י) מיין קנעכט דוד איזט קאניג איבער
 זיא, איין הירט פֿיר אַללע, זיא וואָנדעלן
 נאך מיינער פֿאַרשריפט בעאבאָכטען
 מיינע געזעטצע אונד איבען זיא אויז .
 (יא) זיא וואָהנען אין דעם לאַנדע וועלכען
 איך מיינעם קנעכטע יעקב געגעבן, אונד
 וועלכען איירע פֿאַרעלטערן בעוואָהג-
 טען, זיא, איהרע קינדער, אונד קינד-
 קינדער בעזיטצען ען אויף עוויג, אונד
 מיין קנעכט דוד איזט פֿירט איבער זיא
 עוויגליך . (יב) איך שטיפֿטע מיינען
 פֿרידענוכונד מיט איהנען, ער בלייבט
 איהנען עוויגער בונד, איך

אותם לאדמתם: (ח) ועשיתי
 אותם לגוי אחד בארץ כהרי
 ישראל ומלך אחד יהיה לכלם
 למלך ולא יהיה עוד לשני
 גוים ולא יהיו עוד לשתי
 ממלכות עוד: (ט) ולא יטמאו
 עוד בגלוליהם ובשקוציהם
 וכלל פשעיהם והושעתי
 אותם מכל מושבתיהם אשר
 חטאו בהם וטהרתי אותם
 והיו לי לעם ואני אהיה להם
 לאלהים: (י) ועבדי דוד מלך
 עליהם ורעה אחד יהיה לכלם
 ובמשפטי ילבו והקתי ישמרו
 ועשו אותם: (יא) וישבו עלי
 הארץ אשר נחתי לעבדי
 ליעקב אשר ישבו בה
 אבותיכם וישבו עליה המה

ובניהם וכני בניהם עד-עולם ודוד עבדי נשיא להם לעולם:
 (יב) וברתי להם ברית שלום ברית עולם יהיה אותם

יהיו קרייתם ונתתם רשי

(ה) הכס אבי לוקח את ען תומר שלא יהיו עוד לשתי ממלכות: (ט) לעבדי ליעקב: טען
 שנתתיה ליעקב כלל מזרים:

באור

המשל, הענין המה החוטרם אשר נכדו לשנים ואנכי הדנקתים יחד, להודו כי יהיו לכן
 אחד, ולכן תרגומתי את הענין אשר כתב עליהם (שעבי), ובענה הנביא בשם האלהים
 (מסוק ה') הנה אני לוקח את עין יוסף, תרגומתי עין (שטאס) והמה החוטרם אשר
 גדוץ בחרן במלמד ועש הים לעץ אחר, תרגומתי עין (בוים) והוא לצרות את טוין
 העליה, והמשל יבין: (ט) והושעתי, שראו ישע והוא קרוב לשדש אעה כעו כל ישע

וּנְתַתִּים וְהִרְבִּיתִי אוֹתָם וּנְתַתִּי
אֶת־מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכְכֶם לְעוֹלָם :
(יג) וְהָיָה מִשְׁכְּנִי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי
לָהֶם לֵאלֹהִים וְהָמָּה יְהוּדֵי לִי
לְעַם : (יד) וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי
יְהוָה מִקְדָּשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת
מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכְכֶם לְעוֹלָם :

אִיד לֵאסֶע וּיֵא גֵרָאס אונד מאַכְטִיג
ווערדען , ועטצע פֿיין הייליגטהום אויף
עוויג אונטער זיא . (יג) מייגע רעוידענץ
אויס אונטער איהנען איד בֿין איהנען
אויג באַטט , זיא מיר אויג פֿאַלק . (יד) דיא
פֿאַלקער זאַללען עז אַייגועהען דָאָס איד
דער עוויגע ישראֵל הייליגע , דָאָ מִיין
הייל־יגטהום אונטער איהנען אַיטט ,
אויף עוויגע צייטען !

הפטרות ויהי

הפטרות ויהי

מלכים א' ב' , א' — י"ב

(א) וַיִּקְרְבוּ יְמֵי דָוִד לְמוֹת
וַיִּצַו אֶת־
שְׁלֹמֹה בְּנֹו לֵאמֹר : (ב) אַנְכִּי
הִלַּךְ בְּדַרְכֵי כָל־הָאָרֶץ וְחֻקֹּתַי
וְהָיִיתִי לְאִישׁ : (ג) וְשָׁמַרְתָּ אֶת־
מִשְׁמַרְתִּי וְיְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִלְכַת
בְּדַרְכֵי לְשֹׁמֵר חֻקֹּתָיו מִצֻּוֹתָיו
וּמִשְׁפָּטָיו וְעִדּוּתָיו כַּכָּתוּב
בְּתוֹרַת מֹשֶׁה לְמַעַן תִּשְׁכַּח
אֶת־כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֶת־כָּל־
אֲשֶׁר תִּפְגַּח שֵׁם : (ד) לְמַעַן יִקִּים
יְהוָה אֶת־דְּבָרָיו לְלִבְתָּ לְפָנָי

(ה) אַל־זֵדוּ שְׁטַעֲרִיבִיעִיט דוד' העראן
נאָהטע , עמפֿפֿאַהל ער וייגעס זָאָהן
שלמה פֿאַלגענדען : (ג) איד געהע נון
דען וועג אַללער אירדישען , פֿאַסע אַלזאָ
מוטה אונד זיא אויג מאַן . (ג) בע־
אַבאַכְטע דען דינט דען עוויגען דייען
באַטטען , אין זיינען וועגען צו וואַנדעלן ,
אונד זיינע געכאַטע , געזעטצע , רעכטע
אונד צייגניסע צו בעפֿאַלגען , זאָ וויא זיא
אין דעם בוכע משה'ז געשריבען זינד :
זאָ ווערדען אַללע דייע האַנדל־ונגען
ווייע , אַללע דייע וועגע בעגליקט זיין .
(ד) דאָן ווירד מיר איד דער עוויגע יענע
פֿערהייסונג ערפֿיללען , דיא ער מיר
מיט פֿאַלגענדען וואַרטען האַט זאָגען
לאַסען : ווען דייע זאָהנע פֿאַן גאַנצעס
הערצען אונד גאַנצער זעלע דער וואַר־
דייט טרייא וואַנדעלן פֿאַר מיר : זאָ
זאַלל

אֶת־דְּבָרָיו לְלִבְתָּ לְפָנָי

באמת

באור

(חיימי ווענדונגן) , ולפ' תרגומתי כי הוא נכון אל הענין :
(ב) בדרי כל הארץ , אבני הארץ , כמו וכל הארץ באו : (ג) חשבול , כולל בן ענין
השכלה בעש' כן הענין ההכללה (ענין מה שכתב ר' ברי"ל במאסף לחודש שבט תקנ"ד) :
(ד) לאמר הדבר אשר יקיס ה' הוא עומד לא יברת לך וגו' , ובין שהפסיק במאמר התבא
אס

ואלל עו דיר ניא אן איינעם נאכפאלגער
 אויף דעם טהראנע ישראל'ו פעהלען .
 (ה) אויך איזט דיר וואהל כעוואוסט ,
 וואו מיר יואב דער זאחן צרויה'ו גע-
 טהאן , וואו ער נעהמליך דען כידען
 העערפיהררען ישראל'ו געטהאן , דעם
 אכנר זאחן נר'ו אונד דעם עמשא זאחן
 יחר'ו , דיא ער מייכעלמארדריש אום
 געבראכט , אונד איהר פרידליכען כלום
 וויא צו קריגוצייט פערנאסען , אונד
 מיט דיזעם כלוטע דען גורט אום ויינע
 לענדען אונד דען שוה אן ויינעם פוסע
 בעפלעקט האט . (ו) פערפאהרע נאך
 דיינער קלוגהייט מיט איהם , אונד לאס
 זיין גרייען הויפט ניכט פרידליך צור
 גרופט פאהרען . (ז) דען קינדערן דען
 ברזילי אויז גלעד אבער ערצייגע גנארע ,
 אונד ציהע ויא אן דיינען טיש , דען אויך
 ויא קאמען מיר מיט פילער גיטע צופאר ,
 אלו איך פאר דיינעם ברודער אכשלום
 פלאה

והיו באבלי שלחנה בייבן
 אכשלום אחיקה : (ח) והנה

באמת בכל לבכם ובכל-
 נפשם לאמר לא יברת דך
 אישמעל בסא ישראל : (ה) וגם
 אתה ידעת את אשר עשה
 לי יואב בן צרויה אשר עשה
 לשנישרי צבאות ישראל
 לאכנר בן נר ולעמשא בן
 יתר ויהרגם וישם דמי-
 מלחמה בשלם ויהן דמי
 מלחמה בחגרתו אשר
 במתניו ובנעלו אשר ברגליו :
 (ו) ועשית כחכמתך ולא תורד
 שיבתו בשלם שאל : (ז) ולבני
 ברזלי הגלעדי תעשה חסד
 קרבו אלי בכרחי מפני
 עמך

רשי

(ה) את אשר עשה לי שהראה הספר שלמדוד ביד אוריה במדרש רבי תנחומא : דמי
 מלחמה בשלום שהיה להם שלום עמו ולא היו בשמרי' ממו : כמנורתו אשר כמתבין שנה
 חרבו ומומדת על מתבין שלח כדרך החטרים כנאחתי לקראת עמשא ופיה למע' כדי שתפול כמה
 שנאמר והוא יבא ותפול וכשנפלה ונטלה כסבור עמשא שלא נטל אלא להגביה ען הארץ ולא נשמר
 החרב אשר ביד יואב : ובנעלו אשר ברגליו את אכנר הרג בערמה שאלו גידמות היאך תולנת
 כמה שנאמר ויטהו יואב אל תוך השער לדבר אתו בשלי לשון של נעלך : (ו) ולא תורד את שיבת
 בשלום

באור

אם ישערו ונ' , לכן הכפיל מלת לאמר : (ה) אשר עשה לי , דהייט אשר עשה לבני שני
 צבאות ישראל , כי אחרי שבאו במנות דוד והנשחתו , היה הדינתם חרפה רבה לדוד . וישם
 דמי מלחמה בשלום , ר"ל הדמים אשר לא היה ראוי לשפך כי אם במלחמה שך אותם
 כהיותם עמו בשלום (אכנרנאל) : בחגרתו אשר במתניו ונ' , כלומר נתן דמי מלחמה
 צאלו הכלים אשר אינם נשכנים לנד המלחמה כלל (רלב"ג) שעורו שלא נהג מעשה צור חיל ,
 כי אם מעשה דונק : (ז) ולבני ברזילי , וי' המורה על ההפך : כי כן , שמו ג"כ עמוד
 קסד והיו מנשים לי לאכול : (ח) אם אמיתך , לשון שטעה , כמו אם יראו הגשים האלה :
 ועתה

עֲמֹד שְׁמַעִי בְּרָא בְּיְהוָה יְהוָה
מִבְּחָרִים וְהוּא קָלְלֵנִי קָלְלָהּ
נִמְרָצָה בֵּינִים לְכַתִּי מַחְנִים
וְהוּא יִרְדַּד לְקִרְאֹתֵי הַיְרֵדָן
וְאֶשְׁבַּע לוֹ בַּיהוָה לֵאמֹר אִם
אֶמְוֶתְךָ בַּחֲרָב: (ט) וְעַתָּה יֵא-
תְּנַקְהוּ כִּי אִישׁ חָכֵם אַתָּה
וַיִּדְעַת אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לּוֹ
וְהַיְרֵדְתָּ אֶת־שִׁיבְתוֹ בְּדָם
שְׂאוּל: (י) וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם־
אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּעִיר דָּוִד:
(יא) וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ דָּוִד
עַל־יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע־יָמֵים שָׁנָה
בַּחֲבֵרוֹן מָלַךְ שֶׁבַע שָׁנִים
וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ שְׁלֹשִׁים
וּשְׁלֹשׁ שָׁנִים: (יב) וְשִׁלְמֹה יָשָׁב
עַל־בְּסֵא דָּוִד אָבִיו וַתִּלְכֶן
מַלְכָתוֹ מֵאֵד:

פלאה . (ח) הוא האזט אויך דען שמעי
זאתן גרא'ו פאן דעם שטאטמע בנימן
אוזו בחורים בייא דיר; ער שמעהטע
מיד מיט דען העפטיגוטען פליכען, אלו
איד נאך מחנים מיד פליכטעטע קאם
מיר אבער דארויף בייא'ם ירדן ווידער
ענטגעגען, וואָ איד איהם דען
בייא'ם עוויגען שוואור: געוויס!
איד טארטע דיר ניכט . (ט) דאָך לאַם
דוא איהן ניכט אונבעשטראַפֿט, דוא
כיוט יא איין קלוגער מאן, אונד ווירזט
אלוא מיט איהם דערנעשטאלט צו פֿער-
פֿאָהרען וויסען, דאָס זיין גרויען הויפט
בלוטניג צור גרופֿט פֿאָהרע . (י) דוד
ענטשליף צו זיינען פֿאָטערן, אונד
ווארדע אין זיינער רעזידענץ-שטאָרט
בעגראָבען . (יא) ער רעגירטע זיין
אללעם פֿירציג יאָהרע איבער ישראל;
אין־חברון נעהמליך זיבען יאָהר, אונד
אין ירושלים דרייאָונד דרייסיג יאָהר .
(יב) שלמה בעשטיג דאָרויף זיינען
פֿאָטערליכען טהראָן, אונד זיין רייך
וואָר פֿעזט געגרינדעט .
וואָ

רשי

בשלים שאל . אל תניחהו לעות מיתת ענשו וליטול בנהינס: (ח) קללה נמרצת . מפורשת
כמו מה ימריכך, מה נמרצו כמו מה נמלכו: (ט) כי איש חכם אתה . תן לנך למכור לו עין מות
בשניל דבר אשר זהו וידעת אשר תעשה לו: (יב) ותכון מלכותו מאד . חף על העליונים:
השמים

באור

(ט) ועתה, בהיותי מת ואיני כריך לשמור שבעתי, אתה אל תנקוה כי אם התעלל עלי
עגלות להפילו בחרב . ולפי הפירוש הזה אין אט צריכין כלל להגות קנתן לאמר ואתה אל
תנקוה: (י) בעיר דוד, היא גיזן: (יב) ושלמה ישב, כבר ישב בסני אביו, וכבר היתה
הממלכה נכונה בידו:

השמים

דמו
שחר
ל כזה
כשחר
ולגת
גיבתי
כי שרי
וישמ
אותם
לחמה
חיל,
עמדו
אלה:

מה שקורין לשבת ראש חודש

בשבת וראש חודש מניחין שני ספרים בראשון קורין שבע נברו בפרשת השבוע וקדוש לעילא ובספר שני קורין פרה ז: ומסעיין בישעי ס' וקדוש

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונסכה: פ

וכראשי חדשיכם תקריבו עליה ליהוה פרים בני בכר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים: ושלושה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לפי האחד ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד: ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד עליה ריח גיחח אשה ליהוה: ונסכיהם חצי ההין יהיה לפי ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לכבש יין ואת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה: ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה על עלת התמיד יעשה ונסכו:

הפמרת שבת ורה

תרגום אשכנזי

(א) ביה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הרם רגלי איהו בית אשר חבנו לי
 (ב) וא שפריכט דער עויגע: דער היסטעל איזט יא מיין טהראן, דיא ערדע מיינער פיסע שעמסעל. וואצו איינען טעמפעל מיר ערבויען? וואצו איינען

רשי

(א) השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם: איזה בית אשר הוא כדי לשכנתנו ואת

באור

(א) השמים כסאי, ע"ד אמר שלמה המלך השמים ושמי השמים לא יכלכלך אף כי הנה הוא אשר בניתי, ולא איהיה הוא יתברך נוף יושב בכסא, אלא ד"מ כמלך יושב על הכסא ורגליו בצרפת ומוטה על עמי מה יעשו (מדר"ק): אי זה בית אשר חבנו לי, כלומר וכי סגור אתם הבית אשר אתם מניחים עם הזבחים שאתם שוכן בו ושיכולי הבית כמו שזכרנו הנה, אלא אני לא טייתי על הבית כ"א כדי שיכירו ישראל לכם אלי ויהי להם מקור מיוחד לבוא עם להתפלל ולהעלות

לִי וְאִי־זוֹה מְקוֹם מְנוּחָתִי :
 (ב) וְאֶת־כָּל־אֱלֹהֵי יְדֵי עֲשָׂתָהּ
 וַיְהִיו כָּל־אֱלֹהֵי נְאֻם־יְהוָה וַיֹּאמֶר
 זֶה אֲבִיט אֶל־עֵנִי וּנְכַהֲרוּחַ
 וְחָרַד עַל־דְּבָרֵי : (ג) שׁוּחַט
 הַשּׁוֹר מִכַּה־אִישׁ זֹכַח הַשֶּׁה
 עָרַף לֵלֶב מֵעֵלָה מְנַהֵה דָם־
 חֹזֵר מִזְבִּיחַ לְכִנֵּה מִבְּרַךְ אֲוֹן
 גַּם־הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
 וּבִשְׁקוּצֵיהֶם גִּפְשָׁם חֲפָצָה :
 (ד) גַּם־אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלוּלֵיהֶם
 וּמְגוֹרָתָם

איינען אָרט, וואָ מיינע העררל־כִּקִּיט
 רוחעו זאלל? (ב) פֿירוואָהר מיינע מאַכט
 ערשוף דים גראַסע אַלל; דורך סײַן
 גאַטטלד וואָרט ענטשטאַנדען אַלל־ע
 וועזען. דאַרום בליק איך הולדרײַך אויף
 דען דעמוטהו־אַלל־ען נור, דער צער־
 שלאַנגען געמיטהו מיינען אויזשפרוך
 ציטערנד עהרט. (ג) וויא! היר שלאַכ־
 טעט מאַן איינען שטיר — דאַרט ווירד
 איין מענש געווירגט; אַפּפּערט היר איין
 שאַאף — ברויכט דאַרט איינעם הונדע
 דאַן גניק; וויירדעט שפּיזע־אַפּפּער
 היר — דאַרט דער ווען בלוט; רייכערט
 וויירויך היר — בעטעט דאַרט דען
 גאַטצען אָן? וואָהרלען זיאַ וואָ איהרע
 וועגע, האַט אַן זאַלכעס גרייל איהרע
 זעלע לווט: (ד) אָ, וואָ וואָהלע אויך
 איך פֿערהעהנונג, דער איהרײַגען גלײַך,
 ברינגע

רשי

(ב) ואת כל אלה - השמים והארץ ידי עשת' ואת אשר כיומנותי שכינתי בתוכה'
 צהותכם כשמעין לי לפי שכן דרכי להביט אל עני וככה רוח ומרד על דברי אלה עתה אין לי
 חפץ שהדי שחט השור הכה את בעליו וגזלו ממנו לפיכך זבח השם דומה לפני כעורף את הכלב
 והמעלה את המנחה הרי היא לפני כדס חזיר והמוכי לבונה מקטיר לבונה כמו זוכרת' והיתה
 ללחם לאזכרה: (ג) מברך און מברך אותי בתאורת אונם מברך און מתשיר אונם זהו פירוש
 ולשון ברכה נופל בתאור' שהיא להקבלת פני' כמו קח נא את ברכתי, עשו אתי ברכה וגזלו חלי:
 גם המה בחרו בדרכיהם הם חפזים בדרכים הללו הרעים וגם אני אבחר ואחפון בתעלוליה'
 ואם תאמר מהו גם כן דרך לשון עברית לומר שני גמין זה אכל זה כמו גם בחור גם בתול' גם
 לי גם לך גם אהב' גם שנאה לשון לא ימותו גם הם גם אתם אף כאן גם הם בחרו וגם אני
 אבחר: (ד) בתעלוליהם - להתעולל גם לשון כי התעללת בני: ומגורתם ימה שהם יראים:
 יען

באור

ולהעלות הקרבנות לעורר לבם לבער המחשבות הרעות ולשרפם כדמות הדבר הנשרף על
 המזבח, ח"כ אס אתם עושים הרע ובאים לביתי חובתים לפני הפסדתם הכוונה ואין אתם
 עושים בזה רטובי אלה הדיקן, ובה אתם מכעיסים אותי (מהכ"ל): (ב) ויהיו כל אלה נאם
 ה', כראה טעם הכתוב לחטור, היות כל אלה הדברים היה נאם ה', כאמרו בדבר ה' שמים
 געשו: וחרד על דברי, ממחר ומשתדל לעשותו, כמו הנה חרדת אליט את כל הפרדה הגדול'
 הזאת (מ"ב ד' י"ג): (ג) שוחט השור, כלומר הכי זה ירכה לפני אס על מזבחי ישחט שור,
 ועל מזבח החלילים זבח גם אדם, ואס הוא מקריב זה לשמי, ועורף כלב לשם ע"ז, מעלה
 מנחה על מזבחי השבור, ומעלה דם חזיר על צמות השקובים, מזביר לבונה לפני, ומברך
 און, שם ע"ז, ע"ד הכתוב, ואון ותרפיש הפצר, הנה בזה יחלל שמי ב' פעמים, (ח) בונה
 שיתן כבודו לפסילים, (ב) בונה שיסית כונת הקרבן ויחטוב בלבו לתת לי שחוד בהם, כאשר
 יתן לאליהיו; גם הטהר, ויטוב למטה, כלומר גם המה בחרו, גם אני אבחר: (ד) בתעלוליה',
 להתעולל (1) נה א א 55 להתעולל

ומגורתם יביא להם יען
 קראתי ואין עונה דברתי ולא
 שמעו ויעשו הרע בעיני
 ובאשר לא חפצתי בחרו:
 (ה) שמעו דבר יהוה החרדים
 אל דברו אמרו אחיכם
 שנאיכם מנדיכם למען שמו
 יכבד יהוה ונראה בשמחתכם
 והם יבשו: (ו) קול שאון מעיר
 קול מהיכל קול יהוה משלם
 גמול לאיביו: (ז) בטרם תחיל
 ילדה בטרם יבוא חבל לה
 והמליטה זכר: (ח) מי שמע
 כזאת

הצט

ברונגע אונגליק איבער זיא, דאס לאנגע
 זיא געפירטעט. דען אומזאגוט ריף
 איד, קיינער ווילל פערנעהמען; איד
 רעדטע אומזאגוט, ניאמאנד הארנט
 אויף. אימטער טהאטען זיא, וואו טיר
 טיספיל; ערוואהלטען אימטער דאן,
 וואו איד פערווארף. (ה) הארט גאט-
 טען אויזשפרוך, דיא איהר זיין ווארט
 עהרפארטוואלל פערעהרט! איירע
 ברידער נענגען זיך איירע פיינדע, פער-
 זטאטען אייך אום מיינען נאמענו וויל-
 לען: אבער פעהרערליכט ווירד דער
 עוויגע זיין! ווירד זיכטבאר זיין, צו
 איירער פריידע, אונד זיא — טיף בע-
 שאטט. (ו) הארף, ווערלך געטיממעל
 פאן דער שטארט! וואו האללט פאס
 טעמפעל ווירער? יא, עז איזט דען
 עוויגען שטיממע, ער פערגיללט זיינען
 פיינען! — (ז) זיא אבער (ציון) קיים
 האט זיא וועהען — אונד זיא געכאהרט;
 אהגע געבורטועספפירונג — גענאזט
 זיא מאגליכער קינדער. (ח) וועסען אהר

רשי

יען קראתי שמו שמוע וזכו אלי: ואין עונה * לאמר שמעתי: (ה) החרדים אל דברו *
 הנדיקים הממרה' בחרדה להתקרב אל דבריו: אמרו אחיכם טועי ישראל הנזכרים למעלה:
 שנאיכם מנדיכם * האומרים קרב אליך אל תגש כי ד' לא אמרו אחיכם בני עשו מנדיכם אשר
 אמרו לכם סורו טמא: למען שמי יכבד ה' בגדולתנו הקב' המתכבד שאלו קרובים לו יותר
 מכם: ונראה בשמחתכם והם יבשו. הנביא אומר אבל לא כן הוא כדבריהם כי בשמחתכם נחל'
 והם יבשו למה כי כל שאון שלהם נחל לפני הקב' ה' ממה שעשו בעירו וקול יונת מהיכלו ונקטת
 על מחרביו ואחרי כן קול ה' משלם גמול לאיביו: (ז) בטרם תחיל * כיון חיל הולדת ילדה את
 בניה כ' יומד יתקבצו בניה לתוכה אשר היתה שימחה עמהם ואטולה והרי הוא כאילו ילדתו עכשיו
 בלא חבלי יולדה כי האומ' יביאום לתוכה: והמליטה זכר * כל נביאת דבר בלוע קדו המלטה
 והמליטה אישקומני' בלעז': מלה טענת (עשום"ער * ענטוויסין * ענטעלטן) וכן ש"א כ'
 כ"ט

כאור

להתעולל עם, לשון כי התעללת בי (רשי), ושער הכתוב ע"ד הם קנאוני בלא אל ואני אקניא/
 בלא עם, וזוה הטעם הוא מתרגם: ומגורתם, וזהו החרב והדעב,
 מלאן ויגר מואב: (ה) אמרו וט', שער הכתוב לדעתי כך הוא, הנה אמרו אחיכם שם
 שנאיכם מנדיכם אחיכם למען שמי, ע"ד הכתוב כי עליך הודגט כל היום (תלים מ"ד כ"ג),
 אחיכם תבוא עת שיכבד ה' בגלו ונראה לכל בשמחתכם והם יבשו אז: (ו) קול שאון, כאנו
 הנביא, כאלו כבר נאה עת השועה הזאת: (ז) בטרם תחיל, כיון חיל הולדת ילדה את
 בניה

בואת מי ראה כאלה היוחל
 ארץ ביום אחד אס-יולד גוי
 פעם אחת כיהלה גם-ילדה
 ציון את-בניה: (ט) האני
 אשכיר ולא אוליד יאמר יהוה
 אס-אני המוליד ועצרתו אמר
 אהיה: (י) שמחו את-ירושלם
 וגילו בה כל-אהביה שישו
 אתה משוש כל-המתאבלים
 עליה: (יא) למען תינקו
 ושבעתם משר תנחמיה למען
 תמצו והתענגתם מוזי כבודה:
 (יב) כיהה ו אמר יהוה הנני
 נוטה אליה כנדה שלום
 וכנחל

האט עופערנאָממען? וועסען אויג' האָט
 עו געוועהן? וואָררע איין לאַנד יע גע-
 צייגט אין איינעם טאָגע? אַזש יע איין
 פֿאַלק מיט איינעם מאָל ענטשטאַנדען?
 אַבער ציון, אַדוּגע שמערצען כריגנט
 קינדער ויז, הערפֿאַר. (ט) וויא! אַיך
 פֿיהרנע זיא צום ענטכינדונגו שטור,
 אונד זיא זאָלל־טע ניכט געכאַהרען?
 שפּריכט דער עו יגע. אַיך בעשטימטע
 זיא צום קינדערצייגען, אונד העטמטע
 דיז געבורט? שפּריכט דיין גאָטט.
 (י) פֿרײַעט אַיך איצט מיט ירושלים,
 פֿראָהלאַקט מיט איהר, דיא איהר זיא
 לייכט! נעהטט אַנטהייל אַן איהרער
 וואַננע, דיא איהר זיא זאָנט בעטרוי-
 ערט! (יא) נאָהרט אַיך אין גאַנצער
 פֿיללע פֿאַן דיזער טראַזטפֿאַללען כרוזט,
 געניסט גאַנץ דער זעעליגקייט דער
 ווירער גלאַנצענדען ווירדע. (יב) דען
 זעהט! זאָ שפּריכט דער עוויגע! אַיך
 לייטע גליקועליגקייט וויא איינען באַך
 נאָך דיזער שטאַרט, וויא

רשי

כ"ט: (ח) היוחל ארץ ביום אחד היבא חיל לילד מלא ארץ כנים ביום אחד: (ט) האכי
 אשכיר ולא אוליד * האני אכיא את אשה על המשבר ולא אפתח רחמי להוביא עוברה כלומר שמה
 אתחיל בדבר ולא אוכל לגשור והלא אחי המוליד את כל היולדת ועכשיו שמה עכרתי בתמייה:
 (יא) מעד לשון שדים: תמוני * סוכי"ר בלע"ז: (זומע"ר * וויגן * נוטשלין) מוזי כבוד *
 מכבוד גדול הוא ומעשמש לבא לנו יזי * אישמוכ"מנט בלע"ז: (ע"ז ווע"מאכט * בווענוכ *
 (יב) וכנחל שוטף * אחי טטה אליה כבוד גוים: על נד * על נדי אומיכס * על ניססין:
 תשעשו * תהיו משועשעין כדרך משעשעין את התינוק אישכנזי"ר בלע"ז: מישכ"יר מלא
 נוסכת

באור

בניה, כלומר יתקבלו לתוכה אשר היתה שוממה מהם גשולה, והרי היא כאלו יולדת עכשיו
 בלא קבלי יולדה, כי כל האומות יביאים לתוכה (רש"י): והמליטה, כל עכשית דבר בלוע
 קרוי המלטה (הנ"ל): (ה) היוחל ארץ, היבוא חיל לילד מלא ארץ כנים ביום אחד
 (הנ"ל): כי חלה, כמעט שחלה גם ילדה: (ט) האני אשכיר ולא אוליד, כלומר שמה
 אתחיל בדבר ולא אוכל לגשור (הנ"ל): (י) את ירושלים, עם ירושלים, ולולי בן לא היה
 הכ"א נקוד' פת"ח, והעד שישו אתה: (יא) משור, כמו וסוד מלכים תיבקי, והוא כמו שד
 בפת"ח ועל ד"מ ר"ל תענוג (רד"ק): חמוצו, מפעלי הכפל, ועם עלייה כפל ענין של תינקו
 במדרגה יתירה מעט: סויו כבודה, מכבוד גדול הוא ומעשמש לבא לה, זי, אישמיבימוכט
 בלע"ז (רש"י), ג"ל (עמומעמאנג) ובל"א (בווענוכ), וכענין הזה הוא מתורגם, (יב) חשעשעו,
 תהיו

וּבְנַחֵל שׁוֹמֵר כְּכֹד גִּזְיִם
 וַיִּנְקָתָם עַל־צַד תִּנְשָׂאוּ וְעַל־
 בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ: (יג) כָּאִישׁ
 אֲשֶׁר אָמוֹ תִּנְחַמְנוּ בֵּן אֲנָכִי
 אֲנַחֲמֵכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ:
 (יד) וּרְאִיתֶם וְשִׁשׁ לְפָנֵיכֶם
 וְעַצְמוֹתֵיכֶם בְּדָשָׁא תִּפְרַחְנָה
 וְנִדְרְעָה יְדִי־הָהוּה אֶת־עַבְדֵי
 וְעַם אֶת אֵיכֵיו: (טו) כִּי־הִנֵּה
 יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
 מִרְכַּבְתּוֹ לְהַשִּׁיב בַּחֲמָה אִפּוֹ
 וְגַעַרְתּוֹ בְּלַהֲבֵי־אֵשׁ: (טז) כִּי
 בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ אֶת־
 כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חֲלָלֵי יְהוָה:
 (יז) הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמְטַרְרִים

וויא איבערשוועללענדען שטראם, דער
 פֿאַלקער רייכטהום הין, דאָס אייער
 זייד דער געטס. אויף דען אַרמען וואָללט
 איהר דאָרט געטראָגען ווערדען, זאָנפֿט
 געוויגס, וויא אויף מיטטערליכען שאָאן.
 (יג) פֿירוואָהר, וויא איינע טוטטער
 איהרען וואָהן טראָומעט; זאָ טראָומע
 איך אייך. יא, אין ירושלים וואָללט
 טראָומט איהר פֿינדען. (יד) איהר וואָללט
 עו אינע ווערדען וויא פֿריידע אייער
 הערץ ערפֿיללט. וויא יעדע קראַפֿט
 גלייך זאָרטען גראַזע אויפֿ'ן נייע בליהט.
 זאָ ווירד גאָטען טאַכט אָן ווינען קנעכֿ.
 טען, ויין גרויס אָן ווינען פֿינדען אַפֿפֿען
 באַר. (טו) זעהט! וויא דער עוויגע און
 פֿלאָמטענדען פֿייער ערשיינט, ויין
 פֿראַכטוואָגען אין ריזטערן וועטטער
 וואָלקען! אַללען הויכט דען זאָרנו גלוט,
 זיין שעלטען קינדען ליכטע פֿלאָממען
 אָן. (טז) יאָ דער עוויגע! ריכטעס דורכֿ'ן
 פֿייער, ריכטעס דורכֿ'ן שווערד אַללע
 וועזען — דער גאָט געריכטעטן זינד
 פֿילע. (יז) יענע דיא הייליגקייט
 ערהייכעלן, מיט

פתח באחנח אל

רש"י

נוסחת (ליסטע) פרעליך זיין עבא'נער: (יד) וטדעה יד ה' בעשותי נקמותי טראַת
 ידעו עבדיו את כח גבורת ידו: (ט) באש יבא בחמות אש יבא על הרשעים: להשיב לגרו
 בחי' את אפי: (טז) כי באש של גהנם ה' כשפט עם כרוי ולפי שהוא בעל דין ודיין טפל כל
 באשט אהף הוא טוען טענותיו לטוב טובים ופשעם וכן וכשפטתי אתו, הכני כשפט איתך לט
 ויכוח הוה דרוטני'ה בלע'ן מוכב בדפ'ו. כ'ל כמו ישי' ט'ו ג' דישרייב'ט (דיווער' כעווא'ג'
 ערקעין' חורטהי'ן' אונטר זיידן) וכן כ'ל באמות כ'ט ט'ו ונס ישי' ל'ב ו' ופשוטו כי באש
 ה' וקצנו כשפט כל באר וכן רבים מסודים כמקדשות: (יז) המתקדשים המודמנים את
 ואתה

באור

תקו מועשעים כדך ששעשעין את הטיטק: אישכניר בלע'ו (רש"י), נ'ל
 (עבא'נאיער) ובל'א (מונטר מאכן) ומתורגס (זאנפט ווינען) כפי ענין השעשע ההוא על
 הצרכים: (יד) ועצמותיכם כרשא הפרחנה, היסך ורוח ככאה תיכב גרס,
 כי כמו שהלאנה וזייען יבאו עצמותיכם בגלות, כן כשתשוב לירושל' השמחה והאשון יפרישו
 עצמותיכם (רד"ק): אה עבדיו, עם עבדיו שתייה יד ה' עמהם לטובה ועם אייבוי לרעה
 (הכ"ל): (ט) להשיב, פי' הריקס להנעיר מן שניכ אש, והוא על משקל להקל כל כבוד
 ארץ, ואם זה כזיקק חיה נגדיו אחד הוא כטדע למקדקים: נשפט, כפעל עומד, כעטס
 וכשפטתי

אֶל־הַגְּנוֹת אַחַר אַחַד בְּתוֹךְ
 אֶבְרֵי בֶשֶׁר הַחֲזוּר וְהַשֶּׁקֶץ
 וְהַעֲבָר יַחְדוֹ יִסְפוּ נְאֻם־
 יְהוָה: (יח) וְאַנְכִי מַעֲשִׂיהֶם
 וּמַחֲשַׁבְתֵיהֶם כַּאֲחַל לְקַבֵּץ אֶת־
 כָּל־הַגְּנוֹת וְהַלְשִׁנּוֹת וּבָאוּ וּרְאוּ
 אֶת־כְּבוֹדִי: (יט) וְשָׁמַתִּי כָהֶם
 אֹתוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלִיטִים
 אֶל־הַגְּנוֹת תַּרְשִׁישׁ פּוֹל וְלוֹד
 מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת תּוֹבֵל וְיוֹן הָאֵיִים
 הַרְחִיקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־
 שְׁמִיעִי וְקִיא־רְאוּ אֶת־כְּבוֹדִי
 וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:
 (כ) וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיהֶם

אחה קרי

רשי

מיט פֿערשטעלל־טער ריינדֿייט אין
 גארטען שלויכען, דאָרט אין איהרער
 מיטטע (דעם אונווענען) צו פֿרעהנען,
 יענע דיא אַם פֿרֿייש דער זויג, אַן
 גרוועל, אַן מייזע, איהרע לויטע ביזען,
 אַללע זאָללען זיא פֿערנעהן, שפּריכט
 דער עוויגע. (יח) איד, דער טהאָט אונד
 געראַנקע דורכֿשויעט, (פֿערקינדע) עז
 איזט צייט פֿאַלקער אונד נאַציאָנען צו
 זאַממעלן, דאָס זיא קאַסמען, אונד
 דיא מאיעזטעט ערקעננען. (יט) איד
 מאַכע זיא דורך צייכען קענטליך — פֿאַן
 דען עררעטטעטן אונטערהאיהנען זענדע
 איד, צו דען פֿאַרקערן נאָך תרשיש,
 פול אונד לוד — דען באַגענשוטטען,
 נאָך תובל אונד יון, נאָך דען פֿערנוטען
 קיוטען, דיא פֿאַן מיינעם רופֿע ניא גע־
 האָרט, ניא דיא מאיעזטעט געשויעט,
 דאָ זיא מיינע הערלויכקייט יענען נאַצ־
 יאַנען פֿערקינדען. (כ) אַזוי אַללען
 פֿאַלקער

באור

ואתה כלך ליום פלוגי לעבוד ע"א פלוגית : אל הננות שורעין שם ירקושם היו מעמידין ע"א :
 אחר אחד כמה שתירג' וזכתן סיעה בתר סיעה מתקדשים ומטהרים לעבוד סיעה אחר שומר
 חזירתה את עבודתה : בתוך באמצע הנינה כך היה דרכם להעמידה : (יח) וחכבי מעשיה'
 ומחשבותיהם בזה וגומר' וחכבי מה עלי לעשות מעשיהם ומחשבותיהם בזה אלי והיא תזקיקנו
 לקנן את כל הגוים ולסודיע שמעיהם הנל ומחשבותם שהם חושבין למען שמי יכבד ה' יביכו
 שהם שקרו ויביכו הוא אותן קיבת הוא האסיף שניבא זכריה ואספתי את כל הגוים אל ירושלים :
 וראו את כבודי בהלחמי בהם בזכות הנוק בשרו ועיניו ולשונו : (יט) ושמתי בהם איות וגומר
 פליטים יגבולו מן המלחמה ואני אשאירם כדי לילך לבשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראו
 במלחמה

ובשפתי איתו בדבר ודעם דיוחוקאל, וענינו שיכנס עמו במשפט, וכן כלמסו בלחמתי :
 (יז) המתקדשים, מראים ענמן כקדושים והם טמאים, כן הוא הענין בהתפעל, כמו
 והתנדך בלבבו, מתכבד ומסר לחם (רד"ק) : והמטהרים, דינו מתטהרים, כי הוא ג"כ
 מונטן התפעל, מראים ענינם טהורים ואינם, שהם מטהרים נוטתם ורוחמים ענינם ת מוד,
 והם טמאים במעשיהם הרעים ומטונפים (הג"ל) : אחר אחר בתוך, אחר אחת האצרות
 בתוך הגן (מהג"ל) : החזיר והשקץ והעבבר, אשר הוקדשו לאליהם : (יח) ואנכי וגו',
 מקרא קצר, ושעור הכתוב אנכי אשר ידעתי כל מעשיהם ומחשבותיהם הריני אומר כי בזה עת
 לקנן וגו', וכת' וקדמי גלן עבדיהן ועשמוניהן עתידנא לכנשא וגו' : (כ) ובצבים, מלשון

פאלקער שטאטמען פיהרען וויא דאן
 איירע כרידער הער — איינע אפפערע
 גאכע דעם עוויגען — אויף ראס אונד
 וואגען, אין זענפטען, אויף מוילטהירען
 אונד דראטמעדארע, הין צו טיינעם
 הייליגען בערגע, נאך ירושלים,
 שפריכט דער עוויגע. — זא כראכטען
 קינדער ישראל'ן פארמאל'ן אפפערע.
 גאכען, אין אונענסווייהטען גפאוען דעם
 עוויגען דאר. — (כא) אונד אויך פאן
 דיזען וואהלע איך אויז, זא פרויסער
 אלו לעווטע, שפריכט דער עוויגע.
 (כב) דען וויא דער היסמעל איסמעח
 ניא, אונד דיא ערדע איסמער ניא,
 נאכדעם איך ויא ערשאפפען, פאר מיה
 דווארן, שפריכט דער עוויגע: זא
 דווארט אייער שטאם אונד אייער נאמע
 איסמער פארט. (גכ) מיט יעדעס ויך
 ערנייענרען מאנדע, מיט יעדעס ווידער
 קעהרנדען רוהיטאג, ערשיינען אללע
 ווענען

מִכָּל־הַגּוֹיִם וּמִנְחָה לַיהוָה
 בְּסוּסִים וּבְרֶכֶב וּבְצִבִּיִּים
 וּבַפָּרָדִים וּבַכַּרְכָּרוֹת עַל הַר
 קָדְשֵׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה
 כִּי־אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־
 הַמִּנְחָה בְּכָל־יְהוָה בֵּית יְהוָה:
 (כא) וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לְכֹהֲנִים
 לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: (כב) כִּי
 כִּי־אֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים
 וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי
 עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻם־יְהוָה
 בֶּן־יַעֲמֹד זְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם:
 (גכ) וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ
 וּמִדֵּי־שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יִבְּאוּ כָל־
 בָּשָׂר

רשי

במלחמה ואלף בלתיים אשי' אחת ען האותות שנידונו חכריהם בהם כלי להודיע לרחוקי
 בניגפה זו נגש' המבואים על ירושלים: (כ) בכבדים הם עגלות מטוקקות במחיצות ואלה ודומה
 ליש' עגלות כס: וככרכרות יבאיר זמחקים ומכרכרים כמו ודוד מכרכר' עי' עי' בלש
 (טרעטיג' נסר' טראמכלין' ספרינגין) ומתהם פירשו לאון כבש כמו שלחו כר מושל און:
 כאשר יבאו' מנחה בכלי עבוד לרטון כן יבאו את אחיכם למנחת לטון: (כא) וגם מהם אקח
 לכהנים והלוים ען הגוים העובדים אחת ען העובדים אקח כהנים ולוים שוטומעים עתה
 בגוים מחמת אונסן ולפני גלויים הכהנים והלוים שנהם ואכרור אותן מתוכן ויהיו משמשין לפני
 אער

באור

ש עגלות נב, והם כלים מחבורים מעשים שטאזים בהם בני אדם ושאי' אותה מבפנים בגגדים
 כלים (רד"ק): וככרכרות, הם הגמלים או שאר בהמה שהם קלים בהליכתם עד שחור
 מוונתם ידנו מהם מרקדים, לפיכך נקראי כרכרות, כמו ודוד מכרכר (הכ"ל): (כא) וגם
 כהם, מלותן הגוים העובדים שזכר יקח לכהנים וללוים, כי כלם יהיו קדושים לה', מה
 שקראם לעיל כלי עבוד, ידמה בני ישראל העובדים בידי אלו הגוים לה', כמנחה שהביאו בני
 ישראל לפני כלי עבוד, ומאשר המשל הזה הוא כעין מאמר עי' עי': (כב) השמי' החדש'
 והארץ החדשה, קראם חדשים כי הם עימדים בחדושים ולא יבלי כמו שהיו צוים שגבראו כן
 הם היום (כד"ק): (גכ) מדי חדש בחדשו, כמו משלש לשלש, ומלת די נורה על התחלת
 הדבר

הפטרת שבת ור"ח

תרגום אשכנזי תי

וועזען, מיך אנצובעטען, שפריכט דער עוויגע. (כד) זיא געהען דאן אונד בע טראכטען דיא לייכנאמע יענער אב טריניגען מענשען, דערען וואורם ניא ערשטירבט דערען פויער ניא ערלישט, איין שיוואל יעדעס שטערבליכען!

(מיט יעדעס זיך ערנייענרען מאַנדע, מיט יעדעס ווידערקעהרנרען רוהיטאג ערשיינען אַללע וועזען מיך אנצובעטען, שפריכט דער עוויגע)

הפטרת מחר חודש

(ה) ירונהן זאגטע צו איהם (רוד) מאַרגען, אלו אים נייאמאָנרו טאג, ווירט רויא פֿערמיסט ווערדען, דאָ דיינע שטעללע אַפען בלייבט. (ג) איבר מאַרגען נון געהע נאָך טופֿער הינאָב, ביז רוא אָן דען אָרט קאָממוט, וואָ רוא שאָן אַם טאָגע יענער בגעבנהייט דיך פֿערבאָרגען געהאַלטען, אונד

מאָר ובאָת אַל־המקום אַשר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֵּת

ר ש י

אמר ה' היכן אמר הנסתר לה' אלהיכו כד נסתר באגדת תלים: (כד) תולעת. רמה האוכלת את בצרם: ואשם בגיהנם: דראון לשון ציון וינתן תירגס כמין שתי תיבות דיראוי' עד דיימרון נדיקיא מיסת קזינא:

(א) מחר חודש ודרך כל אובלי שלתן העלך לבא ציוס מועד אל השלמן: ונפקדת אבי ופקדן וישאל היכן אתה: כי יפקד מושבך שיהיה מושבך חסר שאתה יושב בו וכן תירגס ונתן ותיבני אריהא מרוח בית אסחרותך: ונפקדת לשון זכרון: כי יפקד לשון חסרון: (ב) ושלשת שלשת ימים ואז תרד מאל כלומר לכשתגיע ציוס השלישי תרד במקו' סתר ותתחבא הרבה כי אז יבקאך ובאת אל המקום הסתר הזה אשר אתה נסתר בו היום שהיא יום מעשה מלאכה וכן תירגס ונתן ציומא דחולא שאותו היום נסתר כמה שנאמר ויסתר דוד בצדה

באור

הדבר בלא הפסק (הג"ל): (כד) תולעתם, רמה האוכלת את בצרם (רש"י): דראון ענין מאוס, וכן לדראון עולם (רד"ק): לכל בשר, אשר יבואו להשתקות לפני ה', כמו שזכר צפ"ה הקודם:

(ב) ושלשת, תספור שלשת ימים ואז תרד מאד להתחבא יותר במקום סתר משאתה בו בשני הימים הראשונים, כדכתיב ושלשת ימים ונסתרת בצדה עד הערב השלישית (ש"א כ"ה), ולהלן נאמר ויסתר דוד בצדה ויד ויהי החודש מחר, וינתן ת' תתבני לחדא, כאלו כתיב תפקד מאד, ואינו כסוף לפי ההמשך: ביום המעשה, באותו יום שהיה מעשה הקבועה שכאנכי שאל ליהוכתן

וַיִּשְׁכַּבְתָּ אֵצֶל הָאֲבֹן הָאֶמֶל:
 (ג) וְאֲנִי שְׁלֹשֶׁת הַחֲצִיִּים צָדָה
 אֹרֶה לְשַׁלַּח־לִי לְמַטְרָה:
 (ד) וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנֶּעֱר לְךָ
 מִצֵּא אֶת־הַחֲצִיִּים אִם־יֵאמֹר
 אֲמַר לְנֶעֱר הִנֵּה הַחֲצִיִּים מִמֶּנִּי
 וְהִנֵּה קַחְנוּ וְכֹאֵה כִּי־שְׁלוֹם לְךָ
 וְאִין דָּבָר חַיִּי־הָיָה: (ה) וְאִם־
 כֵּה אֲמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִיִּים
 מִמֶּנִּי וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שַׁלַּחְתָּ
 יְהִיָּה: (ו) וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ
 אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהִיָּה בֵּינִי
 וּבֵינְךָ

אונר וויילע דאָועלכום ביא דעם שטיינע
 אָזל • (ג) איך ווערדע אָן דעסען זייטע
 דרויא פֿפֿיילע אַבשיסען , אַלו וואָללעטע
 איך מיך אים ציעל טרעפֿען איבען ,
 (ד) אונר דען קנאַפֿען אַבשיקקען ,
 אום דיא פֿפֿיילע ווידער אויף צו ווען
 שפרעכע איך נון צום קנאַפֿען אונר
 זאגע : דיא פֿפֿיילע ליגען יא נאָהער
 הירעהר ; זאָ נים דים פֿיר איין צייכען
 דאָס דוא קאָממען קאָנט • דען דוא ביזט
 זיכער , אונר האָוט , ביא נאָטט ! ניכטו
 צו פֿירנטען • (ה) שפרעכ' איך אַכער
 צום קנאַפֿען אַלוף : דיא פֿפֿיילע ליגען
 יאָ ווייטער הין ; זאָ געהע • דען דער
 הערר האָט דין ענטקאָסען לאָסען •
 (ו) אונר דיא זאָכע , דיא וויר מיט איין
 נאָנדער פֿעראַברעדעט האַכען — זיהע !
 דער עויגע איזט צייגע צווישען אונר
 ביידען

רש"י

בגדה מיד ויהי הקדש מחר : האבן האול • אבן שהוא אות להולכי דרכים : האול יהולכי הדק
 וכן תירגם יונתן אבן אתא אבן האות : (ג) בדה אורה • לא מפיך ה"א ופתרון בדה כשו לגד כל
 תיבה שזריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה בנד אותה אבן אורה חזים למטרה כדי
 שלא יבין הנער חוה סיון יהיה לך לניחא אם אתה נרדך לברוח : (ד) והנה אשלח וגומר • ודק
 המבקש תן הירוי הולך עד מקום שרוצה שהתן הולך וליט יכול לכיון יפה פעמים שהוא מחפשו
 והתן להבן מוט פעמים שהוא הולך להבן מן התן ומחפש והנחש הזה יהיה לך : אם אומר את
 לנער וגו' קחטו וכו' לא אתה בעבדך מעוק' מחפוד וקחטו וכו' אלי כי אין לך לירא כי שלם
 לך הקב"ה חפן שתהא כאן ולא תירא ואפי"ט שמעתי מאבא רעה : (ה) ואם כה אומר וגו' לך
 כי שלחך • הקב"ה אומר לך לברוח ולהחלט : (ו) והדבר אשר דברנו ברו' שכתנו יחד הנה
 ה'

באור

ליהינתן שלא יזמת דוד שהיה עם נסתר דוד בגדה (רד"ק) כטובר במראה ו"ט : האבן האול ,
 אבן שהוא אות להולכי דרכים , וכן ת"י אבן אתא (מ"ש"י) : (ג) צרה , הנראה שהיה יונתן
 עומד מנד האבן , והיה עורה חמט"ס עשם והלחה , וכוה היה נקל לדוד לשמוע הקריאה אשר
 קרא יונתן לנערו , ולא כשו שחטו המפרשים , שהאבן היתה העטרה , כי לא היה מן הראוי
 כלל לשטח הנער סווד למקום המחבא , כן בחפשיהחמט"ס יעבור את המקום ויראה את הנסת'
 ובפרט כשהוא אומר הנה החמט"ס מוקד והלחה , אלא הנכון כשו אחרנו , ועשם בדה בדה אל
 האבן , ואם שחט"ס החמט"ס , הנה אין זה מן הנענע כידוע למדקדקים • ולדעת קצת המפרשים
 בדה אורה כשעם ארנה שעיר , ואיט נכון , כי אף לא יוכל לחזה נד יורה , והרבה נדרים
 יש , וינתן לא ת' מלת בדה כלל וכתב תחתיה מלה אחרת , תלתא גירין נקשתא אשדי : לשלח לך
 להנחתי , וכשו שחרגמתי : (ד) וקחטו ובאה , פי' הריק'ס , קח זה הסיון וכו' , וכן תרגומתי :
 ואין דבר , רע , ובת' ולית מדעס ביש : (ה) כי שלחך ה' , כלומר יש לך להודות לה' אשר
 נתן בלבבך הענה הזאת לנסות את אבי , ולהחלט ערם כלתה אליך הרעה מחטו : (ו) והדבר
 אשר

הפטרת מחר חודש

תרגום אשכנזי תיא

וּבִינְךָ עַד-עוֹלָם: (ו) וַיִּסְתַּר
 דָּוִד בְּשָׂדֵה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
 הַמֶּלֶךְ עַל-הַלְחָם לַאֲחֵל: (ח)
 וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשָׁבוֹ
 כַּפַּעַם וּבַפַּעַם אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר
 וַיִּקַּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנֵר מִצַּד
 שְׂאוֹל וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד:
 (ט) וְלֹא-דָבַר שְׂאוֹל מֵאוֹמֶה
 בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָמַר מִקְרָה
 הוּא בְלֹתִי טְהוֹר הוּא כִּי-לֹא
 טְהוֹר: (י) וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ
 הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר
 שְׂאוֹל אֶל-יְהוֹנָתָן בְּנֵו מְדוּעַ

ביידען — בלייבט עוויגליך . (ו) דוד
 הילט זיך אַלֶּז אים פֿעלרע פֿערבאָרגען .
 דער נייאמאָנרו טאַג קאַם הערבייא ,
 אונד דער קאַניג זעצטע זיך צום עסטן
 הין . (ח) דער קאַניג זעצטע זיך אויף
 זיינע געוואָהנליכע שטעללע , אָבען אָן ,
 אָן דער וואַנד , יהונתן בלייב שטעהן ,
 ביז אבנר נעבען שאול פלאץ גענאָממען ,
 אָבער אָ , ראָם דוד'ס שטעללע אָפֿען
 בלייב . (ט) שאול זאַגטע אָן דיזעס טאַגע
 ניכט דאַן מינרעזטע היריבער ; דען ער
 דאַכטע , עז איזט איהם פֿיללייכט איינע
 אונרייניגקייט צוגעשטאַסען , פֿאַן דער
 ער זיך נאָך ניכט גערייניגט האָט .
 (י) אַלֶּז אָבער אויך אַם מאָרגענרען טאַג
 דרויף , אַלֶּז דעם צווייטען נייאמאָנרו-
 טאַגע , דוד'ס שטעללע נאָך אימאָער אָן-
 בעזט בלייב , דאַ זאַגטע שאול צו זיינעם
 זאָהנע יהונתן : וואָרום

אל קרי לא

רשי

ה' בני וביניך עד על אותו דבר : (ח) אל מושב הקיר . בראש המטה אלל הקיר : ויקם
 יהונתן . עמד ממקומו לפי שאין דרך הבן להיות מושב אלל אביו שדרכן לאכול מסובין על המטות
 והיה דוד מושב בין יהונתן ובין שאול עכשיו שלא בא דוד לא הסיב יהונתן עד שישב אבנר מצד
 שאול ואח"כ ישב יהונתן מצד אבנר ואם תאמר לא ישב כלל הרי הוא אומר ויקם יהונתן מעל
 השלחן מכלל שישב : (ט) מקרה הוא קרי ראה בלתי טהור הוא ועדיין לא טבל לקריו שאילך
 טבל לקריו אין צריך הערב שמש לחולין : כי לא טהור זו היא נתינת טעם לדבר ולפי שאינו
 טהור לפיכך לא בא שלא יטמא את הסעודה : (י) מוסרת הקדש . מוסרת סידוש הלכנה :
 השני ביום שני לחדש : (יב) והוא

באור

אשר דברנו , דהיינו הכרית אשר כרתנו היא תקום עד עולם , כן נראה לי שגור הכתוב
 ומומר הנה ה' וגו' שביעה שכן תקום עד עולם , ומחמת חזק ההתפעלות יבוא באמצע הדבור
 בין הטעם והנשא כעין מומר מוסגר : הנה ה' וגו' , כת"ה מורא דה' בני וביניך סהיד עד
 עלמא : (ח) ויקם יהונתן , עמד ממקומו לפי שאין דרך הבן להיות מושב אלל אביו , והיה דוד
 מושב בין יהונתן ובין שאול עכשיו שלא בא דוד לא הסיב יהונתן עד שישב אבנר מצד שאול ואח"כ
 ישב יהונתן מצד אבנר , ואם תאמר לא ישב כלל הרי הוא אומר להלן ויקם יהונתן מעל השלחן
 בחרי אף מכלל שישב (מרה"י) . אמנם טעם ויקם יהונתן כאן איש שעמד ממקומו , כי הלא ידע
 שדוד לא יבוא אל השלחן , וא"כ למה ישב מתחלה ? אלל הטעם שעיניו ממקומו על רגליו עד
 שיבא אבנר , כי כן מביט לשון ויקם שאול עיניו התמדה בדבר (בלייבן) , כמו ויקם שדה עפרון
 (בראשית כ"ג) : וישב אבנר מצד שאול , אמנם באופן שהיה נפקד מיקום דוד , וטעם מצד
 בעבור שלא היה איש נוספיק בינו ובין שאול , אלל היה הרויח ביניהם : (ט) מקרה הוא וגו' ,
 כלומר אולי מקרה בלתי טהור קרה לו , כי לא טהור . כלומר והוא לא טהור עדיין מאותו
 הטעם : (י) מסחרת (י) מסחרת (י)

ווארום קאם דער זאָהן ישי' וועדער
געזטערן נאך הייטע צום מאהל'ע?
(יא) יהונתן אנטווארטעטע דעם שאול:
דור האט זיך פאן מיר אורלויב נאך
בית לחם אוינגעטען. (יב) אונד גע-
זאגט: לאס מיר דאך הינרייען, דען
וויר האבען איין פאמיליען-פענט אין
דיזער שטאדט, וועלכען מיר מיין ברוי-
דער אנוואגען לאסען. ווען איך זון גע-
נאדע אין דיינען אויגען געפונדען האבע,
זא מאכטע איך איין וועניג הינאויילען
אונד מיינע אנטווארטעטע בעוולכען.
דאָהער איזט ער ניכט צום קאניגליכען
ביש קאסטען. (יג) דא ענטבראנטע
דער צאָרן שאול'ז איבער דען יהונתן,
אונד ער זאגטע צו איהם, אוינגעארטע-
טער ווידערשפענוטיגער זאָרן! ווייס
איך'ז דען ניכט, דאס דוא אן דען זאָהן
ישי' געפאללען פונדעט, צו דיינער
שאַרע, אונד

לא-בא-בן-ישי-גם-המול-גם-
היום-אל-הלחם: (יא) ויען
יהונתן את-שאול נשאל נשא
דוד מעמדי עד-בית לחם:
(יב) ויאמר שלחני נא כי זכתי
משפחה לנו בעיר והוא צודה
לי אחי ועתה אסמאצאתי הן
בעיניך אמלטה נא ואראך
את-אחי על-בן לא-בא אל-
שלחן המלך: (יג) ויחר-אף
שאול ביהונתן ויאמר לו כך
געזות המרדות הלא ידעתי
כי-בחר אתה לבן ישי לבשתך
ולבשת

רשי

זוה לי אחי גדול הבית זוה לי אחיה שם והוא אחי אליאב: אמלטה - איסקו'כיר בלע'ז
מלה נוספת (עמים'ער ענטשלוסן ענטוויסן) - (וכן ראשית ישי'ז אופטיס'ג'כו' ישי'ס'ז
(ז) א-ך יוס' אהר' וזנא: (יג) געזות המרדות לשון טע' אשה נעה וזרה יוצאנית כאשר תאמר
זעוה יין זע' כן תאמר געוה יין נע' והתי'ו יין הדיבוק שהוא דבוק למרדות המרדות שהוא ראיה
לרדות ולייסר' ד"א באשטפו בני בנימן שבנות שילו שינאו לחול בכרמים היה שאלו ביישן ולא
רנה לחטוף עד שנחתה היא ענמה והעזיה סגוה ורדפה אחרין: געז'ט' על' שם הכרמים והוא
גת

באור

החרש השני, ר"ל מנחת ר"ח שהוא שני לזדא, ויונתן תרגם ביונו דכתובי דהוא עזר
ירחא תנינא (רד"ק), ונראה כדעת יונתן מדכתיב להלן ביום החרש השני, ולא ביום השני
לחרש: (יב) והוא זוה לי אחי, כלומר הדבר הזה שיש לטובא זכא מאספה בעיה זוה לי אחי,
כלומר זוה אחי לאמר לי, כדי אשוא שם, וכן וטו אל יוסף לאמר (בראשית'ו ע"ז). פי' שזו
אל אלוס לאמר ליוסף, ועם והוא זוה במקום וזוהו, כטעם ולשת גם הוא במקום
ולשת גם לי, שזא הישר במקום הטטה: אמלטה נא, פי' הכי וטעי' אמהר ללכת ואחזר:
(יג) בן געזות המרדוח, בן כמוד' לנשות ונשות סמוד' למרדות, ועם כן כטעם בן נשות ה',
ועם נשות לשון שו' ועקים, כלומר מאונה ערוך הסאט, דהייט שאוהו המרדות שהוא בחר
בבן ישי אחיו הוא מאונה מב' טעמים, א' בזה שהבן עורר בהאב, ב' שאין אדם עורר בחרוטי כי
אם להסב המלוכה לעצמו, ולדרכה מלכותו לא תבין כל הימים אשר בן ישי חי, זוה שאמר
לכשתך, שאמר עליך אלתה עושה מעשה אנעון, ולבשת ערות אמן שאמר שזנתה תחת
אביך

ודש
ול גס
(א) ויען
אל נש
לקחם
כי זכה
צוה
אתי ה
אראיה
אל
ר-א
לו בך
דעת
לשת
ת

הפטרת מחר חודש

וּלְבִשְׁתַּעֲרוֹת אִמָּה: (יד) כִּי כָל-
הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּיָשִׁי חַי עַל-
הַיָּדָמָה לֹא רָבִין אֶתָּה
וּמִלְכוּתָהּ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח
אֶרְצוֹ אֵלַי כִּי בְרַמּוֹת הוּא:
(טו) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שָׂאוֹל
אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת
מִמֶּנּוּ עֲשֵׂה: (טו) וַיִּטֵּר שָׂאוֹל
אֶת-הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיִּדְבַּע
יְהוֹנָתָן כִּי-כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו
לְחַמִּית אֶת-דָּוִד: (יז) וַיִּקָּם
יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלַחַן בַּחֲרִי-אָף
וְלֹא-אָבַל בְּיוֹם-הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי
לֶחֶם כִּי נִעְצַב אֶל-דָּוִד כִּי
הִכְלִמוּ אָבִיו: (יח) וַיְהִי בַבֹּקֶר
וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשְּׂדֵרָה לְמוֹעֵד
הַחֹד וַנִּעַר קֶטֶן עִמּוֹ: (יט) וַיֹּאמֶר
לְנַעֲרוֹ רִץ מִצָּאֵן אֶת-הַחֲצִים
אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרֶה הַנֶּעַר רִץ
וְהוֹאֲרֶה הַחֲצִי לְהַעֲבִרוֹ:

תרגום אשכנזי תיב

אונד צור שאנדע דיינער לייכליכען מוטי
טער? (יד) ווארליך! ווא לאנג דער זאחן
ישלז לעכט, ווירט וועדער דוא נאך
דיינע רענירונג בעשטערדען קאנגען.
דארום שיקקע נאך איהם אונד שאפפע
מיר איהן צור שטעללע, דען ער האט
דען טאך פערשולדעט. (טו) יהונתן
אבער ערווידערטע זיינעם פאטער
שאול, אונד שפראך: ווארום זאלל ער
שטערבען? וואו האט ער דען פער-
בראכען? (טז) דא ווארף שאול דען
שפיס נאך איהם, אום איהן צו טרעפ-
פען. יהונתן מערקטע נון, דאס עז פאן
זיינעם פאטער בעשלאסען וויא, ווד צו
טארטען, (יז) שטאנד פאלל פערדרוסען
פאם טישע אויף, אונד נאם דויען
נאנצען צווייטען נייאסאנדן סאגע קיינע
שפיווע צו ויך, ווילען איהם רוד' וועגען
זעהר לייך וואר, אונד איהן זיין פאטער
זא בעשימפסט דאטטע. (יח) אים
אנדערן מארגען נינג יהונתן אויף' פלד
הינאווי, נאך דעם אויפענטהאלטע רוד'
היין, אונד איין קליינער קנאכע בגלויטע-
טע איהן. (יט) צו דויעם זאנטע ער,
לויף, האלע מיר דיא פפיולע ווידער:
דיא איך אבשיסע. דער קנאפפע לויף,
אונד ער שאס דען פפיול איהן פארבייא.

ויבא

רשי

נת כמו נעוה ארתחו יטופין בעוהי בחמי ולא מן השם: (יז) בעצב אל דוד בשביל דוד: כי
הכליש אביו בשביל דוד: (יח) למועד דוד אשר קנע לו דוד: (יט) להעבירו
המבי

באור

אין, ואין אתה בני, חיה שתרנס יונתן בר סרבנותא דמדותא קשיא: (טו) כי כלה, נגמר
הדבר בלב אביו להעית את דוד (רד"ק): (יז) ולא אבל וגו', מנ' סנות, א' כי נעצב בעבו'
הדובעבור שהכלישו אביו בדבור וכמעשה (מרד"ק): (יח) למועד רוד, רבוס פשו למועד
מזר קנע לו דוד, ואיט נכון, כי הוא אשר אליו בערב והוא הלך בנקר, אלא טעם למועדי
הקוס המועד אשר נסתר שם דוד, ורביס כן: (יט) להעבירו, אמרו הטעם להעביר האנך
שהוא

(כ) וַיבֹא הַנְּעַר עַד-מְקוֹם הַחֲצִי
 אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא
 יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנְּעַר וַיֹּאמֶר
 הֲלֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהַלֵּלָהּ:
 (כא) וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנְּעַר
 מִהֲרָה חוֹשָׁה אֶת-תַּעֲמֹד וַיִּלְקֹט
 נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת-הַחֲצִי וַיָּבֹא
 אֶל-אֲדָנָיו: (כב) וְהַנְּעַר לֹא-יָדַע
 מֵאוֹמָה אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדוֹד יָדָעוּ
 אֶת-הַדְּבָר: (כג) וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן
 אֶת-כַּלְיוֹ אֶל-הַנְּעַר אֲשֶׁר-לוֹ
 וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה עֵיר:
 (כד) הַנְּעַר בָּא וְדוֹד קָם מֵאֶצֶל
 הַנָּגֶב וַיִּפֹּל לְ-אִפְיוֹ אֶרְצָה
 וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ ו

(כ) וויא נון דער קנאפע אן דיא שטעל-
 לע דעו פפילו קאם, דען יהונתן אבי
 געשאפען, ריף איהם דיוער נאך אונד
 זאגטע: דער פפיל ליגט יא וויטער הין.
 (כא) אונד ריף איהם פערנער נאך:
 פארט! איילע! האלטע דין ניכט אויף.
 דער קנאפע יהונתן'ן. לאן דיא פפילע
 אויף, אונד קאם דאמיט צו ווינעם
 הערן. (כב) דער קנאפע וואסטע
 פאן ניכטו, נור יהונתן אונד דוד וואוס-
 טען אום דיא זאפע. (כג) יהונתן גאב
 דעם קנאפען פיל אונד באגען,
 אונד זאגטע צו איהם: געהע!
 בריגע דיועו נאך דער שטארט.
 (כד) דער קנאבע גינג, אונד דוד קאם
 הינטער דעם שטיינע הערפאר, פיעל
 אויף זיין אנגעזיכט צור ערדע,
 אונד ביקטע ויך דרייאמאל. ויא קיזטען
 איינער דען אנדערן, וויינטען איינער
 מיט דעם אנדערן, בעואנדערן אבער
 וויינטע

החצים קרי את רש"י

חצ"י עבר את הנער: (כד) מאלל הנגב * מסטר אכן אתא דלקביל דרושא: עד דוד הגדלי הדנה

באור

שהיא הנערה, וזה אינו נכון, כי אז יראה בהכרח הנסתר מחצוריה, וכמו שכבר העני
 לעיל, ועוד יש בזה איזה לערובות, מתחלה אמר מלא את החצים, משמע שרבים ירה, ואח"כ
 אמר ויאז ירה החצי לשון יחיד, ואח"כ ויבוא הנער עד מקום החצי, משמע שהיה עם בחינת,
 ויהונתן אמר הלא החצי מןך והלאה, ואח"כ טוב וילקט את החצים לשון רבים. ולכן נראה לע"ד
 שהענין כך הוא, שמתחלה אמר לנערו שידק כעס אחר כעס למנוח את החצים שירה, והנה
 הוא מורה חצי אחד והנער דן לקחתו, וירה יהונתן מיד עד חצי אחר להעביר את הנער ממקום
 החצי הראשון, ולכן כשנא הנער עד מקום החצי הראשון ויאמר יהונתן הלא החצי מןך והלאה
 על חצי שירה, ויקח הנער את שניהם ויבוא אל אדוניו, ואולי שלשת החצים ירה בזה האין
 זה אחר זה, שיעטר תמיד האחרון את הראשון, ותמיד כשנא הנער עד הקודם במקום קחו
 יהונתן הלא וגו' בזה יתייחסו כל הפסוקים על נכון: (כג) כליו, קשטו וחציו (רד"ק):
 (כד) מאצל הנגב, ת"י מסטר אכן אתא דלקביל דרושא, ויהיה א"כ העקר מסר מן הכת',
 גם לא ידעתי לכונן העשם אס שגא ינגב או מנסין, ואשרתי אתי בלבי, אולי שם העגב כתי
 לאכן בעבור יבאיתו, ע"ד ארן העגב נתתו, ועבטו כעו מאלל האכן: עד דוד הגדלי, לנכת
 יותר

הפטרת מוחר חודש

את־רעהו ער־דוד הגִּדְּלִי :
(כה) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ
לְשִׁלּוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ
אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה
יְהִי וּבֵינֵינוּ וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעֵי
וּבֵין זַרְעֶךָ עַד־עוֹלָם :

הפטרת שבת חנוכה

זכריה ב' יו"ד עד ד' ז'

(א) רָנִי וְשִׂמְחֵי בַת־צִיּוֹן כִּי
הִנְנִי בָּא וְשָׁכַנְתִּי
בְּתוֹכְךָ נְאֻם־יְהוָה : (ב) וּנְלוּ
גוֹיִם רַבִּים אֲ־יְהוָה בְּיָוֶם הַהוּא
וְהָיוּ לִי לְעַם וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכְךָ
וַיְדַעַת כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי
אֵלֶיךָ : (ג) וְנָחַל יְהוָה אֶת־
יְהוּדָה חֶלְקוֹ עַל אֲדַמַּת הַקֹּדֶשׁ
וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַם : (ד) הֵם

תרגום אישכנזי תיג

ווינטע דוד זעהר . (כה) ענדליך זאגטע
יהונתן צו איהם : ציהע איך פרידען!
וואו וויר ביידע ביא'ם נאמען דעז עוויגען
בעשוואהרען האכען , אונד געזאגט ,
גאטס וויא צייגע צווישען מיר אונד דיר ,
צווישען מיינען נאכקאממען אונד דען
דיינען , דאז בלייבט עוויגליך .

הפטרת שבת חנוכה

(ה) פֿרָאָה־לֶאֱקֶקֶע אונד יויכצע , טאָג־
טער ציין ! דען זיהע , איך קאָממע
אונד האַל־טע רעזידענץ אין דיר ,
שפּריכט דער עוויגע . (ג) אונד האַל־טען
זיך פֿילע נאַציאָנען גלייך צום עוויגען און
דוועס טאָג אונד זינד מיין פֿאַלק , זאָ
טוהר־אַנע איך דאָך אונטער דיר .
דאָן ערקענט דו־ה דאָס דער עוויגע
צכאוח מיך צו דיר געזאָנדעט האָט .
(ג) דער עוויגע ניסמט דאָן זיינען ערב־
טהייל ווידער איין , יהודה אויף הייליגעם
באָדען , אונד ערוואָה־לֶט ירושלים
אַבערמאַלו־ (ד) אין עהר־פֿור־כְּטוֹפֶּלֶלֶער
שטיללע האַררט יעדע קרעאַטור דעם
העררן ענטגעגען , ווען ער זיך רעגט
אויז

כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גַעזֹר

ממעון

רש"י

הרבה לבכות : (כה) לך לשלום . זה שנועה אשר נשבענו ה' יהיה עד עליה עד עולם :
(ב) ונלוו . וכתבנו : (ג) ונחלה' את יהודה . לנחלתו ולחלקו : (ד) הם כל צהר . כל
שאר האומות : כי כעור . ל' הערה והקנה : לשטנו . להשטינו על שהיו בניו
נשאים נשים נכריות כמו שכתוב בספר עזרא וימנא מנבי הכהנים אשר הושיבו נשים נכריות
מבני

באור

ויתר מיהונתן (רש"י ורד"ק) : (כה) אשר נשבענו וגו', הוא יהיה עד עולם , וכדלעיל , אף
שהכונה כאן על השנוע , ודלעיל על הכרית :
(ג) ונלוו גוים רבים , ואעפ"כ ושכנתי בתוכך : (ג) יהודה חלקו , יהודה שהיא חלק האל
יתברך אז יחל אותו הא יתברך שיבא מהגלות והיה נחלת האל על אדמת הקודש , מענין כי חלק
ה' עש יעקב חבל נחלתו (מרד"ק) : (ד) הם , ענינו שתיקה , והטעם מפני יראת כבוד :
געזר , מלשון אס תעירו ואס

כומעון קדשו: (ה) ויראני אתי
 יהושע הבהן הגדול עמד לפני
 מלאך יהוה והשטן עמד על-
 ימינו לשטנו: (ו) ויאמר יהוה
 אל השטן יגער יהוה בך הבחור
 ויגער יהוה בך הבחור
 בירושלם הלוא זה אוד מעל
 מאש: (ז) ויהושע היה לבוש
 בגדים צואים ועמד לפני
 המלאך: (ח) ויען ויאמר אל-
 העמרים לפניו לאמר הסירו
 הבגדים הצואים מעליו ויאמר
 אליו ראה העברתי מעליך

איו וינעם היי ליגען וואהנויך. (ח) מאן
 צייגטע מיר דען דאָהען פּרויטער
 יהושע. שטעהנד פֿאַר דעם ענגעל נאָט.
 טען, אונד דער אַנקלאַגער שטאַנד צו
 ווינער רעכטען, ווידער איהן צו צייהען.
 (ו) אַכער דער עוויגע לויס דעם אַנקלאַ-
 גער ואַגען: עוועהרט'ז דער עוויגע דיר,
 אַנקלאַגער! דיר וועהרט'ז דער עוויגע,
 דער ירושלים זיך ערקאַהר; איין לעש-
 כראַנד איוט דיאס, איוז דעם פֿייער גע-
 רעטטעט. (ז) ירושע אַכער שטאַנד
 פֿאַר דעם ענגעל, אין אונזויכערן קלוי-
 רערן אַנגעטהאַן. (ח) דאָ ערהויב דיועד
 זיינע שטיממע אונד ואַנטע צו דען אום-
 שטעהנערן נעמסט דיא אונזויכערן קלוי-
 רער איהם אַב. אונד ואַנטע פֿערנער צו
 איהם ועלבוט, זיהע! הירמיט ציהע איך
 דיר דיינע זינרען אויז, אונד בעקל'יידע
 דיך

עונך

רש"י

מבני יסוע בן יהובדק: (ו) יגער ה' בך השטן יגער הקב"ה בך אתה השטן וחזר ונער בך
 הוא הבחור בירושלם שלא תכנס לפניו לקטרנ הנדוק הזה הלא ראוי הוא חכה לך שהובל מאש
 השריפה: הלא זה אוד מועל מאש. מטרש באגד חלק שהולך עם אחאב בן קוליה וחבירו לאור:
 (ז) לבוש בגדי צואים. כתרנתי הו ל' בנין דכסבין להון כשא דלא כשרין לכהנתא והיה כענש
 הוא על שלא מיסח בידם: (ח) הסירו הבגדי הצואים מעליו יבדילו בניו את נשותיהם ויחזלו
 לו: מחלצות סליפות בגדים נאים כלומר זכויות, ולפי שדימה העין לבגדים צואים דימה
 הזכות

באור

תעוררו, והוא מבני נפעל: (ה) על ימינו לשטנו, אולי שכן היה בימים ההם שהוקטרנ
 עמד במוקוס המושפט מיימן הכראע, כי בן כתיב ושטן ועמד על ימינו (תלמי ק"ט): (ו) ויאמר
 ה', ע"י המלאך העומד עם, הטעם כ"אמר ה' לה דרנקה: אוד מועל מאש, כש אוד
 הדונק אכירו אותו מהאש שלא ידלק עד, וכן זה הובל מאש הגלות לבוא לירושלים ולבנות הבית
 ולכהן בו (רד"ק): והמשל יפה עד מאוד, ובא לי אומר ה' אל השטן, אל תשטן אותו בעבור
 הכתמים אשר אתה רואה בו, כי הן הן הנשארים עוד מימי הגלות ואני אטהר אותם מהם,
 כדמפרש ואומר והואש היה לבוש ונ': מועל, כל הגלות לשון הסרה, כדכתיב ויגל אלהים
 את מקנה אביכם: (ז) לבוש בגדים צואים, משל לעונות וכדעבאר בפסוק של אחריו, ובתי
 והואש הו ליה בנין דכסבין להון נשין דלא כשרין לכהנתא, וכן כתיב בעורא ויחללו מבני
 הכהנים אשר הושיבו נשי ככריות מבני יסוע בן יהובדק ואחיו, חה בודאי עין שהמס הגלות,
 וכוו שהערנו לעיל: (ח) הסירו הבגדים הצואים, רמו שיבדילו מהנשים הנכרות (רד"ק):
 מחלצות

הפטרת שבת חנוכה

תרגום אשכנזי ת"ד

עֲזַנְךָ וְהִלַּבֵּשׁ אֶתְךָ מִחֻלְצוֹת :
 (ט) וְאָמַר יִשְׁמְרוּ צְנִיף טְהוֹר
 עַל-רֹאשׁוֹ וַיִּשְׁמְרוּ הַצְּנִיף
 הַטְּהוֹר עַל-רֹאשׁוֹ וַיִּלְבַּשְׁהוּ
 בְּגָדִים וּמִלֵּאָה יְהוָה עִמָּךְ :
 (י) וַיַּעַד מִלֵּאָה יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ
 לֵאמֹר : (יא) כֹּה-אָמַר יְהוָה
 צְבָאוֹת אֱסֹבֶדְרֵכֵי תֵלֶךְ וְאִם
 אֶרְתָּמְשִׁמְדֵתִי הַשְּׂמֹר וְגַם-
 אֶתְּךָ תִּדְרִין אֶרְתָּבִירְתִּי וְגַם
 הַשְּׂמֹר אֶת-חֻצְרֵי וְנִתְתִּי לָךְ
 מִהַלְכִים בֵּין הָעַמִּים הָאֵלֶּה :
 (יב) שְׁמַע-נָא יְהוֹשֻׁעַ וְהִלַּחַן
 הַגָּדוֹל אֶתְּךָ וְרַעֲיָה הַיֹּשְׁבִים
 לַפְּנֵיךָ כִּי-אֲנִשִּׁי מוֹפֵת הַמָּה

דיך מיט עהרען קליידער . (ט) רַא
 דְאֶכְטַע אִיךְ : מְאָכְטַע מֵאָן אויך איינען
 ריינען בונד זעטצען אויף זיין הויפט ;
 אונד ויֵא זעצטען איינען ריינען בונד
 איהם אויף דאן הויפט , אונד צאָגען
 איהם דיא קליידער אָן , אין אַנוועזענֵא
 הייט דעז ענגעל גאַטטעז . (י) דאַרויף
 פֿערמאַהנטע דער ענגעל גאַטטעז דען
 ירושע , מיט פֿאַרלגענדען וואָרטען :
 (יא) וָאָ שפּריכט דער עוויגע צבאות :
 ווען דוא אין מיינען וועגען וואָנדערלֹזט ,
 מיינען דינוט בעאַבאַכטעזט , מיינעם
 הויזע גרעכטליך פֿאַרשטעהזט , אונד
 מיינען האָף אין עהרען האַלטעזט , וָאָ
 געבע איך איינזט צוטריטט דיר , אונטער
 דענען דיא היר שטעהן . (יב) האָרע עז ,
 יהושע ! האָהער פּרויזער , דוא אונד
 אַללע דיינע פֿריינדע , דיא בייא דיר
 זיטצען , דיזע אויזגעצייכעטע מאָננער
 אַללע !
 אִיך

כי

רשי

הזכות למחלצות בגדים כאיס ולבנים : (ט) ואומר אני זכריה : ישימו צניף טהור וגו' .
 צקשתי רחמים עליו : (י) ויעד לשון התראה כמו ואעידה בס את השמי וגו' : (יא) אס בדרכי
 תלך וגם אני זאת אעשה לך אתה תדין את ביתי . תשטט ותהיה פקוד על בית מקדשי : ונתתי
 לך מהלכים . כתרגומו ובחיותו מתיא אחייך ואתן לך ריגלין דמהלכין בין שרפיא איליין ולפי
 כשטו לבשרו על בניו שזכו לעתיד : העומדים . שרפים ומלאכי השרת שאין להם ישיבה :
 (יב) אתה וריעך . חכניה מישאל ועזריה היו : אכשי מופת גברין כשרין למיעבד להון ניסין
 שאף להם נעשה כס : כי הנני מביא את עבדי צמח כי עתה זרובבל פחת יהודה קטן בחכר
 המלך אני מנמיס לו גדולה וחס נתתיו לחן בעיני המלך למלאות שאלתו בבנין הבית והעיר כמו
 שמפורש

באור

מחלצות , משל על הזכיות , כלומר כיון שזכר העין יראובן הזכיות , וכן ת"י ואלבש יתך דכות
 (הנ"ל) : (ט) ואומר , חשבתי בלבי כמה היה נחיה חלו היה כנוף טהור על ראשו וראית
 שנתקיימה מחשבתי (מראש"ע) וטעם הנכסף הטהור שימלא ידו לכהונה : (י) ויעד , לשון
 הזהרה , כמו העדותי כסם היוס (רד"ק) : בין העומדים האלה , הם המלאכים שהם עומדי
 וקיימים לעולם ר"ל תלך ביניהם , חיה היו לבשתי בהפרדו מהטף (רד"ק) : (יב) אנשי מופת
 שהובילים משאר האנשים במדרגתם ובמעלתם , וכדמפורש כל"א : צמח , זענן וכלא קוער
 יונע

כִּי הִנְנִי מְבִיא אֶתְּ עֲבָדֵי צִמּוֹ:
 (יג) כִּי הִנֵּה הָאֲבָן אֲשֶׁר נָתַתִּי
 לְפָנַי יְהוֹשֵׁעַ עַל־אֲבָן אַחַת
 שְׂבָעָה עֵינַיִם הִנְנִי מִפְתַּח
 פְּרִיָּהָה נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת
 וּמִשְׁתִּי אֶתְעוֹן הָאָרֶץ הַזֹּאת
 בַּיּוֹם אֶחָד: (יד) בַּיּוֹם הַהוּא
 נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרָאוּ אִישׁ
 אֶרְעֵהוּ אֶת־תַּחַת גַּפְּנוֹ וְאֶת־תַּחַת
 תְּאֵנָהוּ: (טו) וַיֵּשֶׁב הַמַּלְאָךְ
 הַדָּבָר בַּיּוֹעֵי־רֵגִי כְּאִישׁ אֲשֶׁר־
 יַעֲזֹר מִשְׁנָתוֹ: (טז) וַיֹּאמֶר אֵלַי
 מָה אַתָּה רֹאֵה וַיֹּאמֶר רְאִיתִי
 וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלֵה וְגִלְתָּ
 וְאָמַר קְרִי עַל

אֵיךְ כְּרִינְגַע אִיהוּ , שׁוּינְעוּ דִינְעֵר , יַעֲנֵן
 גַּעֲלִיכְטֵעַן שְׁפִרְאָוִלִינְג . (יג) דַּעַן וְעֵהֶעֱט
 דִּזְעַן שְׁטִיין דַּעַן אֵיךְ פֶּאָר דַּעַן יְהוֹשֵׁעַ
 לַעֲגַע , וּזְיַבְעִנְפֶּאָךְ וְאָלֵל בַּעֲוֹנֵכֶם עַר
 וְעַר דַּעַן דִּזְעֵר אִינְשִׁינְגַע שְׁטִיין . יא! אֵיךְ
 זַעֲלִבוֹט , שְׁפִרִיכְט דַּעַר עוֹיִנְגַע צַבָאוֹת ,
 גִּרְאָכְע דַּעַן שְׁפִרוֹךְ אִיהוּ אִיין : אֵיךְ
 שְׁאָפֶע אָלֵלְעוּ אֹנְגִלִיק דִּזְעוּ לֶאֱנַדְעוּ
 אִין אִינְעַם טֶאָגַע וְעַג . (יד) אָן דִּזְעַם
 טֶאָגַע שְׁפִרִיכְט דַּעַר עוֹיִנְגַע צַבָאוֹת ,
 לֶאֲרַעֲט אִיהֵר דַּאָן ווִידֶרוֹם יַעֲדַר ווִינְעַן
 פֶּרִינְד , אֹנְטֶער דַּעַן ווִינְשְׁטֶאָקוּ ,
 אֹנְטֶער דַּעַן פֶּינְגֶענְבוֹיִמוֹ שְׁאָטְטֵעַן הִין .
 (טו) דַּאָרוּיף וואָנְטֶע וִיךְ דַּעַר רַעֲדִנְטֶע
 עֲנְגֶעל צו סִיר , אֹנְד וועֶקְטֶע סִיךְ אֹיף
 גִּלְיִךְ אִינְעַם דַּעַן מֶאָן אִיין דַּעַם שְׁלֶאָף
 עֶרְוֶעֶקְט , (טז) אֹנְד פֶּרֶאָנְטֶע סִיךְ :
 וואָן ווִהֶעוֹט דוּא ? אֵיךְ אַנְטוואָרְטֶעֲטֶע :
 אֵיךְ זַעֲהַע אִינְעַן לִיכְטֶער גַּאנְץ פֶּאָן
 גַּאָלד , אָן דַּעֲסֵעַן אַכְעֶרן

ר ש י

שְׁמוֹרַט בַּעֲזֵרָא דְבָרֵי נְחֵמְיָה בֶן חַכְלִיָּה וְהוּא זְרוּבָבֶל כְּדֹאמְרֵי' בְּסִנְהֶדְרִין: (יג) כִּי הִנֵּה יִסֹּר
 הַבַּיִת אֲשֶׁר יִסְדַּתְּם בַּיּוֹם טָרַם וְכַעֲטוּ עַל יְדִיכֶם וְחִזּוּתוֹ הַיּוֹסֵד וְעוֹבֵי הַחוּמָה הִיב מַעַט בְּעֵינֵיכֶם
 כִּשְׁוֹ שְׁמוֹרַט בַּעֲזֵרָא וּבְכַנּוּסֹת תְּנִי: עַל אֲבָן אַחַת ו' עֵינַיִם סוֹפּוֹ לְהַרְחִיב עַל אַחַד ז' וְכַנּוּסֹת
 עַל אַכְנָף חֲדָשׁ ז' חוּיִן לִיה וְלִשְׁן עֵינַיִם ל' מַלְאָכִים וְלִי כְּרֵאֵהוּ ז' עֵינַיִם עַל שְׁעֵינַי הַב' הַשְּׁבָעִיִן
 וְלִבּוֹ לְהוֹסִיף עֲלָיוֹ עַל אַחַד שְׁבַע לְמִי אֲדוֹנַיִתוֹ בְּכַנּוּס וּזְרוּאוֹ אֶת הַאֲבָן הַכְּדוּל בּוֹד זְרוּבָבֶל שֶׁנֶּאֱמַר
 אֵלֶּה עֵינַי ה' הֵמָּה מֵאֻשְׁטַיִם אֵלֶּה לִימַד שֶׁתָּן עֵינָיו לְהַרְבִּית כְּבוֹד הַבַּיִת בְּכַנּוּסוֹ: הִנְנִי מִפְתַּח
 כְּתוּבָה מִתִּיר קִיסוּרִים מִסִּיר עֲגַת הַאֲוִיבִים אֲשֶׁר כְּתוּבָה שְׁטָה לְבַטֵּל הַמַּלְאָכִים: וְזִמְתִּי .
 וְהַסִּירוֹתִי: בַּיּוֹם אֶחָד לֹא יִדְעֵתִי אִיזֵה יוֹם: (טז) וְגִלְתָּ עַל רֵאשִׁית כֶּסֶף גִּלְתָּ עֲלִיּוֹת לֶשֶׁן
 מַעֲיִן

ב א ו ר

מְנוּעַ יִשִׁי , וְחֶעֱטַם עַל זְרוּבָבֶל שְׁעֲדִיין הִיב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ: (יג) כִּי הִנֵּה הָאֲבָן , שִׁישׁ תְּחֵלָה
 לְכַנּוּס הַבַּיִת , וְאֲשֶׁר תּוֹשֵׁם עַל יְדֵי זְרוּבָבֶל לְפָנַי יְהוֹשֵׁעַ , כִּמְשׁ לְמַעַה וְהוֹיֵא הַאֲבָן הַרְאָה , עַל
 הַאֲבָן הַזֹּאת יִהְיֶה שְׁבַע עֵינַיִם ד' שְׁמִירוֹת רַבּוֹת מֵאֶת הָאֵתְבַרְךְ מִכְּנֵי הַגִּרִּים הַחוּשְׁבִי' לְהַשְׁבִּית
 מַלְאָכֶתָם , וְשְׁבַע הוּא סֶךְ חֲשֵׁנָן עַל הַרְבּוֹ כִּדְוַע (מִרְד' ק): מִפְתַּח פְּחוּחָה , מַלְשָׁן פְּתוּחֵי
 קוֹתָם , וְהַעֲנִין כִּי כֵן הִיב נְהוּג בַּיּוֹם הַקְּדוּמוֹת , וְגַם נְהוּג עוֹד בַּיּוֹמֵינוּ , לְפַתַּח עַל הַאֲבָן
 הַרְאָה שִׁישׁ כִּיסוּד כְּכֵן גְּדוֹל וּמִסִּיר , מֵאֲמֵר מְלִיכֵי מִכּוּוֹן לְאוֹתוֹ הַכְּנִין , וְלִפְנֵי זֶה יִהְיֶה עֵט
 הַמֵּאֲמֵר כְּאֵלוֹ הַשֶּׁבַע כְּבִיכּוֹל יִפְתַּח בַּעֲבוּרָם כְּגִדּוֹ עַל הַאֲבָן הַזֹּאת מֵאֲמֵר וּמִשְׁתִּי אֶת עַן הַאֲבָן
 הַי' בַּיּוֹם א': עַן , מַל' כִּי לֹא שָׁלַם עַן הַאֲמֵרִי כְּלוֹמַר שִׁסִּיר מֵהֶם בּוֹמֵן הַהוּא כֹּל רַע וְכֹל לֹא
 וִיחִי

הפטרת שבת הנוכה

תרגום אשכנזי תמו

על ראשה ושבעה נרותיה
עליה שבעה ושבעה מוצקות
לנרות אשר על ראשה :
(יז) ושנים ותים עליה אחד
מימין הגולה ואחד על
שמאלה : (יח) ואען ואמר אל
המלאך הדבר בי לאמר מה
אלה אדני : (יט) ויען המלאך
הדבר בי ויאמר אלי הלא
ידעת מה המה אלה ואמר
לא אדני : (כ) ויען ויאמר אלי
לאמר זה דבר יהוה אל זרובבל
לאמר

אבערן טהייל איין בעקקעו, אן וועלכעם
זיבען לאמפען וינד, אונד יע זיבען אונד
זיבען ראהרען, דיא צו יעדער פאן דען
לאמפען פיהרען, וועלכע אום דאן
בעקקעו הערום זיטצען. (יז) אויך צווייא
אהלביימע נעבען איהם, איינער צו
רעכטען אונד איינער צו לינקען דען
בעקקען. (יח) דא הוב איך נון ווידרום
אן אונד פראגטע דען ענגעל דער מיט
מיר שפראך : וואו בעדייטעט דיועז מין
הערר ? (יט) דער ענגעל ערווידערטע
מיר : מערקוט דוא דען ניכט וואו דיועז
בעדייטען זאלל ? איך זאגטע : ניין, מין
הערר ! (כ) דא אנטווארטעטע ער מיר
פאלגענדרטאזען : זא וויסע ! דען שפרוך
גאטטען בעדייטעט ען, פערקינדעט דעם
זרובבל.

רש"י

מעין כמין ספל גדול עגול : ח' נורותיה כמין בויכין שנותכין השמן והסתילה לתוכה : שבעה
שבעה מוצקות : לכל נר ונר באין ז' נורות קטנים שהשמן זמן הגולה דרך אותן מוצקות לכל
נר ונר : (יז) ושנים ותים עליה : אכלה שני חילכות שהזית גדולים בהם : אחד מימין הגולה
ואחד משמאלה וגו' וכאן לא פי' על שני נותרות זהב האמורות למטה בפרשה והם כמין ערובו
ועדיים של בית הנדב שהם עומדים אצל הזיתים והזיתים נחבטים מאליהם לתוך הנותרו
ומתחממות כבמעטן וכעכרי' אם נבית הנד והשמן נופל לתוך הנותרות והנותרות לתוך הגולה
ומהגולה אל המוצקות והמוצקות אל הנורות והמוצקות והנורות ארבעים ותשע היו רמז לאור
שלעתיד לבא אור החמה יהיה שבעתים כאור של שבעת ימים ארבעים ותשע על אור של יום
בראשית : (יח) מה אה אדוני : מה זה שהזית נחבטים מאליהם והשמן בא אל הנורות משאו :
(כ) זה דבר ה' אל זרובבל : זה סימן לך להנבטים את זרובבל כשם שהזיתים והשמן הזה נגמר
משאו לכל דבריו כך לא בחיל ולא בכח שכלם תעשו את בנין ביתי : כי אס ברוקי : אני אתן
חחי על דרוש ויטה לכם לבנות ולעשות כל צרכי יציאת הבנין משלו ולעזור אתכם בסטין
יין ושמן ועצים כמו שפורש בעורף

באור

והיו בשלשה (רד"ק) : (טו) וגולה על ראשה, כמו גולות עליות לשון מעין כמין ספל
גדול עגול (רש"י) : שבעה ושבעה מוצקות, לכל נר ונר באין שבעה נורות קטנים שהשמן
זמן הגולה דרך אותן מוצקות לכל נר ונר (הכ"ל) כדי שלא יבצר מהן השמן כשם אופן,
וכטעם שבעה ענים על אופן אחת דלעיל : (יז) ושנים ותים עליה : חילכות שהזיתים גדולים
בהם, והם נחבטים מאליהם א תוך הגולה, והשמן יוצא משם מעצמו דרך המוצקות אל הנורות
(מהכ"ל) : (יט) זה דבר ה', זה סימן לך להנבטים את זרובבל כשם שהשמן הזה נגמר משאו
לכל דבריו כך לא בחיל ולא בכח שכלם תעשו את בנין ביתי כי אס ברוקי (מהכ"ל) : (כ) מי
אזהה הר הגדול, אמר כנגד השועטים אס תהיו כהר הגדול לפני זרובבל תהיו למיטור ולא
(1) נו א 57 I תוכלי

לאמר לא בחיל ולא בכח
אסברוחי אמר יהוה עבאות
(כא) מיאתה הר הגדול לפני
ורבכל למישור והוציא את
האבן הראשה השאות
מן חן לה :

וא היסט עו : ניכט דורך געוואלט , ניכט
דורך מאכט (ווירד'ן אויז געפיהרט) ,
זאנרערן דורך מיינען וויללען בלאזן ,
שפריכט דער עוויגע צבאוח . (כא) ווער
בזט רוא , גראסער בערג ? דעם ורובכל
איינע עכנע נור . שאן האט דען עקשטיון
ער גערעגט , אונטער הי פייגען גליק
ווינשען דער יויצנרען מענגע .

הפטרה שבת שני דחנוכה

הפטרת שבת כדחנוכה

מלכים א' ו' מ' - ג'

(א) ויעש הירום את
הכירות ואת

העיים ואת המזרקות וכל

הידם לעשות את כל

המלאכה אשר עשה למלך

שנים ונלת הכתרת אשר על

ראש העמודים . שהיום והשככות שתים לכסות את

שתי גלות הכתרת אשר על ראש העמודים : (ג) ואת

(א) הירום פערפערטיגטע פערנער רוא
אש-מעפעע , שויעלן אונד בעק-
קען , אונד הירמיט בעשלאס ער רוא
גאנצע ארבייט וועלכע ער פיר דען קאניג
שלטה אים מעטפעל דען העררן צו
מאכען האטטע . (ג) ריזע ארבייט
וואר (צווייא זיילען , מיט צווייא קראן-
ארטיגען קנייען דארויף נעכט דען
ביידען לויכווערקען , אום רוא קנייען
צו ברעקען ; (ג) פיער הונדערט

שלמה בית יהוה : (ב) עמודים
ראש העמודים . שהיום והשככות שתים לכסות את
שתי גלות הכתרת אשר על ראש העמודים : (ג) ואת

רש"י

ולא תצטרכו לעזרת אדם : (כא) מי אתה הר הגדול ישרי עבר הנהר תתני סאת עינר נח
וסתר צוהי וכנות הון שכלתם המלאכה עד כה מעתה תהיה לפני ורובכל מישור חן לכס את
וגדולה עד עליו : והכניא את האבן הראשה . האדריכל יקח את חן הגדול בידו להיו' אדריכל
בראש הצונים והם יבנו הכל כפי דבריו אשר יטה בנבין נסח ומסאר : תשאות חן סן' והיה לה
לאותה האבן שהכל אמרו מה נחה בנבין זה העשו ע"י חן המסקולת הואת תשאות חן כע
תשאות נח שיש תשאות מליחה עיר כומיה קול שאון כולם לשון השמעת קול הם :

כאור

מוכלי לעמוד נגדו להשביטו מולאסתו (מרד"ק) : והוציא את האבן הראשה, כלומר וכע
שהכניא את האבן הראשה כשהחל הבנין כן יגלים המלאכה (מהנ"ל) : הראשה, נמשך
ואינכה לנקבה נסתרת, וכעיהו תלה דלעיל וכנכורה בטרם קין : תשאות חן חן לה
כאשר הם ורובכל האבן הראשה בנבין הם אותה בתשאות והעון רב ואמרו כל העם סן' לה
להאבן הואת מואת האל ימנדק , והכפל לשון הענין כמו שלום שלום לרשוק (רד"ק) :
(א) הכירות, הדטין טו הסירותוכן אשר אשר זה ואת הסירות ואת היעים (מרדכי"ג), וכן
הוא

הונרערט גראנאטאפפערל צום לויכ
 ווערק, וואפאן צווייא רייהען גראנאטא
 אפפערל אויף איין לויכווערק קאמען,
 אום דיא קנייפערן וועלכע אויף דען זיילען
 ווארען צו בעדעקקען; (ה) צעהען גע
 שטעללע, אונד צעהען וואשבעקקען,
 דיין אויף דיא געשטעללע רוחטען;
 (ה) איין גראסען וואסער בעהאלטניס,
 אונד צוועלף רינדער דיא דאוועלבע
 טרוגען; (ו) אשטעפפער, שויפעלן אונד
 בעקקען. אינד אללע דיוע געראטהע
 דיא חירוס דעם קעניגע שלמה פיר דען
 טעמפעל מאכטע, ווארען אויז פאליר
 טעם קופפער. (ז) אים קרייזע דען יודנו
 לים דער קאניג זיא איז דער האהלע
 ערדע גיסען, צווישען סכות אונד צרחן.
 (ח) שלמה לענטע אללע דיוע געפאזע
 וועג ארהגע ויין פארהער צו וויגען,
 וועלכען וועגען דער גאר צו גראסע
 מענגע קופפער

הרמנים ארבע מאות לשתי
 השבכות שניטורים רמנים
 לשבכה האחת לכסות את
 שתי גלת הקתרת אשר על
 פני העמודים: (ה) ואת המלכות
 אשר ואת הקתרת אשר על
 המלכות: (ה) ואת הים האחד
 ואת הבקר שנים אשר תחת
 הים: (ו) ואת הסירות ואת
 היעים ואת המזרקות ואת
 כל הכלים האהל אשר עשה
 חירם למלך שלמה בית יהוה
 נחשת ממרט: (ז) בכבר
 תירדן יצקם המלך במעכה
 האדמה בין סבות ובין צרתן:
 הכלים מלב מאד מאד לא נחקר
 משקל הנחשת: (ט) ויעש
 האלה קרי

(ח) וינח שלמה את כול
 שלמה

רשי

(ג) שני טורים רמונים * מאה רמונים בעור חרוים בערשות: (ו) סירות * של כחשת
 לדשן את המונח: יעים * מנרפת של כחשת שקירין ויילל בלע"ז (הוא לשון
 איטא"ל) ל"א בא"ל ד"ל * שיפל) (וכן שנות כ"ז ג' * במדבר ד' י"ד) לחשת בהן דשן לתת בעור
 הסירות: (ז) ינקס * התיכס והניקס כתבניתם: במעבה האדמה * בעובי גרנישתא:
 (ח) וינח שלמה * מלשקול את משקל הכלים האלה מרוב מאד וחדל לספור משקל: (י) חמש
 מימין

באור

הוא צד"הי (כ"ד' י"א): ויבל חירם, כפי הנראה ומושמשת המקרא לא עשה חירם למלך
 דק הכלים מנחשת, ולכן אמר פה ויבל חירם לעשות את המלכה: (ה) הים, כיור גדול
 מחוד לרמנה צו: (ו) במעבה הארסה, חפר בעובי האדמה טרת הדטסיס להתך כל
 הכלים האלה, כי מרוב גדלם לא הי' יכול לעשות דסיס באופן אחר להם (ח) וינח שלמה,
 נחשד במקרא כבית ה', ובעורו הניסם כבית ה' * וחת כספר מרוב הנחשת לא נחקר משקל,
 דש"י ושאר מפרשים פראוהו, שלמה הניס וחדל מלשקול הכלים האלה, בין כך ובין כך הנגינה
 זרה

הפטרת שבת כדהנוכה

שְׁלֹמֹה אֶת כָּל־הַבָּלִים אֲשֶׁר
 בֵּית יְהוָה אֶת מִזְבַּח הַזֹּהֵב
 וְאֶת־הַשְּׁלֶחַן אֲשֶׁר עָלָיו לַחֵם
 הַפָּנִים זָהָב: (י) וְאֶת־הַמִּזְרָחֹת
 חֲמֹשׁ מִיָּמִין וְחֲמֹשׁ מִשְׁמָאל
 לַפָּנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוֹר וְהַפְּרָח
 זָהָב וְהַמְּלָקָחִים זָהָב:
 (יא) וְהַסְּפֹת וְהַמִּזְמָרֹת
 וְהַמִּזְרָקוֹת וְהַבְּפֹת וְהַמַּחְתֹּת
 זָהָב סָגוֹר וְהַפְּתוֹת לְדִלְתוֹת
 הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים
 לְדִלְתֵי הַבַּיִת לְהִיבֵל זָהָב:

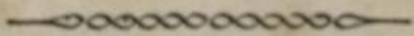
קופער ניכט גוט געשעהען קאנטע .
 (ט) נון לים שלמה אללע איבריגע גע-
 ראטהע דיא צום טעמפעל דעו עוויגען
 געהארטעו פערפערטיגען; דעו גאלד-
 נען אלטאר, דעו גאלדנען טיש, ווא-
 רוף דאן שויאבראר לאג. (י) דיא
 לייכטער פאן דענען פֿינף צור רעכטען
 אונד פֿינף צור לינקען פֿאר דעם קאהר
 שטאנדען, אויז פֿיינעם גרינגעם גאלדע,
 זאמט איהרען גאלדנען בלוסמען, לאמט
 פען אונד צוואנגליין; (יא) שארען,
 מעסער, בעקקען, לאפעל אונד
 פֿפאנגען, אללעו אויז ריינעם גאלדע;
 יא זאגאר דיא טהיראנגעלן, אס
 הייליגען זאוואהל אלו אס אללער-
 הייליגוטען, ווארען פֿאן גאלד.

רשי

מימין ומשמאל. אי אכער לער פחש מימין הפתח ומשמאל הפתח אס כן מימינו מנחה
 בנסוף והתורה אמר על ירך המזבח תימנה אלח של משה באמצע פחש מימיה ומשמאל:
 והפּרַח של מנחה: והנרות. כויכין שנותנין בהן השמן והפתילה: והמלקחיים. שזרימין
 בהן את הפתילה מתוך השמן: (יא) והמשיט. כלי של מיני זמר הוא וכן מוזרות העורקות
 והמשיט לקבל דם והכפות לבזיכי לבנה: מחתות. לחתות בהן תרומת הדשן וגחלים להוליך
 ממוצת החיטון למוצת הפנימי להקטיר קטורת: והפתות. מפתחות שמעתי שמפתין בהם את
 המנעול: לדלתות הבית. שהוא קדש קדשים: לדלתי הבית. שהוא להיכל כל פתחותיהן היו זבג:
 והוא

באור

זרה במאוד פה וזדה"י נכתב הפסוק הזה באופן אחר: (יא) ספוח, כמו שזרי הסף:
 מזמרות, לדעתי אחר שנכתב אלל הכלים האלה פירושו כמו זכרת הזוללים בשמרות (ישע'
 י"ח ה'), וענינו סכינים:

באשר סדר הפטרות הללו העתקט מההפטר' הנדפסים בק"ק ברלין שנת תקנ"א עם
 תרגום אשכנזי ובעדי"ש עם המנהג לסי' הפטרה של שבת בראשית בפסוק ה'אסן
 למען נדקו יגדיל תורה ויחדיר. וכן המנהג בק"ק פ"פר ובכמה קהלות אשכנז, אסן
 באשר שיש מנהג באיזה קהלות להוסיף עוד פסוקים אלה, לכן נדפסו פה:
וכן בהפטרות נח המנהג בק"ק ברלין ובעדינות שם לעור רק הפטרת רבי עקיבה לבד אלל
 בק"ק פ"פר ועוד איזה ק"ק שסיפין לעור להפטרות פ' נחנס הפטרת ענין סוערה.
 והנתי' כאן:
וכן בהפטרות וישלח המנהג בק"ק פ"פ דמיין ועוד איזה ק"ק שאזעורים לפ' וישלח הפטרת סוף
 עובדיה' והנתי' כאן:

שייך להפטרות בראשית

ח"ז

להפטרות פרשת בראשית מוסיפין קצת ק"ק אלו פסוקים

(יח) והוא עם-בזווי ושסוי הפח בחורים כלם ובבתי כלאים
החבאו היו לבו ואין מציל משסה ואין אמר השב: (יט) מי בכם
יאזין ואת יקשיב וישמע לאחור: (כ) מי נתן למשוסה יעקב
וישראל לבזוים הלא יהוה זו הטאנולו ולא אבו בדרכיו הלוח
ולא שמעו בתורתו: (כא) וישפך עליו חמה אפו ועזו מלהמה
ותלהטו מסביב ולא ידע ותבער-בו ולא ישים על-לב:
(כב) ועתה כה-אמר יהוה בראך יעקב ויצרך ישראל א-תירא כי
גאלתיך קראתי בשמה לי-אתה: (כג) כי תעבר בפמים אתה
אני ובנהרות לא ישטפוך כי תלך במו-אש לא תבוה ולהבה
לא תבער-בך: (כד) כי אני יהוה אלהיך קדוש ישראל מושיעך
נתתי כפרך מצרים כוש וסבא תחתיה: (כה) מאשר יקרת
בעיני נבבדת ואני אהבתיך ואתן אדם תחתיה ולאמים תחת
נפשך: (כו) א-תירא כי-אתה אני מפורח אביא זרעך וממערב
אקבצך: (כז) אמר לצפון תני ולתימן אל-תכלאי הביאי בני

למשיסה קרי מרחק רש"י

(יח) והוא * העם הזה בזווי ושסוי וסוף הענין ולא ישי' על לב כל זה לומר למה קראתנו
זאת מי נתן למשיסה יעקב: הפח בצורים כולם * בצוריהם פחי נפש כולם *
(תו' ד"א הפח בצורים כולם ישינו את ענמם בפחי האדמה ובצורים ובנתי כלאים החבאו יוכיח
שכן הוא): ואין אומר השב * כמו השב לפיכך הוא רפי אבל השב באמתחותנו הוא דגש:
(יט) יאזין * לתת לב לזאת מי נתן למשיסה יעקב: לאחור * יקשיב וישמע דבר שיעמוד לו
באחרונה וכן ת"י לאחור לסופא וכן כל לאחור שבוקרא עתיד להיות הוא: (כ) זו חטאנו לו *
זו היא גרמ' את המשיסה והבו את אשר חטאנו לו: ולא אבו * אבותינו בדרכיו הלך: (כא) ולא
ידע * יודע הוא אלא דגש בעקב לא חש להבין זאת ולשוב מרשעו: (כב) ועתה * אף על כל
זאת כה אומר ה' אל תירא: (כג) כי תעבר במי * כשעברת בים סוף אתך הייתי: ובנהרו' לא
ישטוך * גרמה בין המצרי' והאומות המרובין כמו נהר ולאי כלו לך לכלות: כי תלך במו-אש *
לעתיד לבא כי הנה היום בא בער כתבור שאקדיר חמה על הרשעי' וליהט אותם היום הבא גם
גם לא תבוה: ולהבה * שתשרף את האומות כמה שנאמר והיו עמים משרכות סיד גם הית לא
תבער בך: (כד) נתתי כפרך מצרים * והם היו לפדיון לך שנבזויהם מתו ואתה בני בצורי
נללת והייתם חייבים כליה כמו שנאמר בישוקאל ואומר לשפך חמתי עליה' בארץ מצרים:
(כה) ואתן אד' תחתך * תמיד אני רגיל בך: (כו) אומר לרוח צפון תני * הגליות שבכספון:
ולתימן * שהיא רוח חזקה אל תכלא מלגש בחזקה להביא גליותי וכן ערדי צפון ובואי תימן מתוך
שהרוח צפונית חלשה נריכה חזוק לכך כתיב ערדי תני אבל דרווית שאינה נריכה חזוק כתוב
באי כמות שהיא וכן אל תכלאי: (כז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתני * כל הכדיקי' הנקראי'
בשמי וכל העשו' לכבודי יברתיו אף עשיתיו

שייך להפטרות בראשית

מרחוק ובגותי מקצה הארץ: (כח) כל הנקרא בשמי ולכבדי
 בראתיו יצרתיו אף עשיתיו: (כט) הוציא עם עור ועינים יש
 וחרשים ואוננים למו: (ל) כל הגוים נקבצו יחדו ויאספו
 לאמים מי בהם יגיד זאת וראשנות ישמיענו יחנו עדיהם
 ויצדקו וישמעו ויאמרו אמת: (לא) אתם עדי נאם יהוה ועבדי
 אשר בחרתי למען תדעו ותאמינו לי ותכינו כי אני הוא לפני
 לא ינוצר אל ואחרי לא יהיה:

להפטרות פרשת נח מוסיפין קצת ק"ק ג"כ הפטרה זו (ישעי' כ"ד י"א — כ"ה ה')

(יא) עניה קערה לא נחמה
 חנה אנכי מרביץ בפוך אבני
 ויסדתיה בפספירים: (יב) ושמתי
 ברכו שמשתיקה ושעריה
 לאבני אקדח וכל גבורה
 לאבני הפץ: (יג) וכל בני
 למודי יהוה ורב שלום בניה:
 (יד) בצדקה הבונני רחמי
 מעשק

(יא) ארמועליגע דעם שטורם פריין.
 גענעכנע, אינגעטראָזטעסע שטאַרם!
 זיהע! איד (גאַטט) בעלענע טייט עדלער
 פאַרבע ריינע שטיינע, גרינדע דוך אויף
 זאַפּירען. (כ) דורך קרויטאַללע זאַלל
 דאַן זאַנגען ליכט דיר שיינען, פאַס גע-
 שטיין, פּייערפאַרבען, ערביאע איד
 דיא טהאַרע; דען גאַנצע אויסקרייז פאַן
 ערלען שטיינען, דיר. (יג) אַללע ריינע
 קינדער זאַללען דעם עוויגען לעהרלינגע,
 אונר דיזער קינדער גליק גראָס זיין.
 (יד) דורך טוגענד בשטעהסט דוא —
 פּערנע זיין

רשי

עשיתיו ותכנתיו בכל הנריך לו והכנתי הכל כלום' אע"פ שאבדו בגולה ובצרה כבר הכנתי להם
 כנ כרכי גאולתם: (כט) הוציא עם עור' הוציא כמו להוציא מן הגולה אותם שגלו על שבע
 כעורים ועינים להם ולא ראו: (ל) כל הגוים נקבצו. אם כל הטוים נקבצו יחדו מי בהם
 ונבבי' הם יגיד עתידה וכיולא נה מפי טעמים או הראשנות שכבר עברו ישמיענו לחמד לחט
 בגדט אותם קודם שאלו: יתנו עידיהם' שמשו שגלו עליהם קודם לכן ויצדקו אבל חטי י' לו
 עדים שאתם עדי שהגדתי לאברהם אזכרם הנלוות ואלו: (לא) ועבדי אשר בחרתי.
 גם הוא יעיד שהנעשיתיו בלכתו לארם נהרים ואמרתו הנעשית: למען תדעו וכו' כל זה עשיתי
 למען תתנו לב לדעת אותי:

(יא) סוערה: שלכה סוער ברוב צרות: מרנין בסוף. רובף רנפתך באבני סוף:
 (יב) כדכד' מין אבן טובה: שמתוך יונתן תירגס אבן וזכרם
 חברו עם ישאכניה ויש מתוך לבן שמש חלוט' שמה ורמת נהן ועוין כנגדו מחי' במי
 זכוכית כנעים לטי' ומדרש תלים שתר שמתוך ואיש וזמן שיני הסומה: לאבני אקדח.
 יונתן תירגס לאבני גומרון תרנום גחלים פתר אקדח לבן קדחי' אש והם מין אבני' טובי' טעמת
 כלכדיס והוא קרנוב' קלח לבן גחלת ויש מתוך לבן אקדח אבנים גדולות שכל חלל הפתח
 קדוח כחטו והמזות והמפתח והסוף כולן מתוך החן הם: לאבני חסן. לאבני סוף:
 (יד) רחמי מעשק

להפטרת פרשת נח

תרגום אשכנזי תיח

מֵעֲשֹׂק כִּי־לֹא תִירָאֵי וּמִמְחַתָּה
 כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלֶיךָ : (טו) הֲנִן
 גֹּזֵר יְגֹזֵר אִפְסֵם מֵאוֹתֵי מִי־גֵזֵר
 אֶתְךָ עֲלֶיךָ יִפּוֹל : (טז) הֲנִן אֲנֹכִי
 בְּרִאתִי חַרְשׁ גִּפְחַ בְּאֵשׁ פְּחָם
 וּמוֹצִיא כְּלֵי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי
 בְּרִאתִי מִשְׁחִית לַחֲבַל : (יז) כָּל־
 כְּלֵי יוֹצֵר עֲלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל־
 לְשׁוֹן תִּקְוִים־אֶתְךָ לְמִשְׁפָּט
 תִּרְשָׁעִי וְאֵת נַחֲלַת עֲבָדֵי יְהוָה
 וְיִדְרָקְתֶם מֵאֵתִי נְאֻם־יְהוָה :
 (יח) הוֹי כָּל־צִמָּא לְכוּ לַמַּיִם
 וְאֲשֶׁר אֵין־לוֹ כֶּסֶף לְכוּ שִׁכְרוּ
 וְאֲכַלְוּ לְכוּ שִׁכְרוּ בְּלוֹא־כֶסֶף
 וּכְלֵא מַחִיר יֵין וְחֶלֶב : (יט) לִמָּה
 הִשְׁקַלְוּ כֶּסֶף בְּלוֹא־לֶחֶם
 וַיִּנְעַמְכֶם בְּלוֹא לְשִׁבְעָה שְׁמֹעוּ
 שְׁמֹעַ אֵלַי וְאֲכַלְוּ טוֹב וְתִתְעַנְגוּ
 בְּדָשָׁן נַפְשְׁכֶם : (כ) הַטּוֹ

וויא דור יעדער רויב — דוא האָט ניכט
 צו פֿורכטען, פֿערנע יעדע אונטער־
 דריקונג — דור נאָר העט זיך קוינע .
 (טו) ווער ווילל זיך צוזאַממען ראָסטען,
 אָהנע מיינען בעפֿעהל . ווער זיך ווידער
 דיך ראָסטעט אונטערֿליגט דיך —
 (טז) ווהע, איך שוף דען וואָפֿען שמודט,
 איהן, דער צו גלוט הוא פֿלאָממע
 בלאָזט, אום פֿערדערכליך ווערקצייג
 צו פֿערטיגען . איך שוף יעדע פֿער־
 הערנדע קראַפֿט — (יז) אָבער ווערק־
 צייג ווידער דיך געפֿערטיגט, געדייהעט
 נכט, יעדע צונג געוועצט וויהער דיך,
 פֿערדאַממוט הוא אים געריכט — דים
 איזט ערבטהייל דער גאַטטען דינער,
 איהר טוגענד לאָהן פֿאַן מיר, שפּריכט
 דער עוויגע . (יח) וואָלאַן! איהר דורש־
 טיגען, נאָהרט אייך דעם וואַסער איהר
 געלדאַרמען, קאַמט, ערווערבט אונד
 גענוסט, יא קאַמט, ערווערבט אָהנע
 געלד אונד אָהנע פּרייז: וויין אונד מילך .
 (יט) וואַרום געכט איהר איוער זילבער
 פֿיר אונבראַד, איירע אַרבייט פֿיר און־
 וואַסטיגענדען היין . אַ, האַרכט, האַרכט
 דאָר אויף מיד, גענוסט דען גוטען ;
 דוא זעללע לאַבע זיך אָן וואָהלֿלווט .
 (כ) נייגט דאָך

הנה קרי

רשי

כעו התנערי מעפר תרחקי מן העשקים אותך : (טו) הן גור יגור אפס מאותי . הן
 ירח יירא ויגור מגורת רעות אותו שאין אכי עמי הוא עשו : מי גר אתך . מי אשר כאסף עליך
 למלחמה אי מי גר מי שנתגרה בך . ורבותיכו פירשוכו בגרים לומר שאין מקבלין גרים לימות
 משיטו ואף כפאטו של מקרא יתכן מי שנעשו גרים אתך בעניותך עליך יסול בעשירותך כמו על
 פני כל אסוי נפל : (טז) הנה אנכי . אשר בראתי מרתקן כלי ואני אשר בראתי משחית
 המחצלו כלומר אני הוא שנרתי בך את החיוב ואני הוא שהתקנתי לו פורענות : ומניח כלי
 למעשהו לצורך גומרו כל נורטו : (יז) כל כלי יוצר עליך כל כלי זיין אשר ילטאוהו ויחדדוהו
 כשילך להלחם בך : יוצר לשון פרות נורים, אף תשיב נור חרבו : (יח) הוי כל צמא . הוי זה ל'
 קריאה וזייען וקייבן הואיש הדבה במקרה הוי הוי ונוסו מארן נטון : לכו למים . לתור : שברו
 לטן לשבור בה, קטו : יין וסלג . לקט טוב מין וסלג : (יט) למה תשקלו כסף . למה תגרמו
 לכס

Handwritten marginal notes in the left margin, including the number 151 and other symbols.

אֲזַנְכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמָעוּ וּתְחִי
 נַפְשֵׁכֶם וְאַכְרַתְהָ לָכֶם בְּרִית
 עִוְלָם חֲסְדֵי רֹדֵד הַנְּאֻמִּים :
 (כא) הֵן עַד לְאוּמִים נִתְתִּיו נְגִיד
 וּמְצֻוֹה לְאֻמִּים : (כב) הֵן גְּזִי לֹא
 הִדַּע תִּקְרָא וְגִזִּי לֹא יִדְעוּ
 אֵלַי יְרוּצוּ לְמַעַן יְהוֹה אֱלֹהֵי
 וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל בִּי פִּי פִּי אֶרֶץ :

דאך אייער אָהר , אונד קאסטט צו
 מיר . גערואַרעכט : אונד אייער גיזט
 ווירד זיך ערקוויקען . איך מאַכע מיט
 איך איינען עוויגען בונד , אויף
 טרייאע הולד פֿערוויכערונגען דעם רוד
 צוגעזאגט . (כא) זעהט ! דען פֿאַלקערן
 איין גראַסער צייגע איזט ער בערוּפֿען ,
 ער בלייבט איהנען פֿירט אונד גע
 בייטער . (כב) פֿירוואַהר ! איין דיר און
 בעקאנטען פֿאַלק ווירט דוא העררוּפֿען ,
 גאַציאָנען דיא דיר ניכט קעננען , איילען
 צו דיר הין אום רעו עוויגען דייעז
 גאַסטען וויללען , דעו הייליגען ישראליז
 וויללען , דער דיר פֿערהעררליכט .

* דגש אחר שורק

בפרשת וישלח אומרים בק"ק ס"פ דמיון הפטרה זו

(א) חֲזוֹן עֲבַדְיָה כֹה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לְאֵרוֹם שְׁמוּעָה שְׁמָעֵנוּ
 מֵאֵת יְהוָה וְצִיר בְּגוֹיִם שְׁלַח קוֹמוּ וּנְקוּמָה עֲלֵיךָ
 לְמִלְחָמָה : (ב) הִנֵּה קִטְוֹן נִתְתִּיךָ בְּגוֹיִם בְּזוּי אֶתְהָמָאד : (ג) וְדוֹן
 לִבְךָ הַשִּׁיאֵךְ שְׁכֵנִי בַחֲגוּי־סִלַּע מְרוֹם שְׁכֵתוֹ אָמַר בְּלִבּוֹ מִי
 יוֹרִידֵנִי אֶרֶץ : (ד) אִם־תִּגְבִּיחַ בְּנִשְׂרָוֹא־בֵּין בּוֹכָבִים שִׁים קִנְיָ
 מִשָּׁם אֲזַרְיִדְךָ נֶאֱסִי־הוֹה : (ה) אִם־גִּנְבִים בְּאוּלְךָ אִם־שִׁדְדֵי
 לִיָּה אֵיךְ גִּדְמִיתָה הֵלֵא יִגְבּוּרֵי־אִם־בְּצֵרִים בְּאוּלְךָ הֵלֵא

ישאירו

רש"י

לכם לשקול כסף לאויביכם בלא לחם : (ב) חסדיו דוח' שאנשול לדוד חסדיו : (כא) עד לחימי
 שר וגדול עליהם ומשכית ומעיד דרכים על פניהם : (כב) הן נוי לא תדע תקרא' לשימשך
 חס אלו תשמעו לשם ה' הנקרא עליך :

(א) חֲזוֹן עֲבַדְיָה יִמְאִי שֵׁנָא עֲבַדְיָה לְאֵרוֹם וְלֹא נִיבָא נְבוֹאָה אַחֲרַת אֲמַרו חֲכָמִים עֲבַדְיָה
 גר אדומי היה אמר הקב"ה מהם ובהם אביא עליהם ויבא עבדיה שדר בין שני
 רשעים אחאב ואיזבל ולא למד ממעשיהם ויסרע מצבו הרשע שדר בין שני בדיקים ינחק ורכק
 ולא למד ממעשיהם : (ב) הנה קטן נתתיך . כלפי שקראו אביו בנו הגדול ואשו בנה הגדול אמר
 הקב"ה לפני קטן הוא ורכותיו דרשו קטן שלא היה להם לא כתבולת לבן צווי שלא היו מעמידו'
 מלך בן מלך : (ג) שוכני בתני סלע' סומך על משענת חביתיו חברה וינחק והם לא יועילו
 לו' חנו כמו והיתה אדמות יהודה למצרים לחגא ברייט"ינא בלע"ז ואל תתמה על וי"ז של חנו
 שהיא כו"ז של קטני וכו"ז של חטטיו שאין יסוד בתובה אלא טי"ת וחי"ת : (ה) בלא לך' עליך :
 איך נדמותה' למה נרדמת דומם עד שגנבו כל רכונם : הלא בצמים ישאירו עוללות ואלה לא
 ישאירו לך כלל' כיוספאך ויגלו וידראו מנמויך : (ו) נכעו' תרגם יונתן איתגליין ולשון ארמית
 נכעו

הפטרת וישלח

אֲשׁוּבִית יוֹסֵף לְהִכָּה וּבֵית עֲשׂוֹ לְקֶשׁ וּדְלָקוּ בָהֶם וְאָכְלוּם וְלֹא־
 יִהְיֶה שְׂרִיד וְיִשְׂרָאֵל לְבֵית עֲשׂוֹ כִּי יִהְיֶה דְבַר : (יט) וַיִּרְשׁוּ הַנְּגִבִים אֶת־הָאָרֶץ
 עֲשׂוֹ וְהִשְׁפִּילָה אֶת־פְּלִשְׁתִּים וַיִּרְשׁוּ אֶת־שָׂדֶה אֶפְרַיִם וְאֶת־שָׂדֶה
 שְׁמֹרֹן וּבְנֵי־מֶן אֶת־הַגִּלְעָד : (כ) וַנִּלְתַּח הַחֲלֵ־הָזֶה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר־בְּנַעֲנִים עַד־צַרְפַּת וַנִּלְתַּח יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר־בְּסַפְרָה יִרְשׁוּ
 אֶת־עַרְי הַנְּגִבִים : (כא) וַעֲלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשִׁפְטֵי אֶת־הָאָרֶץ עֲשׂוֹ
 וְהִיתָה לִיהוָה הַמְּלוּכָה :

רש"י

שריד ונ"י : (יט) וירשו הנגב ישראל שהיו יושבין בדרומה של א"י ירשו את הר עשו שהיא בנגב
 דרום ובני השפלה ירשו את פלשתים ואת הר אפרים ואת הר שמרון : ובנימן את הגלעד : ובני
 מנשה שהיתה ארץ גלעד שלהם ישטולחם מהלחה לגבולותיהם של א"י במורחה : (כ) ונלת
 החל הזה ת"ע עמל הדין : החל ל"ל חיל כמו וכתא ירושלימה בחיל כגד דרנשקה חלח שוק
 חסר יו"ד ויש עוד לפרש החל הזה גלות הגיא הזה : לבני ישראל אשר בנעננים עד צרפת גלות
 אשר הוא מבני ישראל שגלו מעשרת השננים לארץ כנענים עד צרפת : וגלות ירושלים אשר
 בספרד : שהם מבני יהודה אשר גלו בספרד הם ירשו את ערי הנגב שדרום של א"י : (כא) ועלו
 שרי ישראל מושיעים בהר ציון : לשפט את הר עשו : ליפרע מהר עשו אשר עשו לישראל לשפט
 יושבי הר עשו : והיתה לה' המלוכה : לומר שאלון מלכותו שלמה עד שיפרע ממנו : הר עשו
 ים כרכא רנא דעשו :

לוח ההפטרות ושמות המתרגמים

<p>ר' דוד פרידלענדר הנ"ל הנ"ל ר' יואל ברי"ל ר' אהרן האללי ר' יחואל אייכל ר' ברוך לינדא הנ"ל ר' גרליה מאברויטצקא הנ"ל ר' איצק אייכל ר' בונם בר"ד פרידלענדר ר' דוד פרידלענדר ר' אברהם בר"ו פ"ל ר' דוד טהעאדאָר ר' אהרן האללי</p>	<p>לפרשה בראשית לפרשה נח לפרשה לך לך לפרשה וירא לפרשה חיי שרה לפרשת תולדות לפרשה ויצא לפרשת וישלח לפרשה וישב לפרשה מקץ לפרשה ויגש לפרשה ויחי לשבת וראש חודש מחר חודש לשבת חנוכה לשבת שני חנוכה</p>
---	---